

IDENTITETSFÖRMEDLINGENS GRÄNSER

**En transnationell diskursanalys av museer i
Öresundsregionen**

**Hannah Fredriksson
My Haväng Wallin**

Examensarbete (30 högskolepoäng) i museologi för masterexamen inom ABM-
masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Bodil Petersson

År: 2013

Title: The intermediation of identity and its borders: A transnational discourse analysis of museums in the Öresund Region

Abstract

This master's thesis is about the intermediation of identity at six of the largest museums of cultural history in the Öresund Region. The aim is to examine which the main discourses are at the museums and how they effect the intermediation of identity. By an examination of how identity is mediated at the museums of cultural history in the Öresund Region, the aim is also to create new knowledge about how the concept of identity is visible at these institutions and to make the museums aware of their own and other museums work with intermediation. The questions for research are:

- How do the museums of cultural history in the Öresund Region intermediate a national, transnational, regional and/or local identity?
- How does the cultural policies effect the intermediation at the museums in the Öresund Region?
- What does the cooperation between the museums in the Öresund Region look like?
- Which are the main discourses for intermediation of identity at the museums in the Öresund Region?

To answer these questions, we have performed interviews and observations at six museums to collect the empirical data, upon which the discourse analysis is based. The museums are The Danish Museum of Technology in Helsingör, Dunkers Kulturhus in Helsingborg, Kulturen in Lund, The Museum of Copenhagen, Malmö Museums and The National Museum of Denmark in Copenhagen. In the study of these museums we have applied a critical theory about the post-museum in order to shed light on the pluralistic tendencies. The museums show such tendencies in their work with intermediation of identity. But the museums also reflect the national discourses, which are bound to the cultural policies. The transnational discourse in the Öresund Region is created in the meeting between Denmark and Sweden on a national level. Therefore, the museums are able to, by cooperating over the national borders, embrace the transnational identities.

The conclusions of this master's thesis are that the museums of cultural history in the Öresund Region have different ways of understanding identity and that intermediation of identity is bound to specific situations, while the pluralistic principles are more constant. The effects of the cultural policies at the museums are bound to the national context. In Sweden the concept of diversity is prominent, while the national identity is more present in Denmark. Today, cooperation between museums in the Öresund Region is limited. The transnational process takes place in the internal work, but does not reach out to the users.

Keywords: Museer, Förmedling, Identitet, Transnationalisering, Öresundsregionen, Regionalism, Kritisk teori, Diskursanalys, Intervjuer, Post-Museum, Pluralism.

Museums, Intermediation, Identity, Transnationalization, The Öresund Region, Regionalism, Critical theory, Discourse analysis, Interviews, Post-Museum, Pluralism.

Tack till

Bodil Petersson för givande handledning och stöd under arbetets gång. Björn Magnusson Staaf för inspiration och lärdomar under hela ABM-mastern samt tankeväckande kommentarer i anknytning till examensarbetet. Fredrik Nilsson för en intressant diskussion om transnationalitet i Öresundsregionen i undersökningens inledande fas. Jens Breinegaard vid Danmarks Tekniske Museum, Madeleine Larsson vid Kulturen i Lund, Sidsel Risted Staun vid Köpenhamns Museum, Christian Pedersen vid Danmarks Nationalmuseum, Anja Petersen vid Dunkers Kulturhus och Birgitta Petré, Marianne Bomgren och Renee Götberg vid Malmö Museer för deras tid, engagemang och medverkan i denna undersökning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	7
1.1 Problemformulering, syfte och frågeställningar.....	9
1.2 Disposition	11
1.3 Bakgrund: museernas uppdrag och organisation.....	12
1.4 Identitet och transnationalitet	16
2. Tidigare forskning	18
2.1 Transnationalitet och öresundsforskning.....	18
2.2 Regionforskning	23
2.3 Museologisk identitetsforskning	25
3. Teoretiska perspektiv	28
3.1 Det pluralistiska museet	29
3.2 Foucault och kritisk diskursanalys	31
4. Metod	34
4.1 Diskursanalys som metod.....	34
4.2 Intervjuer som metod	35
4.3 Observationer som metod.....	37
5. Sammanställning av resultat	39
5.1 Utifrån och in: museibyggnaden, dess historia och tradition	40
5.2 Identitetsförmedlingen på museerna	42
5.3 Identitet som inlärningsmål	47
5.4 Kulturpolitiska förutsättningar: kanon och regionalisering.....	49
5.5 Samarbete över sundet.....	52
5.6 Transnationella tendenser i identitetsförmedlingen	54
5.7 Inifrån och ut: museets röst	55
6. Analys	59
6.1 Identitetsuppfattningar och förmedling	59
6.2 Transnationalitet och regionalitet.....	62
6.3 Museidiskurserna	65
7. Diskussion	68
7.1 Barriär och funktion i en transnationell Öresundsregion	68
7.2 Politik och samarbete i en transnationell Öresundsregion	70
7.3 Slutdiskussion.....	72
8. Konklusioner	74
8.1 Museerna och identitetsförmedlingen	74
8.2 Museerna och det gränsöverskridande arbetet	75
8.3 Museerna och de styrande diskurserna.....	76
8.4 Potentiella utvecklingsmöjligheter	77
Referenser	79
Litteratur.....	79
Digitala källor.....	84

Intervjuer	85
Observationer	86
Bilaga 1: Intervjufrågor	87
Bilaga 2: Observationsfrågor.....	88
Bilaga 3: Arbetsfördelning.....	89

1. Inledning

Ett litet sund med bräckt vatten skiljer Danmark och Sverige åt på kartan, men de föreställda skillnaderna ter sig ofta större än så. Störst verkar kanske det språkliga hindret vara. Många svenskar spärrar upp ögonen och skakar på huvudet när de möts av en orädd tungrotdanska, även om Danmark länge lockat med en stark arbetsmarknad och närheten till kontinenten. Hos en äldre dansk målgrupp finns en större vana vid det svenska språket då upptagandet av svenska TV-sändningar länge var ett enkelt sätt att utöka kanalrepertoaren på. Likaså har dansk TV varit ett stående inslag i TV-tablån i södra Sverige, därför är skåningarna mer hemtama med danskan än vad resten av Sverige är. Idag ser kanalutbudet dock annorlunda ut, vilket också innebär att de yngre generationerna danskar skakar lika uppgivet på huvudet åt den mer reserverade och sjungande svenskan.

Men språkbarriären åsidosatt - relationen mellan Danmark och Sverige går långt tillbaka. Den geografiska närheten har främjat utbytet långt före nationerna etablerades och rivalitet och samarbete har varvats med varandra. Den tekniska utvecklingen har bidragit till att människor vant sig vid att kunna tillryggalägga stora avstånd på kort tid och därmed anses inte längre båt vara det ultimata färdmedlet mellan länderna. Öresundsbron byggdes och stod klar år 2000 och relationen mellan Danmark och Sverige gick in i ett nytt millennium på flera plan. Plötsligt öppnade sig nya möjligheter, svenskarna fick bättre lön i Danmark och danskarna billigare boende i Sverige. En naturlig rörelse över bron skapades och det blev lättare att ta del av varandras kulturutbud och näringsliv.¹ Samtidigt ställdes allt högre krav på det politiska samarbetet för att bland annat fastställa vem som skulle betala skatt var.² Men i och med att de två länderna förenats i en ny region ställs det inte bara krav på att bostads- och arbetsmarknaderna ska fungera i samspel med varandra - för att utbytet ska fungera och kännas motiverat krävs även att det finns en känsla av gemenskap.

En sådan gemenskap måste leta sig förbi de potentiella hinder som orsakas av språk och nationell tillhörighet. Den måste hitta de gemensamma nämnarna, framhäva dessa och därigenom skapa en grogrund för samhörighet. De gemensamma drag som framhävs behöver inte nödvändigtvis vara faktiska, ofta handlar det istället om en före-

¹ Kastrup, Köpenhamns Lufthavn, har till exempel etablerat sig som hela regionens flygplats och var femte direktresenär är enligt Statens Institut för Kommunikationsanalys (2007:19) svensk.

² År 1997 upphörde den gamla gränsgångarregeln att gälla, den hade tidigare inneburit att de så kallade gränsgångarna betalade skatt i sitt hemland och inte i det land som de arbetade i (Skatteverket 2013). Istället kom den nya gränsgångarreglen att innebära nya, mer flexibla, villkor för de som rör sig över Öresund i arbetssyften. Till exempel kan den som bor i Sverige, men har minst 75% av sin totala årsinkomst från Danmark, göra samma avdrag som de som bor och arbetar i Danmark (Öresund Direkt 2013).

ställd gemenskap som har sin grund i djupt rotade mänskliga fenomen som nationalitet och historia. Den tyske filosofen Johann Gottlieb Fichte (1762-1814) gjorde i sina *Tal till tyska nationen* (svensk övers. 1914) stor sak av att förena de som talade det tyska språket i en nation. Devisen om ett språk, ett folk och en nation har sedan dess varit långlivad och lade i mångt och mycket grunden för vad som uppfattats som nationell gemenskap. Ofta räcker dock inte språket för att garantera känslan av gemenskap och därmed blir andra kulturella uttryck viktiga för att knyta människor till - och skilja dem från - varandra.

Gemenskapen mellan Danmark och Sverige färgas inte minst av den gemensamma historien. I Öresundsregionen blir den kanske extra påtaglig då Skåne är en av Danmarks stora förluster till grannlandet i öst. Huruvida detta påverkar grannsämjan går att spekulera i, men det är svårt att undvika frågan i samband med diskussionen om situationen i Öresundsregionen. Christian Pedersen, en av informanterna till föreliggande undersökning och överinspektör vid Nationalmuseet i Köpenhamn, menar dock att Danmark mentalt sett har släppt ifrån sig Skåne och att det för museets del därmed inte finns någon diskussion att ta tag i. Således kan vi utgå från att stridsyxan är begravd och att möjligheterna till samarbete borde locka mer än möjligheten att utöka sina respektive territoriella områden i regionen.

Öresundsregionens territorium omfattar, enligt Öresundskommitténs definition: Själland, Skåne, Mön, Falster, Lolland och Bornholm.³ I dagligt tal brukar dock fokus ligga på de områden som omger Öresund, där de dominerande befolkningskoncentrationerna finns. Även om Sverige är ett större land med mer befolkning är det Danmark som, i Öresundsregionens fall och med Köpenhamn i spetsen, antagit något av en storebrorsroll. I Skåne finns ingen motsvarighet till den danska huvudstaden, även om Malmö kan bidra till att skapa nya dimensioner för Köpenhamn i ett internationellt sammanhang. I januari 2013 meddelade till exempel Köpenhamns kommundirektör Claus Juhl och Ilmar Reepalu (s), ordförande för Malmös kommunstyrelse, att de två storkommunerna i framtiden kommer att marknadsföra sig som Copenhagen Malmo Region. Detta skulle framförallt stärka städernas gemensamma varumärke. Men även om utvecklingen av samarbetet främst är strategisk har det fått kritik för att utesluta resterande delar av Öresundsregionen (se t.ex. Andersson 2013; Kallin 2013).

I hela Öresundsregionen, inte bara i Malmö och Köpenhamn, finns det ett stort utbud av kulturarv och flertalet kulturhistoriska museer är spridda mellan regionens olika städer. Kulturella samarbeten är en väletablerad metod för att skapa, stärka och vårda gemenskaper, något som bland annat förespråkas av EU.⁴ Kultur Skåne har till exempel satsat på olika projekt med syfte att ”stärka kulturens roll som drivkraft i en hållbar samhällsutveckling och stärka dess roll på den politiska agendan lokalt, regionalt, interregionalt och nationellt”.⁵ Inom museisektorn gick svenska och danska ICOM, mellan åren 2002-2003, ihop för att tillsammans driva en kampanj som skulle landa ICOM:s internationella generalkonferens i Öresundsregionen. Temat för konfe-

³ Öresundskommittén, ”Om oss”. www.oresundskommittén.org/om-oss/, [2013-04-25].

⁴ Sveriges Riksdag, EU-upplysningen. ”EU-stöd till kultur, tv och film”. <http://www.eu-upplysningen.se/Du-i-EU/Soka-EU-stod/EU-stod-till-kultur-tv-och-film/>, [2013-05-22].

⁵ Kultur Skåne, ”Öresundsregionen som kreativ metapol”. http://www.skane.se/sv/Webbplatser/Kultur-Skane-samlingsnod/Kultur_Skane/Internationellt/Oresundsregionen-som-kreativ-metapol/, [2013-04-25].

rensen var "Bridging Cultures", något som just Öresundsregionen skulle kunna ses som ett talande exempel på. Valet föll dock på Wien där konferensen ägde rum år 2007. Men det öresundsregionala samarbetet upphörde inte där utan resulterade i organisationen MUSUND som står för Museer kring Öresund. Sedan 2004 har MUSUND fungerat som ett öresundsövergripande projekt för museisektorn i nära samarbete med EU.⁶ Sammankomsterna äger rum en gång om året och samlar museiverksamma från olika discipliner för att diskutera aktuella frågor inom sektorn och leda till potentiella samarbeten mellan institutionerna.

Museerna är dock beroende av anslagsgivare och tämligen begränsade till sina målformuleringar och verksamhetsbeskrivningar. De är även traditionellt knutna till en nationell, regional eller lokal kontext vari de både ska verka nyskapande och leva upp till de olika brukargruppernas förväntningar. Genom att tillhandahålla historia och därmed även en historieuppfattning, bidrar museerna till att skapa fundament för en gemenskap och en utgångspunkt som brukarna kan relatera sina egna identiteter till. De identiteter som förmedlas eller representeras i museernas utåtriktade verksamhet är komplexa och betingas av situation och kontext. Därför blir det intressant att undersöka hur det öresundsregionala utbytet påverkar dessa identiteter. Dessutom tillkommer ytterligare en dimension för identitetsförmedlingen i Öresundsregionen: den gränsöverskridande. Det är den gränsöverskridande identitetsförmedlingen som bidrar till den föreställda gemenskapen mellan Skåne och Danmark, det som i denna uppsats benämns som den transnationella öresundsidentiteten.

1.1 Problemformulering, syfte och frågeställningar

Museerna är en kulturell arena där dåtid, samtid och nutid tillsammans ska verka för att skapa aktuella presentationer, representationer och problematiseringar av kulturarvet. Museerna verkar i det offentliga rummet och har auktoriteten att påverka brukarnas historieuppfattning, liksom uppfattningen om på vilket sätt dagens situation förhåller sig till det förflutna. I detta följer förmedlingen av identitet, vare sig det är en historisk eller samtida identitet som lyfts fram. Barn och ungdomar är en central målgrupp för museerna som ofta besöker institutionerna i undervisningssyfte. Museerna fungerar i dessa situationer som kunskapsinstitutioner och ger bland annat eleverna en historisk och kulturell inblick. Således är museerna delaktiga i den syn eleverna får på sin egen historia och på de egna identiteterna. Det är i problematiken mellan att förmedla identiteter för att skapa gemenskap och kulturarv (en term som antyder att något ärvs och därmed aktualiserar frågan om vem eller vilka som således har rätt till det) och att förbli samtidsorienterade och problematiserande som denna undersökning har sitt ursprung.

Med utgångspunkt i förmedlingsarbetet vill vi undersöka hur arbetet med identitet ser ut på några av de största kulturhistoriska museerna i Öresundsregionen. De sex museer som ingår i undersökningen är:

- Danmarks Tekniske Museum i Helsingör

⁶ MUSUND (Danmarks Tekniske Museum), "Om MUSUND". <http://www.tekniskmuseum.dk/ext.asp?id=20>, [2013-04-29].

- Dunkers Kulturhus i Helsingborg
- Kulturen i Lund
- Köpenhamns Museum
- Malmö Museer
- Nationalmuseet i Köpenhamn

Dessa museer ligger samtliga i den centrala Öresundsregionen, de arbetar nära skolorna i regionen och ingår alla i MUSUND:s kulturella nätverk. Tillsammans utgör de centrum för regionens kulturhistoria. Tre är verksamma i Sverige och tre i Danmark, och de representerar tillsammans förmedlingen av en mångfald olika identiteter. Städerna knyts samman av järnvägen, vilket underlättar kommunikation och eventuella samarbeten. Det finns många fler museer i Öresundsregionen som lever upp till denna beskrivning, men avgränsningen har bland annat gjorts för att hålla undersökningen innanför den angivna tidsramen. Dessutom motsvarar de utvalda museerna på respektive sida om sundet varandras uppdrag, vilket underlättar jämförelsen mellan länderna och institutionerna. I de fall då en direkt jämförelse inte kan göras fungerar museerna ändå som komplement till varandra.

Malmö Museer och Köpenhamns Museum är båda stadsmuseer i regionens två storstadskommuner. Som sådana arbetar de med ett lokalt fokus och brottas dagligen med problematik som integration och tillhörighet. Malmö Museer har dock även ett regionalt uppdrag som skiljer sig från Köpenhamns Museum, som främst vänder sig till köpenhamnarna. Verksamheten på Dunkers Kulturhus kännetecknas liksom Köpenhamns Museum av det lokala och den främsta målgruppen är helsingborgarna. I denna undersökning utgår vi endast från museiverksamheten på Dunkers, även om de styrande principerna ofta återkommer i kulturhusets andra verksamheter. Som verksam institution i Helsingborg präglas Dunkers Kulturhus av relationen mellan staden och Helsingör. Det finns en långtgående tradition av färjetrafik och olika former av utbyten, bland annat kulturella, mellan städerna.

Däremot är Danmarks Tekniske Museum i Helsingör inte en direkt motsvarighet till Dunkers Kulturhus, även om de är verksamma i varandras syskonstäder. Danmarks Tekniske Museum har dock en central roll i det Öresundsregionala sammanhanget då det även är hemvist för MUSUND. Vår informant därifrån, Jens Breinegaard, är till exempel både museidirektör och initiativtagare till MUSUND. Danmarks Tekniske Museum och Dunkers Kulturhus bidrar också till att öka spridningen mellan museerna i regionen och motverkar därmed en centralisering av undersökningen till enbart storstadsregionen.

Nationalmuseet i Köpenhamn har ett nationellt uppdrag som inte motsvaras av något museum i Skåne, däremot vägs det upp av att både Malmö Museer och Kulturen i Lund arbetar utifrån regionala uppdrag. Kulturen i Lund har även nationell status och en gammal tradition av identitetsskapande i likhet med de nationella museer som etablerats under det sena 1800-talet. Nationalmuseet representerar å ena sidan Danmark, med kulturarv, historia, dansk identitet och allt vad det innebär. Kulturen i Lund representerar å andra sidan södra Sverige där de gamla danska områdena Skåne, Blekinge och Halland ingår, men också Småland som är ett mer traditionellt svenskt landskap.

Syftet med undersökningen är att blottlägga de diskurser som präglar identitetsförmedlingen på museerna i Öresundsregionen. Vi vill således skapa en fördjupad kunskap om hur arbetet med identitet ser ut i regionen och lyfta fram identitetsförmedlingens roll inom museisektorn. Arbetet med att identifiera de diskurser som är styrande för identitetsförmedlingen kan i förlängningen medföra utökade möjligheter till samarbete mellan museer över nationsgränserna. Genom att tillämpa ett transnationellt perspektiv är målet att sätta in Öresundsregionens museer i ett transnationellt sammanhang, där det nationella inte nödvändigtvis behöver vara styrande. Vi vill även lyfta fram identitetsbegreppets roll på institutionerna och uppmärksamma museerna på det egna och även andra museers förmedlingsarbete. Detta är relevant för det museologiska fältet i syfte att belysa förmedlingsarbetets roll och för att medvetandegöra hanteringen och förmedlingen av identitet som framförallt vänder sig till museernas yngre målgrupper.

Öresundsregionen befinner sig, liksom de flesta regioner, i en slags konstant utvecklingsfas. Även om dess territoriella område definieras och avgränsas med kartans hjälp stannar inte den inre expansionen av. Museerna i regionen har potential att fungera som plattform för ett utvidgat kulturellt samarbete, något som dock inte görs i speciellt stor utsträckning. I fråga om gränsöverskridande arbete tar dock museerna allt större plats och de har förmågan, kunskapen och auktoriteten att diskutera frågor som rör förmedling av identitet och problematisering av kulturarv. För att uppfylla de syften som ligger till grund för denna undersökning ska vi svara på följande frågor:

- Hur arbetar de stora kulturhistoriska museerna i Öresundsregionen med förmedling av nationell, transnationell, regional och lokal identitet?
- Hur påverkas identitetsförmedlingen på museerna i Öresundsregionen av den kulturpolitiska agendan?
- Hur ser det gränsöverskridande arbetet ut på museerna i Öresundsregionen?
- Vilka diskurser är styrande för identitetsförmedlingen på museerna i Öresundsregionen?

Dessa frågor angrips ur ett diskursanalytiskt perspektiv genom framförallt intervjuer och observationer. Museerna studeras som fenomen och utifrån deras funktion som förmedlande institutioner. Vi utgår från kritisk teori och Eilean Hooper-Greenhills (2000), professor i Museum Studies, teoretiska diskussion om post-museet för att problematisera identitetsförmedlingen på museerna. Resultaten syftar till att visa på de likheter och skillnader som finns i museernas arbete med identitet i Öresundsregionen, vilka diskurser som styr och på vilket sätt museerna i regionen är transnationella.

1.2 Disposition

Ovan har vi i korthet introducerat en del av de utmaningar som finns i Öresundsregionen och som gör detta undersökningsområde intressant. Den föreliggande uppsatsen inleds med en bakgrundspresentation av museernas uppdrag och organisation som styrs av kulturpolitiska syften. Där ger vi en kortfattad historisk beskr-

ivning av vad som lett fram till att museernas uppdrag och organisation ser ut som den gör idag. Även kulturpolitikens påverkan på museerna lyfts fram, liksom identitetsförmedlingens roll. Därefter presenteras identitetsbegreppet och den transnationella ingången närmre, två perspektiv som genomsyrar undersökningen i stort. Således begränsar vi oss till ett mer specifikt forskningsfält som utgörs av transnationell öresundsforskning, traditionell regionforskning och museologisk identitetsforskning. Museologi tenderar att röra sig över flera forskningsområden och är tvärvetenskaplig till sin karaktär. I denna undersökning är tidigare forskning från både de etnologiska, historiska, idéhistoriska, arkeologiska och samhällsvetenskapliga fälten aktuell.

Efter genomgången av forskningsfältet presenteras de teoretiska perspektiv som utgör undersökningens ryggrad. Identitetspluralism och kritisk diskursanalys diskuteras närmre och förankras i den museologiska forskningstraditionen. Här förklaras och förankras även de centrala, teoretiska analysbegrepp som används genomgående i de resterande delarna av uppsatsen. I metodkapitlet beskrivs de verktyg som använts för att genomföra analysen: diskursanalys, intervjuer och observationer. Här presenteras även våra forskningsetiska ställningstaganden. Därefter följer en sammanställning av de resultat som den empiriska materialinsamlingen har lett till. De undersökta museerna och informanterna presenteras närmre. För tydlighetens skull följer upp-lägget samma ordning som forskningsfrågorna. I resultatredovisningen börjar vi med att belysa museibyggnadernas historia och tradition och går därefter in på hur identitetsförmedlingen ser ut, vad den grundas på och hur den påverkas av den kulturpolitiska agendan. Vi redogör även för hur museernas samarbete ser ut i Öresundsregionen samt på vilka sätt identitetsförmedlingen kan anses vara transnationell. Avslutningsvis tittar vi närmre på vilken röst museet riktar mot sina brukare och vilket ”vi” som förmedlas i de pedagogiska verksamheterna.

I analysen lyfter vi fram de tre teman som är återkommande för undersökningen: identitet, transnationalitet och diskurs. Danmarks och Sveriges identitetsuppfattningar lyfts fram, liksom andra likheter och skillnader i Öresundsregionen och de transnationella tendenserna analyseras. I det kapitlet återkopplar vi även undersökningens resultat till den tidigare forskningen och de teoretiska perspektiven. Därefter följer en diskussion om de utmaningar som finns i Öresundsregionen samt vad de transnationella tendenserna innebär för utvecklingen av regionen. Teori och metodval utvärderas och resultaten problematiseras utifrån de resonemang som lagts fram i analysen. I det avslutande kapitlet sammanställer vi svaren på forskningsfrågorna och knyter ihop de olika slutsatser som undersökningen har resulterat i. Avslutningsvis identifierar vi framtida forskning och ger förslag på hur museerna i Öresundsregionen kan arbeta vidare med identitetsförmedling.

1.3 Bakgrund: museernas uppdrag och organisation

Området kring Öresund har länge varit en plats där sociala, kulturella och religiösa rörelser möts, samverkar och i en del fall smälter samman - oberoende av de nationella gränsdragningarna. I ett historiskt perspektiv finns en gemensam tendens i både Danmark och Sverige att använda museer för att etablera och stärka den nationella identiteten. Nationalmuseerna med arkeologi, etnologi och konsthistoria som traditionella huvudämnen spelade sin största roll under det sena 1800-talet och det tidiga 1900-talet. Gemensamt för länderna var även intresset för folkets egen kultur och

allmogen, på danska *almuen* blev bärande element för museernas insamlingsarbete och utställningar. Nationalismen var ett tidstypiskt drag och museerna och folkskolan var några av de medier som målmedvetet arbetade med att skapa en nationell gemenskap hos folket (Lundberg 1999:59ff). I studiet av museerna som fenomen finns en tydlig nationalhistorisk prägel. Syftet med till exempel Nordiska museet var vid dess grundande att:

[...] vara ett hem för minnen framför allt ur svenska folkets lif men äfven ur andra folks, som med det svenska äro befryndade. [...] Och då dess syfte skall vara att på samma gång gagna vetenskapen, samt väcka och nära fosterlandskänslan, skall det också upptaga och vårda minnen af svenska män och kvinnor, som i olika riktningar främjat fosterländsk odling och ära.

Hazelius, 1882:52

Strävan efter att väcka och nära fosterlandskänslan var inte unik för Nordiska museet. Historiebruk för att skapa nationell tillhörighet låg i tiden och det är under 1800-talets andra hälft som museerna internationellt genomgår sin snabbaste utveckling. Det är under samma tidsperiod som idén om en nationalkänsla, en nationell identitet, etableras även i de övriga nordiska länderna. I och med detta betonas museernas förmedlande roll och är än idag väl förankrad i själva definitionen av ett museum. ICOM, International Council of Museums, skriver till exempel så här:

Ett museum är en permanent institution utan vinstintresse som tjänar samhället och dess utveckling, som är öppen för allmänheten, som förvärvar, bevarar, undersöker, förmedlar och ställer ut - i studiesyfte, för utbildning och förnjelse, materiella och immateriella vittnesbörd om människan och hennes omvärld.

ICOM, 2005

Ett museum skall alltså förmedla vittnesbörd om människan och hennes omvärld, i bildnings- och underhållningssyfte. Identitetsförmedlingen finns implicit i detta uppdrag, i och med förmedlingen av en historiebild och betoningen av människan i sig själv. Men även omvärlden har betydelse för identitetsbyggandet, om denna skriver ICOM:

Det är viktigt att museerna ser till att utveckla sin utbildande roll och att locka till sig så många som möjligt från det samhälle, den ort eller grupp som de tjänar. Interaktion med det samhälle som är uppdragsgivare och främjandet av dess kulturarv utgör en väsentlig del av museets bildande roll.

ICOM, 2005

Förmedling av identitet är ett brett arbetsområde för museerna, det kan gälla allt från hur marknadsföringen ser ut till vad som lyfts fram på hemsidan eller i utställningar och visningar. Gemensamt för både svenska och danska museer är att barn och unga är en prioriterad målgrupp och att det finns etablerade samarbeten med skola och fritidsverksamhet. Barn och unga kommer ofta till museet i lärosyfte och det finns en gammal föreställning om att kunskap skapar goda, tänkande och demokratiskt drivna medborgare. Museets funktion som maktinstitution är kanske aldrig tydligare än i mötet med barn och unga, därför utgår denna undersökning främst från den förmedlingsverksamhet som har dem som sin huvudsakliga målgrupp.

Barn och unga är även en prioriterad målgrupp inom politiken, inte minst inom kulturpolitiken. I Sverige ligger museisektorn under Kulturdepartementet medan biblioteksväsendet ordnas under Utbildningsdepartementet, men i likhet med biblioteken är museerna också kunskapsinstitutioner. Hur nära museet vill arbeta med skolorna i sin omnejd är sällan upp till museipersonalen själva utan är något som ingår i museets uppdrag eller verksamhetsbeskrivning. Situationen kan också påverkas av av hur de enskilda skolornas ekonomi ser ut. I Danmark organiseras samarbetena mellan skola och museum av Skoletjenesten⁷ medan de i Sverige utvecklas i samarbete mellan lärare och museipedagoger. Som underlag för dessa samarbeten kan till exempel läroplaner, nationella kunskapsmål och olika styrdokument ligga, något som vi också kommer att ta hänsyn till i denna undersökning.

Inom kulturpolitiken betonas museernas förmedlingsarbete. I det svenska Kulturdepartementets kulturproposition *Tid för kultur* (2009:29) framgår till exempel att "[k]ulturinstitutionerna, inte minst museerna, är viktiga bärare och förmedlare av kunskap". Likaså anger de nya kulturpolitiska målen att "[s]tatliga myndigheter och institutioner ska, utifrån arten av sina uppgifter och ansvarsområden, arbeta för [...] att information och kunskaper görs tillgängliga och förmedlas" (Kulturdepartementet 2009:110). I detta sammanhang blir identitetsbegreppet ännu mer abstrakt, fokus ligger till synes mest på kunskapsförmedlingen. Men kunskapsbyggande kan även vara en form av identitetsbyggande. Till exempel menar Pierre Bourdieu (1992) att kunskap ökar det kulturella kapitalet, vilket i sin tur bidrar till att definiera människan som social varelse. Kultur och kulturella värden lyfts även i den svenska kulturpolitiken fram som en central del av individens identitetsskapande.

Kulturella värden är grundläggande för den enskilda individen och för människors liv tillsammans. De värden vi värnar i bl.a. kulturmiljöer, konstnärliga uttryck och traditioner bildar en grund för vår personliga identitet och våra vägval, men är också en grund för de politiska eller ekonomiska överväganden som görs i samhället.

Kulturdepartementet, 2009:29

Kulturarvet anses även kunna stärka barns och ungas identitet och ge dem perspektiv på tillvaron (Kulturdepartementet 2009:32). Således bidrar den svenska kulturpolitiken till att göra museerna till maktinstitutioner och de blir viktiga medel för att skapa den demokratiska medborgaren.

Den danska kulturpolitiken går hand i hand med ICOM:s museidefinition. Kulturministeriet har delat upp kulturpolitiken i 13 områden, varav kulturarvet är ett där bland annat museer, fornminnen, arkiv och bibliotek ingår. Museernas uppdrag formuleras enligt följande:

Museerne skal give befolkningen adgang til kultur- og naturarven og belyse den kultur- og naturhistoriske udvikling i Danmark og i verden omkring os. Det sker gennem museernes udstillings- og formidlingsarbejde, deres forskning og videnskabelige dokumentation samt museernes bevaring og registrering af genstande.

Kulturministeriet, 2013

⁷ Skoletjenesten är en pedagogisk serviceinstitution som arbetar för att lyfta det pedagogiska värdet i kulturinstitutionernas lärandemiljöer. Skoletjenesten är ett samarbete mellan Köpenhamns kommun, Frederiksberg kommun, kommunerna i huvudstadsregionen och region Själland samt en rad museer och kulturinstitutioner.

Befolkningen ska alltså få tillgång till kulturarvet genom museernas utställnings- och förmedlingsarbete. Även den vetenskapliga dokumentationen och museernas registrerande och bevarande uppdrag betonas. Det internationella perspektivet finns med men den danska kultur- och naturhistorien är utgångspunkt för att förstå resten av världen. Den utbildande rollen är inte lika central som i den svenska kulturpolitiken, i den danska formuleringen fungerar museerna snarare som en tjänst än som en aktiv kunskapsförmedlare.

Museernas organisation ser ganska lika ut i både Sverige och Danmark, men liksom kulturpolitiken skiljer den sig åt på ett par punkter. Den danska museiorganisationen består av statliga, kommunala, oberoende (på danska *selvejende*) och privata museer. Merparten av de statliga museerna, däribland Nationalmuseet i Köpenhamn, lyder under Kulturministeriet. Resterande statliga museer är universitetsmuseer kopplade till Ministeriet för Videnskab, Teknologi og Udvikling (Strandgaard 2010:416ff). De kommunala museerna ägs och drivs av de kommuner de verkar i, till exempel sitter representanter från Köpenhamns kommun i styrelsen för Köpenhamns Museum. De oberoende museerna kan både vara privat- och föreningsägda men har ändå möjlighet att få stöd från den danska staten.

Den danska museilagen styr vilka mål de museer som får statligt anslag måste uppnå och anger huvud- och förvaltningsregler för de statliga museer som lyder under Kulturministeriet. För de museer som inte lyder under museilagen gäller i första hand ICOM:s etiska regler. Det är dock frivilligt att följa ICOM:s regler men för att få vara med i Organisationen Danske Museer måste de följas. I teorin är det dock fortfarande möjligt att öppna och driva ett museum som är helt oberoende av etiska och statliga regler.

Den svenska museiorganisationen styrs främst av Kulturdepartementet. Det finns de stora centrala museiinstitutionerna som är statliga, till exempel Sveriges Nationalmuseum, Statens Historiska Museer och Statens museer för världskultur. Utöver det finns det i varje län ett eller flera regionala museer som ofta drivs i stiftelseform med ett landsting, en region eller en kommun som huvudman. I många kommuner finns det kommunala museer som oftast ägs och drivs av kommunen, men som också kan söka andra anslag. Därutöver finns det i Sverige ett stort antal museer som bedrivs i andra former, såsom hembygdsmuseer och arbetslivsmuseer, dessa kan bedrivas på mer eller mindre ideell basis. Ett annat exempel är Kulturen i Lund som är en ideell förening med nationell status och regionalt uppdrag. Det regionala uppdraget i Skåne delas av Kulturen med Malmö Museer och Regionsmuseet i Kristianstad. Liksom i Danmark är det möjligt att driva ett museum som är oberoende av anslag och regleringar men för medlemskap i Riksförbundet Sveriges Museer krävs det att ICOM:s etiska regler följs.⁸

⁸ Riksförbundet Sveriges Museer, "Om Sveriges Museer". <http://www.sverigemuseer.se/om-sveriges-museer/>, [2013-04-25].

1.4 Identitet och transnationalitet

Identitet är ett problematiskt begrepp, inte minst att definiera. De traditionella perspektiven på identitetsbegreppet är dels det sociologiska och det psykologiska, dels det samhälls- och historievetenskapliga. Historikern Henrik Rosengren (2007:43ff) belyser identitet som ett standardbegrepp inom de sistnämnda vetenskaperna och kritiserar användandet då han menar att identiteten är allt för starkt kopplad till individens inre. Istället föredrar han begreppet identifikation som han menar är mindre ”trögrörligt” än identitet. Thomas Hylland Eriksen (1993:42ff), professor i socialantropologi, framhåller dock identitet som en relativ, förhandlingsbar och föränderlig term. Han betonar att varje individ har flera identiteter och menar att vilken identitet som prioriteras är en empirisk fråga. Därmed är identiteten situationsbetingad och kan anpassas utifrån tidigare erfarenheter, preferenser och relevans. Till exempel menar Hylland Eriksen att den skandinaviska identiteten gör sig mest gällande när en skandinav möter andra skandinaver utomlands (Hylland Eriksen 1993:43). Likaså kan den svenska identiteten te sig starkare i mötet med andra svenskar i Danmark och vice versa.

I denna undersökning utgår vi från Hylland Eriksens förståelse av identitetsbegreppet då förmedlingen av identitet på museer är beroende av kontexten. Olika utställningar, eller delar av utställningar, kan förmedla olika identiteter och det är sammanhanget som avgör hur de uppfattas. Dessutom är museerna bara en av många samhälleliga faktorer som påverkar de identitetsskapande processerna och hur stor vikt som läggs vid deras identitetsförmedling kan hänga ihop med i vilken grad besökaren identifierar sig själv med museet. I individens identitetsbygge ingår vitt skilda faktorer vars prioriteringsordning skiftar. Museernas roll i denna process är svårfångad, dock kan den förmedlade historiebilden vara normbildande och sätta standarden för hur kulturarvet ska uppfattas.

Identitetsbegreppet är inte bara problematiskt ur ett vetenskapsperspektiv, även innehållsmässigt är det ett mycket mångfasetterat begrepp. Det kan till exempel vara fysiska drag, psykisk inställning eller sociala faktorer som utgör en individs identitet. Det kan därför vara svårt att fånga alla olika typer av identitet som förmedlas på museerna. I denna undersökning ligger fokus på förmedlingen av nationell, transnationell, regional och lokal identitet då de traditionellt präglar museernas verksamheter och ofta är centrala i inringningen av målgrupper. Det är ett brett identitetsspektrum, men samtliga identiteter relaterar till en historiskt platsbunden tillhörighet, även om transnationalitet inte är bundet till traditionell gränsdragning. Inom politiken är det nationella, regionala och lokala nära sammankopplade med varandra, liksom inom de forskningsområden som undersökningen rör sig.

Den transnationella identiteten skiljer sig inte bara från den lokala, regionala och nationella identiteten genom att vara oberoende av klassisk kartritning, den är inte heller given i den politiska kontexten. Transnationalism kan enligt Steven Vertovec (2009:1f), professor i socialantropologi, ses som gränsöverskridande relationer, utbyten och sociala nätverk bland icke-statliga aktörer. Intresset för att arbeta över nationsgränser kan mycket väl komma från statligt håll men transnationalism handlar i större utsträckning om mentalitet än om politik. Fredrik Nilsson (2012:8), professor i etnologi, menar att transnationalism kan ses som en reaktion mot politiska processer i samhället och den kan även handla om livsstilsfrågor och identifikationsprocesser.

Nilsson skriver att transnationalism också kan relateras till den gemenskap och de interaktioner som sammanlänkar människor och institutioner, oavsett nationell identitet och tillhörighet (Nilsson 2012:7). Generellt sett är begreppet dock fortfarande nära kopplat till geografiska migrationsmönster men i denna undersökning använder vi begreppet i betydelsen av ett frivilligt, kulturellt, gränsöverskridande utbyte med fokus på identitet. Gränsöverskridande arbete kan alltså ske mellan två eller flera nationer som samarbetar men fortfarande är tydliga i sina nationella identiteter och tillhörigheter. Transnationella tendenser och processer innebär ofta gränsöverskridande arbete, men även att samarbete sker i en gränsregion, där individerna lösgör sig från den nationella identiteten och tar på sig en frikopplad, gemensam – transnationell – identitet. Transnationalisering är alltså den process som leder till att politiska, ekonomiska och kulturella relationer i tilltagande utsträckning sker över nationsgränser.

2. Tidigare forskning

I denna uppsats analyserar vi förmedlingen av identitet i Öresundsregionen ur ett museologiskt perspektiv. Undersökningen utgår från museernas roll i samhället och identitetsförmedlingen på sex av de största kulturarvsinstitutionerna i Öresundsregionen. Den rör sig i huvudsak inom tre olika forskningsområden, det transnationella, det regionala och den museologiska identitetsforskningen. Vi vill med denna undersökning placera in museidiskurserna i en transnationell kontext där identitet och förmedling står i fokus. Målet är att uppmärksamma och etablera det transnationella begreppet inom museologin samt att skapa förutsättningar och intresse för vidare forskning på det gemensamma kulturarvet i Öresundsregionen.

2.1 Transnationalitet och öresundsforskning

Transnationalisering är inget nytt fenomen, men i takt med att globaliseringen och kommunikationsmöjligheterna ökat, har även intresset för transnationell forskning växt inom många vetenskapliga discipliner under det senaste decenniet. Enligt Vertovec (2009) är det transnationella perspektivet applicerbart på allt ifrån samhällsvetenskap och internationella relationer till historia och kulturvetenskaper. Vertovec beskriver transnationalitet främst utifrån migrationsmönster, där problematiken kring integrationsfrågor och den kulturella och sociala sammanhållningen sätts i fokus. Detta är dock inte helt applicerbart på Öresundsregionen då man i Danmark och Sverige inte betraktar varandra som invandrare utan istället benämner de som flyttar eller arbetspendlar över Öresund som gränsgångare och grannar. Den nationella tillhörigheten blir dock tydlig, framförallt genom språket, när människor rör sig över nationsgränserna.

Även om den nationella identiteten i respektive land är tydlig och väletablerad, finns det i Öresundsregionen en gemensam historia som knyter samman de historiska och kulturella identiteterna. I antologin *Regionauterna* (Löfgren & Nilsson 2010) är de olika utgångspunkter och förväntningar som finns, och har funnits, i samband med konstruktionen av Öresundsregionen ett återkommande tema. Till exempel har en vanlig föreställning varit att Öresundsregionen skulle förena två mindre nationer med stora likheter. Båda nationerna är till exempel välfärdsländer där staten enligt Jacob Vestergaard (2010:21ff), journalist och marknadsdirektör på Öresundsbron, under det senaste seklet har fungerat som en homogeniserande kraft i etableringen av nationstanken, dess traditioner och normer. Detta innebär en ständig balansgång där de två nationernas intressen, traditioner och lagar hela tiden måste beaktas. Vestergaard menar dock att denna process motsägelsefullt nog synliggjorde även skillnaderna mellan nationerna.

Tom O'Dell (2010:51), professor i etnologi, menar dock att möjligheterna till utökad integration och ytterligare samarbete är stora då regionen inte skapats på ett sätt som gör att svenska och danska projekt konkurrerar ut varandra utan snarare kompletterar varandra. Medan invandringens transnationella rörelse enligt O'Dell ofta beskrivs som en demoralisering av den nationella kulturen, ses regionauterna istället som positiva gränsöverskridare. Regionauterna är i denna mening de människor som rör sig obehindrat mellan Danmark och Sverige för att ta del av utbudet på andra sidan Öresund. Enligt O'Dell syftar den samlade beteckningen på de vardagliga användarna av Öresundsregionen, till exempel pendlare, arbetsökande, studenter, öresundsturister och/eller nöjeskonsumenter.

Inom den svenska historievetenskapen har transnationalitet diskuterats i förhållande till den världshistoriska forskningen. Historikern Stefan Eklöf Amirell presenterade 2008 en forskningsöversikt över det världshistoriska och transnationella fältet i *Historisk tidskrift*. Eklöf Amirell pekar där på den ökade andelen transnationell forskning som en del av vad han kallar en världshistorisk vändning. I ett senare nummer av samma tidskrift skriver historikern Rolf Torstendahl, i en replik till Eklöf Amirell, att det snarare handlar om en transnationell trend än om en faktisk vändning (Torstendahl 2009a:240). Torstendahl menar att det nationella anslaget i historieforskningen fortfarande är för starkt, åtminstone i Sverige men även i många andra länder, för att kunna lämna över till det transnationella perspektivet.

Torstendahl (2009b:534) klargör i sin slutreplik till Eklöf Amirell att de båda vill bidra till "strävan att övervinna det nationella paradigmet", dock skiljer sig deras uppfattning åt om vad det nationella paradigmet är för något. Torstendahl (2009b:535) menar att nationen måste vara en utgångspunkt för analysarbetet inom den historiska forskningen och att det finns en svårighet i att verkligen forska världshistoriskt. Däremot menar han inte att det är lika svårt att forska transnationellt och uppmanar historiker att lyfta nationella särarter och gemensamma utvecklingstendenser i sitt arbete. Han betonar att detta arbetssätt fordrar ett hänsynstagande till flera nationella förutsättningar i samma studie. I denna uppsats lyfts dessa förutsättningar fram i form av bland annat de olika diskursanknutna aspekterna, så som museernas organisation och kulturpolitiken.

Öresundsforskningen har sedan 1998 i huvudsak drivits av Centrum för Danmarksstudier (CfD) vid Lunds universitet. CfD startades i syfte att "stärka Danmarksstudier vid universitet och öka den samlade kompetensen inom området".⁹ Till en början bestod CfD:s forskning främst av att studera Danmark ur ett svenskt perspektiv. Forskning kring transnationalitet utgjordes länge av i huvudsak migrations- och diasporastudier, men under senare tid har intresset för sociala rörelser ökat vilket också märks i CfD:s publikationer. Den transnationella öresundsregionforskningen eskalerade i samband med att byggandet av Öresundsbron annonserades och nådde sin kulmen vid bronns invigning år 2000. Bron, som främjade vardagliga transnationella processer, förde i viss mån de två nationerna närmare varandra och förutsättningarna för en djupare integration förbättrades. Samtidigt menar Orvar Löfgren (2010:106),

⁹ Centrum för Danmarksstudier, "Om CfD". <http://www4.lu.se/o.o.i.s/19054>, [2013-03-13].

professor i etnologi, att de kulturella och politiska skillnaderna i regionen blev tydligare och att integrationen inte skedde i den takt eller utsträckning som förväntades.

Ämnesområdena för transnationell Öresundsforskning är i huvudsak etnologi, historia, arkeologi och statsvetenskap. Inom det museologiska forskningsfältet är inte det transnationella perspektivet etablerat, trots att museerna ofta angrips ur olika vetenskapliga perspektiv. Den transnationella Öresundsforskningen inom det etnologiska vetenskapsområdet fokuserar främst på människors förändrade rörelsemönster. I *Regionauterna* (Löfgren & Nilsson 2010) beskrivs till exempel de sociala gränsrörelserna över Öresund som ett uttryck för transnationalism. Nilsson (2012:5) skriver att det bland annat har funnits visioner om att bedriva identitetsprojekt i Öresundsregionen med gränsöverskridande institutioner som utgångspunkt, något som dock har stannat vid just visioner. Den etnologiska forskningen fokuserar även på hur det globala perspektivet påverkar sociala mönster, kulturella praktiker och gemensamma nätverk.

Men i och med att det öresundsregionala utbytet har ökat så har också de nationella stereotyperna blivit tydligare. Samtidigt som det enligt Löfgren (2010:95ff) talas om en framtida gemensam identitet som ”öresundare” framkommer det också att nationstanken fortfarande är stark, både på den svenska och den danska sidan. Som en föreställd barriär som försvårar samarbetet i regionen nämner Löfgren, förutom den byråkratiska, den kulturella barriären som ett hinder för regionens utveckling. Regionens transnationella karaktär har setts som både en möjlighet och som ett problem och trots att Danmark och Sverige ligger nära varandra på många plan är klyftorna alltså fortfarande stora. Det finns fortfarande gränshinder som regionen inte tagit sig förbi och det finns positiva transnationella mönster som fortfarande inte fått genomslagskraft. Fokus ligger i nuläget till stor del på de skillnader som finns, snarare än att betona de gemensamma nämnarna.

Den historiska öresundsforskningen berör ofta gränserna mellan svenskt och danskt, både ur ett nationellt perspektiv och ett mer transnationellt sådant. *Vid gränsen: integration och identitet i det förnationella Norden* (Gustafsson & Sanders 2006) är liksom *Regionauterna* utgiven av CfD. *Vid gränsen* tar upp den territoriella gränsdragningen före nationalstatens födelse och texterna i antologin kretsar i huvudsak kring det gamla Danmark-Norge. Den svensk-danska historien berörs dock också, liksom ett par mer generella tankegångar om gränsdragning och nationell identitet. Historikern Harald Gustafsson (2006:9) skriver i inledningen att nationalstaten förärade världen tydliga territoriella gränser på kartan. Inställningen till dessa gränser är ofta att om de bryts så får det stora konsekvenser för människorna i det berörda området. Dock menar Gustafsson att politiska gränser på den historiska kartan snarare bör fungera som ”frågetecken än som utropstecken” för historieforskningen (Gustafsson 2006:7).

Språkhistorikern Vibeke Winge (2006) undersöker i artikeln ”Language: Means of communication or national treasure?”, ur *Vid gränsen*, språket som en del av den nationella identiteten. Hon menar att språket är förnationellt (eng. *pre-national*) och att det först i och med utvecklingen av en nationell identitet blev en del av den nationella arvet (Winge 2006:46f). Enligt Winge var detta förnationella språk situationsbetingat och människorna kunde röra sig mellan olika språkdomäner beroende på

sammanhang snarare än territorium (Winge 2006:53f). I Öresundsregionen betonas ofta språket som en av de största skillnaderna och kanske det som främst skiljer danskarna och svenskarna från varandra. Skånskan som dialekt har med sina diftonger och skorrande R fortfarande vissa likheter med danskan, även om det i sig inte är någon förutsättning för att Öresundsregionauterna lättare ska förstå varandra. Ofta är man numera mer bunden till språk än till situation och även om regionauterna med lätthet rör sig över sundet så tar de sina egna språkdomäner med sig.

Johan Vadenbring (2006), historiker, ställer sig i artikeln ”Om vi blir svenska: Identitetsfrågor i övergångstid” frågande till hur nationalism före franska revolutionen ska angripas. Han använder sig av Anthony D. Smiths ”ethnie”-begrepp, som utgår från kulturella gemenskaper, för att tala om de uttryck för nationstillhörighet som förekom i Skåne i samband med det svenska övertagandet av landskapet. Vadenbring ser Skåne efter Roskildefreden 1658 som en egen region där den lokala identiteten växte sig stark (Vadenbring 2006:176).

Även historikerna Stig Alenäs, Karl Bergman, Harald Gustafsson och Jens Lerbom (Alenäs *et al.* 2006) tar avstamp i Roskildefreden i artikeln ”När Östdanmark blev Sydsverige: Integration, interaktion och identiteter”. Artikeln är sprungen ur forskningsprojektet med nästan samma namn, ”Østdanmark blir Sydsverige: Integration, interaktion och identiteter”, även förkortat ØSIII. Både projektet och artikeln fokuserar på övergångstiden då de forna danska provinserna Skåne, Blekinge och Gotland gick från danskt till svenskt. Alenäs *et al.* problematiserar den tidigare forskningen på området som främst talar om en ”försvenskning” av de berörda landskapen. Alenäs *et al.* (2006:135) menar att denna försvenskning inte var något som kom naturligt, dels för att skånelandskapen under drygt 20 år fungerade som en egen statsdel i den svenska konglomeratstaten och dels för att de mentala identiteterna förblev ”danska” under övergångsperioden. För att tala om försvenskningen använder Alenäs *et al.* istället begrepp som kollektiva identiteter och identifikationsprocesser (Alenäs *et al.* 2006:136), vilket inte betonar det nationella i en modern mening utan tar hänsyn till den mer trögrörliga förändringen.

Även inom det arkeologiska fältet finns det regionforskning med transnationella tendenser rörande Öresundsregionen. I antologin *Öresund - barriär eller bro?* (red. Carlie 2008) beskrivs hur Öresundsregionen under längre tid fungerat som en konstlad barriär för viktiga delar av den arkeologiska verksamheten och forskningen i området. Enligt Bodil Petersson (2008:309), arkeolog, har den skånska arkeologin tydliga kopplingar till Danmark. Hon menar dock att de flesta arkeologer i Danmark bortser från Skåne då det inte längre är ett danskt landskap. I relation till den svenska nationella identiteten finns det inom den skånska arkeologin ett utanförskap. Enligt Petersson (2008) gör detta att det inom det arkeologiska ämnesområdet finns en tydlig skånsk särprägel. Kanske håller dock denna särpräglighet på att förändras i och med att fler arkeologiska samarbetsprojekt genomförs i regionen. Petersson menar att arkeologin har en roll i skapandet av en regional identitet, vilket är av vikt då regioner och identitet är ett viktigt politiskt redskap i etablerandet av politisk makt. Till förmån för regionerna i Europa har utvidgandet av EU resulterat i att nationalstaternas makt marginaliserats. I det inomeuropeiska samarbetet antas regionerna i framtiden få en ny, mer betydelsefull roll menar Petersson. I vår undersökning kan detta vara av vikt, då arkeologiskt material ofta utgör en stor del av museernas utställningar. Idén om att

arkeologiskt material är en del i skapandet av en regions identitet är bra att ha i åtanke under observationer och i analyser av vilken identitet som förmedlas och varför.

Ett annat tydligt perspektiv inom transnationell öresundsforskning är det statsvetenskapliga. Statsvetarna Joan DeBardeleben och Achim Hurrelmann (2011) använder två ingångsportar för att förstå transnationalitet i antologin *Transnational Europe. Promise, paradox, limits* (red. DeBardeleben & Hurrelmann 2011:1-16). För det första utgår de från internationella relationer där fokus ligger på olika organisationers påverkan på statliga aktörer och transnationella processer. För det andra angriper DeBardeleben och Hurrelmann (2011:257f) transnationalitet utifrån ett sociologiskt och antropologiskt perspektiv, där transnationalisering ses som en gränsöverskridande sammankoppling mellan olika samhällen på en grundläggande nivå. Dock använder DeBardeleben och Hurrelmann sig främst av det transnationella begreppet i koppling till migration. De menar till exempel att den ökade migrationen delvis suddat ut Europas gränser, vilket resulterat i att Europa blivit allt mer transnationellt i och med inflyttningen från utomeuropeiska länder. Denna inflyttning skapar enligt DeBardeleben och Hurrelmann starka band mellan Europa och den omgivande världen, vilket i sin tur bidrar till transnationaliseringen.

Håkan Thörn (2002:132ff), professor i sociologi, använder sig av media och migration för att närma sig begreppet transnationalitet. Han menar att nya medier skapat ökade möjligheter för olika samhällsgrupper att synas och få erkännande i en offentlig miljö och att de i grunden förändrat migration som fenomen under de senaste decennierna. Han menar även att de ökade kommunikationsmöjligheterna har förstärkt de transnationella relationerna, något som är tydligt i Öresundsregionen. Jesper Falkheimer (2004:138f), professor i strategisk kommunikation, beskriver på ett liknande sätt hur mediebevakningen, som ökade efter Öresundsbronns invigning, bidragit till ett transnationellt intresse i media där svenskar och danskar fått en mer nyanserad bild av varandra.

Kulturellt identitetsskapande är enligt Thörn (2002:13f) knutet till en specifik plats och utgör den punkt varifrån världen betraktas. Han beskriver till exempel hur kulturens betydelse förändrats i och med att kultur ”blivit en ledande global industri och kulturella frågor har intagit en allt mer central plats på den politiska dagordningen” (Thörn 2002:140). Han menar att kulturens förhöjda position innebär att ”kulturella resurser” blivit ett viktigt verktyg för att påverka samhälleliga och politiska processer och att makt i allt större grad är baserad på kultur (Thörn 2002:146ff). Det blir enligt Thörn därmed extra viktigt att skapa möjligheter för alternativa offentliga rum och en kulturpluralism där alla identiteter och grupper får synas.

Ylva Stubbergaard (2007:277), statsvetare, konstaterar att EU-kommissionen, de danska och svenska regeringarna samt de regionala politikerna har gemensamma övergripande visioner om en öresundsregionalisering. Hon ställer sig dock kritisk till hur realistiska föreställningarna om en gränslös Öresundsregion är, då hon menar att det i konkretiseringen av dessa visioner finns många politiska konfliktlinjer. Oenigheten skapar enligt Stubbergaard spänningar som snarare markerar gränser än överskrider dem. Hon ser dock att kulturella projekt och samarbeten kan bidra till att utveckla en så kallad *funktionell region*, även om hon också påpekar att det finns en politisk oro för bristen på en kulturellt förankrad regionsgemenskap (Stubbergaard

2007:279). Stubbergaards betoning av bristen på kulturell gemenskap ligger i linje med våra utgångspunkter, även om vi inte på samma sätt utgår från att det är just en brist. En brist blir det först förutsatt att man strävar efter att skapa en funktionell region. Om det är syftet med Öresundsregionen eller ej tåls att diskutera och vi återkommer därför till dessa resonemang i uppsatsens diskussionskapitel.

2.2 Regionforskning

Öresundsforskningen har sina rötter i den regionala forskningen, men med ett transnationellt perspektiv. Regionforskningen är ett brett forskningsfält som i sin helhet spänner över all världens regioner. I denna undersökning ligger dock fokus på södra Sverige, Skåne och Danmark samt med ett mer generellt perspektiv på regioner och regionalism. Mycket av regionforskningen i Sverige, Danmark och Öresundsregionen utgår från att nationen står som antites till regionen. Intresset för regionalitet och regionalisering har delvis gått hand i hand med utvecklingen av EU:s regionalpolitik, som bland annat syftar till att främja nya gemenskapsnivåer än de nationella. Anders Linde-Laursen (1995), etnolog, undersöker i sin avhandling *Det nationales natur: studier i dansk-svenske relationer* nationernas betydelse i relationen mellan Danmark och Sverige från 1600-talet till 1990-talet. Han menar att mångfalden inom nationsforskningen framställer nationen som ett kalejdoskop genom vilket historia, nutid och framtid antar skiftande karaktärer (Linde-Laursen 1995:7). Nationen är inget lätt fenomen att definiera och mycket av den forskning som finns på området öppnar kanske i huvudsak upp för än fler frågor än svar, märkbart är dock att uppfattningen av nationalism tenderar att prägla uppfattningen av regionalism.

Idéhistorikern Sverker Sörlin utförde år 1992 en genomgång av ideologiseringen av regionerna – regionalismen – i uppsatsen *Europa och regionerna: en idéhistorisk tolkning* (1992). Sörlins uppsats har sedan dess kommit att stå som utgångspunkt för mycket av den efterföljande regionforskningen. Markus Idvall, etnolog, menar till exempel i sin avhandling *Kartors kraft: regionen som samhällsvision i Öresundsbrons tid* (2000) att Sörlins idéaspekt har belyst relationen mellan den konstruerade och den naturliga regionen (Idvall 2000:22). Idvall lyfter fram regionen som dels ett territoriellt fenomen, det han menar är den naturliga regionen, och dels som ett konstruerat konceptuellt fenomen. Idvall identifierar regionens territoriella gränser som fasta inom politiken, medan de för näringslivet är mer omväxlande och för forskaren abstrakta. Därmed lägger han mindre fokus på territoriet och skriver att "[f]rågor kring samhälle och kultur förvandlar regionen till ett nätverk av relationer snarare än ett avgränsat territorium" (Idvall 2000:14). Angående den öresundsregionala identiteten skriver Idvall att de relevanta identiteterna snarare är strategiska och taktiska än faktiskt regionala (Idvall 2000:33f).

Till skillnad från den öresundsregionala identitetens strategiska gränsöverskridande kan den skånska regionalismen te sig traditionellt bunden till territoriet. Historikern Fredrik Persson har skrivit en avhandling om just den skånska regionalismen, *Skåne: den farliga halvön* (2008). I likhet med Sörlin ser Persson att regionalismen innehåller en kritik mot centralmakten och menar att regionalismen i samma utsträckning som nationalismen har blivit ideologi (Sörlin 1992:24; Persson 2008:19). Persson problematiserar dock en allt för skarp åtskillnad mellan regionalism och nationalism och använder sig därför av begreppet "regionationalism". Han betonar att utpekandet av

”den andre”, en ofta negativ fiendebild, är central i identitetsskapande processer och ett effektivt sätt att skapa och stärka inre sammanhållning (Persson 2008:40).

Linde-Laursen (1995) för även resonemang om att den svenska och den danska nationaliteten delvis har vuxit fram i samspel med varandra. En delad historia i kombination med den politiska, sociala och ekonomiska utvecklingen har till exempel gett nationerna flera gemensamma drag. I denna föreställning om en gemenskap har dock även olikheterna blivit synliga, något som har bidragit till att definiera respektive nations särart. För Sverige har således Danmark blivit ”den andre” och vice versa, även om också likheterna är många. I ett ideologiskt perspektiv kan nationalismen bli ”den andre” för regionalismen och fungera som stöttepelare för regionaliteten att hävda sig mot. I Öresundsregionen finner regionaliteten inte bara motstånd från en nationalitet, utan från två.

Eva Österberg (1994:30), historiker, menar att mycket av det som idag anses vara ”typiskt skånskt” kan förknippas med tiden då Skåne var danskt. Till exempel nämner hon att det skånska kulturlandskapet till stora delar tog sin form mellan år 1000 och fram till mitten av 1600-talet. Det var en tid då byarna, städerna och kyrktornen kom att lägga grunden för de skånska karaktärsdragen. Österberg menar att de krafter som förespråkar en skånsk regionalism gärna anspelar på denna historiska bakgrund. Österberg resonerar i likhet men Persson och Linde-Laursen om att det måste finnas en stark motkultur, i Österbergs fall inte nödvändigtvis nationalismen, som är koncentrerad till ett begränsat territorium. Således kan den egna historien användas för att markera distans till denna motpol eller närhet till det som den specifika regionalismen vill identifiera sig med. I Öresundsregionens fall är nationerna Sverige och Danmark således både antagonist och protagonist.

Sörlin (1992:6) är dock något återhållsam i sina slutsatser om hur etablerad regionalismen är i annat än ett politiskt perspektiv, även om han menar att Skåne har en traditionell orientering mot Danmark och kontinenten. I detta samspel har således en speciell regionalism utvecklats, med transnationella drag. Enligt Sörlin handlar det om en så kallad nyregionalism som syftar till att ”hävda det regionala intresset gentemot andra regioner i en situation av växande regional konkurrens” (Sörlin 1992:34). Öresundsregionen skulle således kunna ses som ett redskap för Malmö och närliggande städer i Skåne att kunna hävda sig mot och stärka sin position i förhållande till den svenska centralmakten och det nationella fokus som finns på huvudstadsregionen. Sörlin menar dock inte att nyregionalismen innehåller någon modernitetskritik utan påpekar att den samlade, interregionala gemenskapen, framförallt betingas av storskaliga infrastrukturprojekt (Sörlin 1992:34). På detta är Öresundsbron ett exempel. Vid byggandet av bron samlades två nationer, eller åtminstone en nation och en region, kring det gemensamma intresset av att tillsammans skapa ett ökat transnationellt utbyte.

Öresundsregionen är föremål för stora förväntningar och har länge varit det. År 2002 gav Öresundsuniversitetet ut *På jakt efter Öresundsregionen*, en sammanställning av tankar och slutsatser från ett mångvetenskapligt forskningsprogram. En central fråga för den samlade forskningen var huruvida Öresundsregionen är eller kan vara en funktionell region. Bland annat skriver Harald Gustafsson (2002:5f) om Öresundsregionen som en fantasiprodukt och betonar att det i flera sammanhang ofta talas om

att ”skapa” en region. Likt Stubbergaard (2007) betonar Gustafsson att mycket saknas för att öresundsområdet ska kunna karakteriseras som en funktionell region.

Povl A. Hansen, ekonomisk geograf, och Göran Serin (2002:65), ekonomisk historiker, definierar en funktionell region som sammanhängande regionala strukturer som är beroende av varandra. Det kan till exempel vara ekonomiska och yrkesrelaterade strukturer som ska fungera i samspel med varandra. Hansen och Serin menar att regionen inte existerar av egen kraft och verkan, utan bara genom sådana mer eller mindre medvetna strukturer. De menar även att Öresundsregionen har en viss konceptuell karaktär, inte minst inom de många samarbetsprojekt som uppstått i kölvattnet av bron. En ”konceptregion” kan förklaras som ett samarbete som etableras i syfte att uppnå ett bestämt regionalt mål inom ett avgränsat område. Hansen och Serin drar dock slutsatsen att det finns stora regionala skillnader mellan de två nationerna i Öresundsregionen, något de menar är typiskt för en transnationell region i övergångsfas (Hansen & Serin 2002:75). Frågan är bara om det finns ett tillräckligt starkt intresse hos de båda nationerna för att stärka de sammanhängande regionala strukturerna som skulle kunna leda till ökad transnationalitet.

2.3 Museologisk identitetsforskning

Museernas samlingar reflekterar kultur- och naturarvet hos de samfund från vilka de härstammar. På så vis har samlingarna en karaktär som går utöver den av vanlig egendom, och som kan sträcka sig till att omfatta stark samhörighet med en nationell, regional, lokal, etnisk, religiös eller politisk identitet.

ICOM, 2005

Att arbeta med identitet är nästan lika djupt rotat i museernas DNA som att arbeta med förmedling. I kombination bildas identitetsförmedlingen som utgör ett specifikt forskningsområde för det museologiska fältet. Hooper-Greenhill (2007) beskriver identitetsförmedlingen som central för lärandet på museer. Hon menar att en ökad medvetenhet om kulturens makt öppnar upp för frågor om hur identitet behandlas på kulturarvsinstitutionerna och att museernas urvalsprocess formar det narrativ som styr förmedlingen av identitet. Hooper-Greenhills forskning rör sig bland annat inom frågor om hur lärande och utbildning på museer går till och hur de som begrepp förstås olika av olika individer samt vilka dess effekter blir. Hon lyfter bland annat fram museipedagogikens ökade betoning av mätbara effektmål som ett led i ett förnyat förmedlingsarbete (Hooper-Greenhill 2007:5ff). Hon använder även begreppet ”the educational turn” för att sammanfatta den ökade betydelse som lärande och pedagogik vid museer har tillmätts. Detta begrepp är direkt influerat av fenomenet ”the cultural turn” från kritisk teori, som syftar på den växande betydelsen av kultur- och kulturarvsinstitutionernas samhällseliga roll (se t.ex. Chaney 1994, Ray & Sayer (red.) 1999).

Tony Bennett (1995), professor i kulturteori, placerar in museerna i en central samhällskontext. Hans museologiska studier har framförallt bidragit till utvecklingen av den så kallade *nya museologin* genom att bland annat belysa museernas roll som maktinstitutioner. Bennett (1995:142) menar att det finns få institutioner som kan jämföras med den auktoritet som museer och kulturarv har när det kommer till att

konstruera nationella kulturer och identiteter. Thörns (2002) resonemang liknar i hög grad Bennetts men med en transnationell utgångspunkt snarare än en museologisk. Bennett argumenterar även för att museerna, genom att placera in föremålen i ett historiskt ramverk, tillskriver tingen nya identiteter då de i den så kallade musealiseringen blir symboler för sig själva.

Museisektorn täcker idag in ett stort antal olika intresseområden och ett föremål för utställning behöver varken vara unikt eller speciellt vida känt. Det kan räcka med en historia att berätta, ett fenomen att presentera eller en person att lyfta fram. Steven Conn (2010:56), historiker, tar det ytterligare ett steg och beskriver museerna, dess historia och utveckling som intressanta utställningsföremål i sig. Conn ser alltså museet som ett eget studieobjekt, friställt från sina samlingar. Idén kan te sig kontroversiell, för vad är ett museum utan sin samling - utan föremål? Men det är just i denna tankegång som studiet av museernas identitetsförmedling blir intressant, för det som faktiskt förmedlas kanske inte alltid stämmer överens med det som museerna önskar förmedlas. I äldre utställningar kan en föråldrad historiebild förmedlas, något som blir extra tydligt när det ställs i kontrast till museernas principer för identitetsförmedling.

Kerstin Arcadius (1997), etnolog, skriver i sin avhandling *Museum på svenska: läns-
museerna och kulturhistorien* om läns-
museernas roll som bland annat förmedlare av en regional identitet. Hennes forskning rör sig dock främst inom ett svenskt regionalt perspektiv där det nationella, alltså inte det transnationella, har en övergripande roll. Hon påpekar att det i själva begreppet regional finns en relation, oftast till centralmakten (Arcadius 1997:16). Liksom hos Persson blir centralmakten hos Arcadius "den andre". Men istället för att tala om regionalism beskriver Arcadius nationalismen som en övergripande dimension, inte som synonym med den centrala nivån. Hon menar att läns-
museernas "vi", alltså den röst som riktas utåt mot besökarna, visserligen anger en regional gemenskap men även kan knytas till nationaliteten (Arcadius 1997:261).

Solveig Sjöberg-Pietarinen (2004), etnolog och museolog, lyfter i sin avhandling om meningsskapande på museer fram regionalismen som ett exempel på hur en kollektiv identitetskänsla kan anknytas till ett geografiskt avgränsat område. Hon använder sig även av Österbergs resonemang om regionalism, som hon bland annat tillämpar på friluftsmuseer. Sjöberg-Pietarinen (2004:45) menar att friluftsmuseer dels kan reproducera regionens förflutna och dels förstärka känslan och intresset för regionen. Således blir museerna viktiga auktoriteter för folket och dess uppfattning av regionen och dess historia. Sjöberg-Pietarinen menar dock att friluftsmuseernas samhällsrelevans växlar och då identitetskonstruktionen är knuten till nuet innebär det att brukarna antingen känner eller inte känner samhörighet med det identifikationsanbud som museet för tillfället erbjuder (Sjöberg-Pietarinen 2004:275).

Identitetsforskning med transnationellt perspektiv är som nämnt inte ett utbrett undersökningsområde inom det museologiska fältet. Däremot är det inte helt ovanligt med museisamarbeten över nationsgränser, något som MUSUND är ett exempel på. Ett mer specifikt exempel på ett transnationellt samarbete med identitetsproblematik i fokus är projektet "Ungdomar i gränsbygd" som genomfördes vid den svensk-norska gränsen under åren 2004-2005. Projektet var ett samarbete mellan fyra museer, fem

folkhögskolor och Föreningen Nordens lokala avdelningar i Halden och Uddevalla. Utgångspunkten för samarbetet var unionsupplösningen mellan Sverige och Norge 1905 och i fokus för studierna stod bland annat gränsförhållanden och identitet (Fredriksen & Norheim 2006:7f). Den svenska respektive den norska identiteten problematiserades medan den nordiska identiteten diskuterades inom ramen för det gränsöverskridande samarbetet.

Projektrapporten *Ungdomar i gränsbygd (På gränsen: svenske og norske ungdommer om identitet og tilhørighet 2006)* baseras på det etnologiska material som studenterna vid de medverkande folkhögskolorna samlade in under projektets gång. Det består dels av berättelser och intervjuer, dagböcker, brev och tidningsartiklar från gränsområdet men även av studenternas egna erfarenheter och identitetsproblematik. De medverkande museerna bidrog med den etnologiska och historiska kunskapen och syftet med projektet var att belysa förhållandet mellan Sverige och Norge i samtiden genom att studera identitetsutvecklingen under de senaste 100 åren. Resultatet av projektet blev visserligen ett stärkt samarbete mellan institutionerna på den svensk-norska gränsen men även en betoning av vad den nationella identiteten innebär. I mötet med en annan nationell identitet visade sig den egna nationstillhörigheten mer explicit än i mötet mellan personer som delar samma nationella referensramar. Således ledde projektet *Ungdomar i gränsbygd* till att öka förståelsen för varandra och sig själva, men inte nödvändigtvis till att faktiskt komma närmre varandra.

Genom att applicera ett transnationellt perspektiv på den befintliga identitetsforskningen inom det museologiska fältet vill vi diskutera de identiteter som följer med utvecklingen från en nationell museidiskurs till en mer pluralistisk. Transnationaliteten blir i vår undersökning närmast post-nationell och därmed en möjlig väg för museerna att uppdatera sin identitetsförmedling. I förlängningen vill vi även lyfta fram de förutsättningar som finns för att komma närmre varandra i Öresundsregionen och diskutera vad en sådan transnationell process skulle få för konsekvenser för den föreställda gemenskapen.

3. Teoretiska perspektiv

Undersökningens teoretiska ansats har sin utgångspunkt i kritisk teori som kännetecknas av tolkning i kombination med ett kritiskt ifrågasättande av den praktiskt tillämpade verksamheten. Den kritiska ansatsen används för att undersöka museerna som dominerande institutioner med en auktoritär identitetsförmedling. Kritisk teori används inte traditionellt i undersökningen av egen empirisk data, utan brukar snarare tillämpas på sekundärempiriskt material. Mats Alvesson, organisationsteoretiker, och Kaj Sköldbberg (2008:326), samhällsvetare, ser dock att egna empiriska insatser kan komplettera befintliga studier och slumpmässiga observationer. Alvesson och Sköldbberg presenterar tre skäl till att empirin ska betraktas som just komplement och inte som hela sanningen (Alvesson & Sköldbberg 2008:330f). För det första bör olika fenomen belysas utifrån en kombination av totalitet och subjektivitet, vilket innebär att alla aspekter av fenomenet inte låter sig belysas i en empirisk studie. För det andra medför subjektets sociala förhållanden, ideologier och omedvetna kommunikativa processer en tvetydighet om vad intervjuerna egentligen förmedlar. För det tredje är empirin låst till aktualitet och kategoriserande gränser som tar fokus från undersökningens potentialitet. I denna undersökning ger vi stort utrymme för presentationen av den insamlade empirin, men tyngdpunkten ligger på tolkningen av materialet som kompletteras med observationer och reflektioner om den övergripande kontexten utifrån den forskning som presenterades i föregående kapitel.

Under de senaste 20 åren har nationstanken och den nationella identiteten i Sverige dekonstruerats och kritiserats. Detta har resulterat i diverse andra uppdelningar, till exempel utifrån klass- eller regional tillhörighet och flertalet subkulturer. Den traditionella nationstanken som kulminerade i den franska revolutionen och dess efterdyningar hade stor betydelse för museernas uppbyggnad under 1800-talet. Bengt Lundberg (1999:62ff), historiker och professor i museologi, menar att den nationalistiska andan, som museerna under lång tid arbetade i, länge ansågs vara både demokratiserande och inkluderande. Idag uppfattas dock samma arbetssätt enligt Lundberg i stor utsträckning som exkluderande och föråldrat. Mångkultur och representation har kommit att dominera på svenska museer, inte minst sedan 1996 års kulturpolitiska mål, och det traditionellt ”svenska” har satts i relation till det ”etniska”. Peter Aronsson (2009:166), professor i historiebruk och kulturarv, menar att den traditionella nationalistiska diskursen i Sverige officiellt uppfattas som ”förlegad och farligt nära en främlingsfientlig hållning”. Han betonar att skillnaden till Danmark är stor, där har det istället blivit allt viktigare att värna om det inhemska, om traditioner och om ”danskheten”. Detta till trots står de båda länderna varandra väldigt nära, inte bara på kartan.

Öresundsregionen har i det föregående beskrivits som ett område med transnationella tendenser. Nilsson (2012) menar att dessa transnationella relationer, rörelser och nät-

verk inte är det samma som en globaliseringsprocess, utan snarare utgör ett underifrånsperspektiv på gränsöverskridande rörelser och processer. Om det transnationella perspektivet inte är speciellt välanvänt inom det museologiska fältet, är däremot är det nationalkritiska perspektivet mer utbrett. I denna undersökning används det transnationella perspektivet för att nyansera nationsbegreppet och för att analysera förhållandet, och dess förutsättningar, mellan danska och svenska kulturhistoriska museer.

Hans Kohn (1961), filosof och historiker, menade att nationstanken är en historisk produkt och att den en dag skulle ha spelat ut sin roll. Benedict Andersson (1983), statsvetare och socialantropolog, utvecklar resonemanget och beskriver nationen som en kulturell artefakt, en konstruktion, som han benämner föreställda gemenskaper (eng. *imagined communities*). I en senare upplaga från 1993 lade Andersson till ett kapitel om folkräkning, kartor och museer där han bland annat visar på hur dessa används som politiska redskap. Han menar att dessa tre institutioner på ett djupgående plan formade ”kolonialstatens föreställning om sitt herravälde - de människor den styrde, områdets geografi och förfädernas legitimitet” (Andersson 1993:157). Österberg (1998:31) använder sig av Anderssons resonemang i sin forskning och menar att tron på den ”naturliga” regionen, som grundar sig på idéer om att identitet konstitueras på någon form av objektiva grunder, fick en stark motståndare då teorierna om föreställda regioner presenterades. Österberg använder sig även av den franske filosofen Ernest Renans formulering om att regional och nationell identitet skapas genom människors val, som ett slags ”daglig folkomröstning” (Österberg 1998:31). Sjöberg-Pietarinen (2004) utgår i sin tur från både Österberg och Andersson i diskussionen om de identiteter som knyts an till territoriellt avgränsade områden.

Att påstå att nationen som historisk produkt eller kulturell artefakt har spelat ut sin roll i museisammanhang är kanske att gå ett steg för långt. Dock präglar inte det nationalistiska idealet museernas arbete i samma utsträckning som tidigare, vare sig i Danmark eller i Sverige. I och med att nationstanken och den nationella identiteten har dekonstruerats har den blivit mer pluralistisk. Däremot kan drag av nationalismen fortfarande skådas i äldre utställningar och präglar de kulturhistoriska museernas samlingar. Likaså går det inte att bortse från nationstanken i historieskrivningen, även om intentionen kan vara att göra framställningarna så nyanserade som möjligt. Resultatet blir en högst närvarande nationell prägel, både i utställningsmediet och i förmedlingssammanhang. Museer kan även, i och med sin roll som samhällsaktörer och förmedlare, bidra till att skapa föreställda gemenskaper och territoriellt avgränsade identiteter. I Öresundsregionen blir en transnationell öresundsregional identitet således ett sätt att ytterligare definiera tillhörighet och att skapa en gemenskap mellan de olika nationella komponenterna.

3.1 Det pluralistiska museet

Museernas roll utvecklas och förändras, den ingår i en ständigt pågående process för att definiera historia och samtid. I slutet av 1980-talet och under det tidiga 1990-talet kom verk som *The New Museology* (Vergo 1989), Susan Pearce's *Museums, Objects and Collections* (1992) och Hooper-Greenhills *Museums and the Shaping of Knowledge* (1992) att sätta nytt ljus på museologin som vetenskaplig disciplin och museernas funktion. De diskussioner som följde med dessa verk kom att lägga grunderna för det som samlas under begreppet den *nya museologin*. År 2000 eta-

blerade Hooper-Greenhill begreppet post-museum, museernas svar på den post-moderna diskussionen och efterföljaren till - eller reaktionen på - det modernistiska museet. Enligt Hooper-Greenhill (2000:130) var det idealiserade modernistiska museet positivistiskt, objektivet, rationellt, värderingsbart, distanserat och avskilt från den verkliga världen. Dessa karaktärsdrag stämde dock inte längre in på museernas verksamhet som istället stod inför, eller var i full gång med, en självreflekterande process där museets egen roll och auktoritet kom att ifrågasättas.

Hooper-Greenhill (2000) beskriver övergången från det modernistiska museet till post-museet som avgörande för etableringen av ett pluralistiskt identitetsbegrepp på museerna. För att rättfärdiga sin verksamhet måste post-museet enligt Hooper-Greenhill vara både partner, kollega, elev och serviceinstitution (Hooper-Greenhill 2000:xi). Det är alltså inte enbart den utåtriktade identitetsförmedlingen som ska vara pluralistisk, det gäller även för den interna identitetsuppfattningen. Museets befästa identitet som kunskapsförmedlare har således kommit att utmanas av den mångfald identiteter som ska rymmas inom samma institution.

Hooper-Greenhill presenterar även en kanonkritik som vänder sig mot det modernistiska museets kanonisering av historia. Hon menar att ett sådant arbetssätt understödjer en gränsdragning genom vilken endast de starkaste rösterna kan göra sig hörda (Hooper-Greenhill 2000:21). Kanoniseringen i sig förhindrar alltså pluralismen som är en utgångspunkt för post-museet. Feminismen har till exempel kritiserat den manliga kanon där kvinnan lyfts fram som undantag eller inte alls. Modernismens positivism har ersatts av en mer "flytande" postmodernism som utmärks av fragmentering, hybridisering, konstruktivism och dekanonisering (Hooper-Greenhill 2000:141). Hooper-Greenhill betonar även narrativets betydelse för identitetsförmedlingen. Hon menar att museer genom kritiskt lyssnande kan tillgängliggöra flera olika narrativ och således bli mer pluralistiska (Hooper-Greenhill 2000:140). Berättelserna ska alltså inte bara handla om det förflutna, för att skapa relevans måste museerna även berätta om nutid och framtid. Detta är centralt för vår frågeställning då det är i berättandet av en historie- och samtidsbild som förmedlingen av identitet blir mest synlig.

Idag används Hooper-Greenhills teori om post-museet i en stor andel museologisk och museirelaterad forskning. Bland annat utgår etnologerna Lotten Gustafsson Reinius och Eva Silvéen samt arkeologen Fredrik Svanberg (2012) från hennes bidrag till den nya museologin i sina pågående forskningsprojekt som de har samlat under ett idékoncept. Detta koncept syftar främst till att skapa ny kunskap om museers samlingar och insamlingsprocessernas olika roller i forandet av kultur och samhälle. Tanken om hur ett pluralistiskt museum kan utöva den auktoritära makt som tidigare var så given för det modernistiska museet är central för deras forskning. Även Sebastian Chan, webmanager på Powerhouse Museum i Australien; Lynda Kelly, forskningschef på Australian Museum; Angelina Russo, docent media- och kommunikationsvetenskap och Jerry Watkins, docent i design utgår från Hooper-Greenhills definition av post-museet i sin artikel "Social media and cultural interactive experiences in museums" (2007) där de argumenterar för användningen av sociala medier som komplement till museers verksamhet. Chan *et al.* (2007:21) menar bland annat att sociala medier är en möjlighet för museerna att bli mer pluralistiska i sin externa kommunikation för att därmed bryta den auktoritära traditionen.

I diskussionen om sociala medier blir även kritiken mot Hooper-Greenhill synlig. Genom att tillämpa principen om många-till-många i sin kommunikation skulle museerna kunna riskera att tumma på autenticiteten. I och med att fler röster kan göra sig hörda skulle således den auktoritära rösten som ger museerna tyngd i sin förmedling försvinna. Det finns dock andra sätt för museerna att säkerställa autenticiteten i sin förmedling och en öppen brukardialog behöver inte nödvändigtvis betyda att materialet inte går att lita på. Istället kan ett sådant pluralistiskt perspektiv skänka museerna större samtidsrelevans. Chan *et al.* (2007:22) menar att användningen av sociala medier till och med kan öka autenticiteten genom att möjliggöra en dialog mellan museum och brukare i verklig tid. Således blir brukarnas åsikter inte bara reaktioner på något som museet redan gjort utan även möjliga för museet att ta till sig direkt och inkorporera i det pågående arbetet.

3.2 Foucault och kritisk diskursanalys

Allt sedan René Descartes skilde tänkandet och utsträckningen, anden och materien, från varandra har denna dikotomi präglat historievetenskapen. Inom museologin befattar sig forskningen dock med både det immateriella och det materiella, kontexten och tinget, för att skapa en helhetsbild av kulturarvet. På 1970-talet genomgick museologin vad Kerstin Smeds (2007), professor i museologi vid Umeå universitet, menar var ett paradigmskifte. Den museologiska diskussionen kom då att handla om hur kulturarvet som fenomen ”genomsyrar och styrs av hela samhället och dess historiekultur” (Smeds 2007:71). Museet var inte längre enbart en vetenskaplig institution utan även en social sådan. Smeds sätter även 1970-talets museologiska paradigmskifte i förhållande till den nya kritiska diskursen inom historiografin, som bröt med nationalstatens klassiska representationskulturer. Denna uppgörelse med nationaltankens positivistiska föreställning om en objektiv sanning ledde till en problematisering av vetenskapen och museernas verksamhet började ses som dynamiska processer. Smeds menar att dessa processer baserades på diskurser inom vilka de museiverksamma och deras tolkningar positionerades.

I och med de kritiska inslagen kan museidiskursen kopplas till Michel Foucaults diskursbegrepp. Maktperspektivet är centralt för Foucault som menar att makt är inbäddat i varje social praktik och i de förhållanden som däri är rådande. Makt, kunskap, diskurs och sanning hänger alla ihop och måste enligt Foucault (2008:205ff) ses i relation till varandra. Det finns ingen förutbestämd sanning eller kunskap, utan den skapas i olika diskurser som i sin tur påverkar individens förståelse och uppfattning av verkligheten (Mills 2003:53ff). Sanningen, det som används som kunskapskälla, skapas diskursivt genom upprepningar och kontinuerliga repetitioner (Mills 2003:60ff). I dessa processer spelar museerna en viktig roll då de, som makt- och kunskapsinstitutioner i auktoritetsposition, över tid skapat sanningar eller fungerat som bärare av sanning och därmed även kunskap.

Synen på museerna har dock förändrats och de ses inte längre vara bärare av *en* specifik sanning i samma utsträckning som tidigare. Dock styr de fortfarande över vad som skall visas på museet och i utställningar och samlingsarbetet väljer museet ett styrande narrativ och således vad som är norm och avvikelse. Detta är ett exempel på hur museerna utövar sin auktoritära makt och genom medvetna val kan påverka

brukaren. Makt är alltså inte statisk utan en ständigt föränderlig process som skapas i aktiviteten mellan individen och institutionen. Enligt Foucault (2008:181f) kan den kritiska diskursanalysen skapa förståelse för det större sammanhanget, både gällande samtida och historiska traditioner samt i viss mån även för mentaliteter. Han menar att det finns såväl historiska som kulturella variationer i förståelseramarna för vad en individ är. Diskursiva praktiker är enligt Foucault en viktig form av social praktik som bidrar till att konstituera sociala identiteter och relationer.

Foucault (2008:214ff) menar även att kunskap är nära sammankopplat med maktutövning. Detta perspektiv blir viktigt för denna undersökning då museerna under lång tid varit och fortfarande är maktinstitutioner i samhället. Museerna ska användas av allmänheten och brukarna kommer dit för att både uppleva och lära. Således är museernas kunskapsförmedlande roll en maktfaktor att ta hänsyn till. Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips (2000), media- och kommunikationsvetare, menar att kunskapen och uppfattningen om omvärlden är kulturellt och historiskt betingad och även det sociala sammanhanget bidrar till att forma individens världsbild.

På museerna, vars roll som kunskapsinstitutioner under lång tid inte ifrågasatts, blir det extra viktigt att med hjälp av kritisk diskursanalys granska och titta närmre på vilken kunskap och identitet som egentligen förmedlas. Att tillskriva sig själv, och/eller andra, en identitet innebär även att ställa den egna identiteten i motsats till något annat. Mats Börjesson (2003:35), docent i sociologi, menar att man således riskerar att skapa ”vi och dem”- grupperingar, ett tankesätt som motverkar gemenskapsbyggandet i samhället. Identiteter och världsbilder förändras med tiden, därför är det viktigt att museerna följer med i utvecklingen, håller en neutral ton i förmedlingen och lämnar utrymme för självreflektion. Genom självreflektion ges brukaren utrymme att själv sätta in den egna individen i det sammanhang som förmedlas på museet. Således kan kunskapen skapas genom en ömsesidig överenskommelse mellan museum och brukare, snarare än genom enkelriktad kunskapsförmedling.

Winther Jørgensen och Philips (2000:7) beskriver diskurs som ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen” och diskursanalysen är en systematisk forskningsansats som med hjälp av språkhantering fördjupar och problematiserar det empiriska arbetet. Alvesson och Sköldberg (2008) menar att en diskurs också är en ”social text” och fokus ligger på ”tal och texter som delar av sociala praktiker”. Diskursanalys handlar således om hur vi talar om verkligheten och hur vi förstår den. På så vis är diskursanalys både en teori och en metod. Enligt Göran Ahrne, professor i sociologi och Peter Svensson, docent i företagsekonomi, är en utgångspunkt för diskursanalys hur människan talar och skriver om ting och företeelser också påverkar andra sociala praktiker i samhället. Det finns en växelverkan mellan språkanvändning och omvärlden, då språkanvändning och andra sociala yttringar påverkar hur vi tolkar samhället och omvärlden (Ahrne & Svensson 2011:151).

Hooper-Greenhill (2000) använder ett diskursanalytiskt perspektiv i stora delar av sin forskning, bland annat när hon syftar till att skapa en konfrontation mellan akademiska diskurser och den verkliga världen. Hon använder även Foucaults diskursbegrepp i syfte att, liksom Bennett (1995), diskutera hur museiföremål tillskrivs olika meningar beroende på vilket sammanhang de ingår i. Hooper-Greenhill motiverar med

hjälp av Foucault sin uppfattning om att föremålen inte talar för sig själva, utan att de som en del av museikontexten pålagts en ny identitet som museiföremål. Föremålen har således flyttats från en diskurs till en annan och därmed fått helt nya egenskaper och betydelser. Genom att applicera diskursanalysen på vårt arbete vill vi undersöka vilka diskurser som är styrande för identitetsförmedlingen och hur denna i sin tur kan påverka de transnationella processerna.

4. Metod

I och med att museologi som ämnesdisciplin i mångt och mycket är tvärvetenskapligt förekommer det en mångfald olika metoder inom forskningsfältet. Inom etnologin och socialantropologin används ofta intervjuer och observationer för att samla in empiriskt material, något som Gustafsson Reinius (2012) och Sjöberg-Pietarinens (2004) forskning är exempel på. Gustafsson Reinius använder i huvudsak deltagande observationer för att diskutera de betydelse som tillskrivs objekt, platser och människor i samband med repatriering. Hon använder även intervjuer för att få en djupare kunskap om den administrativa och rituella hanteringen av föremålen. Sjöberg-Pietarinen baserar till lika delar sin avhandling på intervjuer och litteraturstudier för att skapa sig en uppfattning om den finska museisfären. Intervjuer och observationer kan alltså användas inom fältet för att få en direkt ingång till hur verksamheterna fungerar.

Museologisk forskning med idéhistorisk förankring återkommer ofta till diskursanalysen som både teori och metod, vilket bland annat Hooper-Greenhill (2000) och Pearce (1992) är exempel på. Liksom Hooper-Greenhill använder Pearce Foucault för att beskriva det post-moderna europeiska samhället som verklighet. Diskursanalysen är i sig pluralistisk och ligger därför i linje med teorin om post-museet. I detta kapitel redogör vi för hur vi använder diskursanalysen som metod samt hur den kombineras med intervjuer och observationer. Syftet är att synliggöra diskurserna genom att studera språket och identitetsförmedlingens roll på museerna. För att skapa en heltäckande bild av museernas arbete i regionen har vi även undersökt styrdokument, artiklar och rapporter som är relevanta för frågeställningen. Med förmedlingsarbetet som utgångspunkt har vi genomfört en jämförande analys för att skönja likheter och skillnader i Öresundsregionen gällande museernas förmedling av identitet.

4.1 Diskursanalys som metod

Den huvudsakliga anledningen till att använda diskursanalys som metod är att diskurser påverkar uppfattningen av verkligheten och bidrar till ökad förståelse av samhället, samt påverkar identiteter och relationer mellan grupper och människor (Ahrne & Svensson 2011). Diskurser ligger till grund för olika förändringsprocesser i samhället och påverkar enskilda individers handlingar. Genom att synliggöra diskurser blir det således möjligt att uppmärksamma och analysera identitetsförmedlingen på museerna. För att göra detta har vi genomfört intervjuer och observationer som sedan fungerat som underlag till diskursanalysen. Vi har även studerat andra språkliga uttryck i verksamheten för att identifiera hur museet talar om identitet och hur det förmedlas i såväl text, tal och form. Vårt mål är att blottlägga olika strukturer och identifiera en gemensam alternativt flera olika museidiskurser. Således blir syftet att medvetandegöra museernas egna förmedlingsprocesser och, vid behov, möjliggöra en

utveckling av detta handlande. Vi har avgränsat sammanhanget till ett begränsat antal museinstitutioner i Öresundsregionen, där vi fokuserar på huvudtendenserna, men även på nyanser, motsägelser och vagheter, då detta kan peka på osäkerhet inför ämnet, vilket i sig också är ett resultat.

En annan viktig utgångspunkt för diskursanalys som vi tagit fasta på är hur man med språkets och textens hjälp indelar och tolkar världen, vilket kan få konsekvenser för individen. I vårt fall innebär det att museets förmedling påverkar brukarnas intryck och kunskapsprocess. Vid undersökningen av de identitetförmedlande processerna är det viktigt att vara medveten om att det finns ett auktoritetsförhållande mellan besökare och museipedagoger, framförallt i den verksamhet som vänder sig till barn och unga. Därför utgår vi från Foucaults (2008:214ff) diskursanalytiska metod som bland annat innebär ett kritiskt förhållningssätt till maktförhållanden och språk, där makt och vetande är sammanflätat. Diskursanalysens uppgift är enligt Foucault att klargöra den diskursiva praktikens roll, vilket inkluderar både sociala relationer och ojämlika maktförhållanden.

Intervjuerna och observationerna genererar i denna undersökning det underlag som behövs för att kunna genomföra en mer djupgående diskursanalys. Även om vi har inspirerats av Foucaults kritiska diskursanalys som främst behandlar stora, övergripande kunskapssystem och diskurser, har vi i denna undersökning främst lagt fokus på de lokala diskurserna. Detta skulle dock i förlängningen kunna antyda hur de ännu mer övergripande diskurserna ser ut. Vår avsikt är dock inte att identifiera eller kartlägga de stora nationella museidiskurserna, utan vi undersöker främst hur dessa diskurser påverkar situationen i Öresundsregionen.

En fördel med att använda diskursanalys som metod är att den på ett effektivt sätt visar hur olika praktiker bidrar till förändringen och etableringen av specifika mönster. En annan fördel är att den främjar analysen av en mångfald olika uttrycksätt. Dessa uttryck behöver enligt Winther-Jørgensen och Phillips (2000:94f) inte endast vara textbundna, även om språket är centralt, utan kan även inkludera bilder samt arbetssätt och praktiker. Winther-Jørgensen och Phillips (2000:54) menar att den största svårigheten med att använda kritisk diskursanalys som metod kan vara att definiera var skiljelinjen går i påvisandet av hur något står i förhållande till något annat. Dessutom är forskaren själv knuten till diskurserna och även i ett kritiskt perspektiv går det inte att frikoppla sig från tidigare erfarenheter och subjektivitet.

4.2 Intervjuer som metod

Kvalitativa intervjuer används i denna undersökning för att samla in det material som ska bidra till förståelsen för hur museerna arbetar med identitet i förmedlingsprocessen. Jan Trost (2005:14), socialpsykolog vid Uppsala universitet, skriver att ”om frågeställningen gäller hur ofta, hur många eller hur vanligt så ska man göra en kvantitativ studie. Om frågeställningen däremot gäller att förstå eller att hitta mönster så ska man göra en kvalitativ studie”. Vårt syfte är inte att mäta frekvensen hos till exempel användningen av begreppen ”nation” eller ”identitet” i det pedagogiska arbetet och därför ges ingen kvantitativ ansats i frågeställningen. Fokus ligger istället på att skapa förståelse för hur museerna arbetar, vilken medvetenhet som finns samt vilka tankar som ligger bakom förmedlingen av identitet. Intervjuerna är således i

förlängningen en metod för att komma åt en lokal alternativt regional eller branschgemensam, så kallad *grandios*, diskurs för identitet på de undersökta museerna.¹⁰

Intervjuerna utgörs av riktat öppna frågor och följer Colin Robsons (2011:285f), professor emeritus i psykologi, semistrukturerade upplägg. Inom ramen för ett antal frågeområden har informanterna fått svara fritt och vi har kunnat ställa följdfrågor vid behov. De frågeområden som behandlas är:

- Hur arbetar museet med identitet?
 - Vilka principer är styrande?
 - Hur syns detta i verksamheten?
- Hur påverkar det politiska klimatet identitetsförmedlingens förutsättningar?
- Hur kopplas museernas identitetsförmedling till skolans läroplan?
- Vilka hinder och förtjänster finns det med att samarbeta transnationellt?

Kritik har riktats mot intervjumetoden av bland andra lingvisten Hanneke Houtkoop-Steenstra (2000:i) som menar att resultaten av en intervju enbart kan förstås som produkter av det specifika intervjutillfället, inte som omedierade uttryck för informantens verkliga åsikter. Robson menar dock att intervjun fungerar både som ensam metod och i kombination med andra. I denna uppsats kompletteras intervjuerna med observationer för att utöka den etnografiska empirin och tillsammans utgör de underlag för diskursanalysen. Intervjuerna fungerar även som en metod att ytterligare medvetandegöra museernas arbete med det problematiska begreppet identitet.

Inför intervjuerna kontaktades de deltagande museerna var för sig och gavs en tydlig introduktion till undersökningens frågeställning och syfte. Utifrån detta valdes, i samråd med museet, en passande informant ut. Samtliga informanter arbetar på ett eller annat sätt med problematiken kring identitetsförmedling alternativt öresundsregionala frågor. På Malmö Museer gick förfrågan ut till samtliga anställda som arbetar med förmedling, identitet och öresundssamarbeten och därför har vi tre informanter på just denna institution medan det på övriga enbart är en. Med informanternas tillåtelse har intervjuerna spelats in för att underlätta transkription och återkoppling till materialet. Intervjuerna har tagit mellan 25-60 minuter och utförts av båda uppsatsförfattarna tillsammans på respektive institution.

Gemensamt för informanterna är att de alla arbetar med utåtriktad verksamhet, där de i stor utsträckning fungerar som representanter för museet. I intervjuerna ligger tyngdpunkten på museernas verksamhet och praktiker, inte på informanternas personliga åsikter, därför har vi valt att inte genomföra någon anonymisering. Alla informanter har både i arbetets initiering, vid intervjutillfällena, och i arbetets slutfas godkänt sin medverkan och att de namngivits. För att motverka oklarheter och eventuella missförstånd har vi även gett dem möjlighet att göra förtydliganden under arbetets gång. Det kan i en sådan här undersökning vara problematiskt för informanterna att uttrycka sig kritiskt då risken för att skapa konflikter finns. Därför har det varit viktigt att vara

¹⁰ Diskursanalysens fokus ligger främst på lokala diskurser medan Foucault refererar till de stora diskurserna där kunskapssystem och materiella praktiker formar objekt och subjekt, se Alvesson & Sköldberg 2008:460.

tydliga med i vilket syfte uttalandena skulle användas och ge informanterna möjlighet att granska de delar av texten där deras resonemang förekommer.

Alvesson och Sköldberg (2008:461) menar att utsagor alltid är kontextberoende, vilket kan vara problematiskt för tolkningen av materialet. Intervjuns kontext skänker dock begriplighet och mening åt det som sägs och genom att förlägga dessa till respektive museum är målet att komma åt en professionell kontext snarare än en privat uppfattning från den intervjuade. Det har även varit en fördel att ha haft arbetsmaterial och kollegor nära till hands för att kunna fylla i och göra direkta återkopplingar till de konkreta förmedlingssammanhangen. För att förbereda informanterna och tydliggöra syftet med intervjun skickades förberedande frågor ut, något som gett en bra utgångspunkt inför intervjutillfällena.

4.3 Observationer som metod

En av utgångspunkterna för metodvalet till denna undersökning har varit att det som sägs, inte alltid behöver stämma överens med det som görs. Vi har därför valt att komplettera intervjuerna med observationer, vilket har fungerat som ett sätt att undersöka huruvida det råder någon diskrepans mellan teori och praktik. Dessa observationer har gjorts förutsättningslöst, inte för att identifiera osanningar i intervjuerna utan för att lokalisera den ”omedvetna” identitetsförmedlingen. Det kan med andra ord finnas flera olika nivåer av förmedling utöver det som sägs och medvetet presenteras. En sådan aspekt kan vara de olika utställningarnas ålder, personalen kan till exempel ta avstånd från vissa delar av en utställning som inte längre lever upp till museets principer.

Robson (2011:315) menar att observationer ofta sker naturligt genom att betrakta undersökningsföremålet. I denna undersökning är undersökningsföremålet dels rummet, både i ett vidare perspektiv som innefattar hela museibygggnaden och i ett mer specifikt perspektiv som utgår från det enskilda utställningsrummet, dels tal och text. Observationerna begränsas dock från en allmän betraktelse till deltagande observation, en kvalitativ metod som har rötter i antropologin (Robson 2011:316). Vi har valt ut två fokusmuseer, Kulturen i Lund och Köpenhamns Museum, för att få en direkt ingång till förmedlingsarbetet på museerna. På fokusmuseerna har observationerna genomförts i samband med visningar av två utställningar med uttalad problematisering av identitet, dels ”Vem är jag?” på Kulturen i Lund och dels ”At blive københavner” på Köpenhamns Museum. Båda visningarna hölls av förmedlingsmedarbetare på museerna och målgrupperna var dels en lågstadielklass på Kulturen och dels en högstadielklass på Köpenhamns Museum.

Tidsaspekten har varit avgörande i begränsningen av antalet observationer, på samtliga museer har vi dock utfört utställningsobservationer på hela eller delar av den berörda verksamheten. Observationerna har gjorts i syfte att få en djupare inblick i hur teori och praktik samspelar och de två fokusmuseerna möjliggör en komparation av identitetsförmedlingen på båda sidorna om sundet. På övriga museer har observationerna ägt rum efter intervjutillfället för att följa upp de uttalade principerna direkt i utställningsarbetet. Observationerna har främst utgått från de avdelningar och utställningar på museerna som berörts i intervjuerna och därför varierar dess utsträckning något.

I fokus för observationerna står form och urval. Utställningarna betraktas som text där även utställningstexter ingår som förmedlingsverktyg. De frågeställningar vi utgår ifrån i samband med observationerna är:

- Byggnaden som en del av det museologiska rummet
 - Vad (re)presenterar byggnaden och platsen? (Geografiskt läge, typ av institution?)
- Vilka olika identiteter förmedlas?
- Hur används identitetsbegreppet?
 - I text och tal eller med koppling till specifika föremål?
- Museets identitet
 - Vilken röst har museet?
 - Vilket ”vi” förmedlas?

En svårighet med den deltagande observationen kan vara att avgöra om och på vilket sätt observatörens närvaro påverkar utfallet. Robson (2011:319) menar dock att observatören måste etablera sin roll i det observerade sammanhanget för att kunna ta del av den ”symboliska” förmedlingen, till exempel sociala konventioner, språkanvändning och icke-verbal kommunikation. Det är alltså först när observatören blir en del av det sociala sammanhanget som denne kan studera det. Detta står i kontrast till den fullständigt deltagande observationen, där observatören istället döljer sina intentioner för att kunna studera sina egna upplevelser i gruppen (Robson 2011:320f). Att på detta sätt hemlighålla sitt syfte kan vara ett etiskt problem och vi har därför valt att synliggöra vår roll som observatörer vid de visningar vi har tagit del av. Vi har även valt att behålla visningspersonalen och deltagarna anonyma då de inte på förhand har kunnat sättas in i syftet med observationerna. Istället har vår medverkan vid visningarna av utställningarna på Kulturen i Lund och Köpenhamns Museum godkänts av ledande personal som i sin tur varit medvetna om våra intentioner med observationsmetoden.

Tillsammans med intervjuerna skapar observationerna det underlag, alltså de data, som krävs för att närma sig den identitetsförmedlande diskursen på museerna (Alvesson & Sköldberg 2008:141). Utifrån detta material kan likheter och skillnader i talet om och förmedlingen av identitet utkristalliseras och först därefter kan slutsatser om en eventuellt gemensam museidiskurs dras. Angreppsmetoden blir således ett micro-macro perspektiv där de lokala diskurserna studeras för att kunna dra slutsatser om en större och mer övergripande museidiskurs.

5. Sammanställning av resultat

I detta kapitel presenteras resultaten av de intervjuer och observationer som gjorts för att besvara uppsatsens frågeställningar. Resultatredovisningen är indelad i sju underrubriker som följer samma ordning som forskningsfrågorna. I det första avsnittet introduceras museernas historia och tradition och vilken den yttre bilden av institutionerna är. Därefter går vi närmre in på den första frågan om hur de undersökta museerna arbetar med förmedling av nationell, transnationell, regional och lokal identitet. Detta följs av två avsnitt om vad identitetsförmedlingen grundas på och hur den påverkas av den kulturpolitiska agendan. Vi redogör därefter för hur museernas samarbete ser ut i Öresundsregionen samt i vilken mån identitetsförmedlingen kan betraktas som transnationell. Avslutningsvis undersöks museernas egen röst i syfte att kunna identifiera en eller flera olika museidiskurser i Öresundsregionen.

Totalt sex stycken museer har undersökts och sammanlagt åtta personer har fungerat som informanter, dessa är:

- Jens Breinegaard, Danmarks Tekniske Museum i Helsingør.
Museumsdirektør.
- Anja Petersen, Dunkers Kulturhus i Helsingborg.
Utställningspedagog.
- Madeleine Larsson, Kulturen i Lund.
Pedagog på Utställningsavdelningen.
- Sidsel Risted Staun, Köpenhamns Museum.
Ledare för Skoletjenesten.
- Birgitta Petrén, Malmö Museer.
Enhetschef för Pedagogenheten.

Marianne Bomgren, Malmö Museer.
Verksamhetsledare för Skoletjenesten Öresund.

Renee Götberg, Malmö Museer.
Projektanställd museipedagog.

- Christian Sune Pedersen, Nationalmuseet i Köpenhamn.
Overinspektør för Forsknings- og Formidlingsavdelningen, Etnografiska samlingen och Danmarks Nyere Tid.

5.1 Utifrån och in: museibyggnaden, dess historia och tradition

I förmedlingssammanhang kan rummet, byggnaden och museets historia och tradition påverka de identitetsskapande processerna. I utställningar kan museet genom immersion i viss mån styra brukarens omedvetna associationer och främja den naturliga inläringen (Hooper-Greenhill 2007:171). Men museibyggnaden i sig, dess historia och tradition, skapar även vissa associationer som präglar besökets bestående intryck, både på ett medvetet och på ett omedvetet plan. Historia och tradition kan också påverka hur museipersonalen uppfattar sin roll i förmedlingssammanhanget, till exempel ur ett inkluderande eller exkluderande perspektiv. Det påverkar även de förväntningar som brukarna kan ha på verksamheten och utgör en del av museets egen identitet.

Nationalmuseet i Köpenhamn är ett exempel på ett museum med väggar tyngda av historia, tradition och prestige. Grannbyggnaden Christiansborg, en gång kungligt slott och idag rum för det danska parlamentet, kan med rätta kallas för maktens boning - en benämning som smittat av sig på Nationalmuseets 1800-talsarkitektur. Jørgen Jensen (1992) skildrar i boken *Thomsens museum: historien om Nationalmuseet* bland annat hur nationalstaten har illustrerats genom museets utställningar. Museet var en viktig och auktoritär del av den danska nationalstatens uppbyggnad och hade stort inflytande över vad som skulle komma att betraktas som danskt eller inte.

I en kort turisttillvänd introduktionsfilm på sin hemsida berättar museet att ”here, the entire Danish history is collected into one spot”.¹¹ Det är ungefär som att säga att det som inte finns på Nationalmuseet, det är inte dansk historia. Den som identifierar sig med Danmark, dess historia och traditioner, bör således kunna bekräfta sin nationella identitet och tillhörighet på museet. Värt att bemärka är att introduktionsfilmen talar om ”the entire Danish history”, alltså hela danmarkshistorien i singular. Detta står i kontrast till utställningen *Danmarkshistorier (1660-2000)*, som öppnade år 2001, där betoningen ligger på historier i plural. Christian Pedersen, överinspektör vid Nationalmuseet, menar att detta pluralistiska tilltal enligt museets principer bör vara styrande för hela verksamheten.

På andra sidan sundet står Malmö Museer med paradbyggnaden Malmöhus slott med vallgrav, slottsgård och fängelsehålor. Även här har danska kungligheter haft sin hemvist, ända fram till 1658 då svenska styrkor tog över och omvandlade slottet till riksfästning i syfte att hålla danskarna borta. Sedan 1937 har slottet fungerat som museibyggnad och danskarna är således åter välkomna in genom portarna. Marianne Bomgren, verksamhetsledare för Skoletjenesten Öresund, menar att Malmö Museer skulle kunna göra mer av denna gemensamma historia än vad som har gjorts, framförallt avseende museets identitetsförmedling. Det skulle också kunna framgå tydligare att det är ett danskt renässansslott och att den danska periodiseringen skiljer sig från den svenska, något som skulle kunna tilltala både danska och svenska besökare.

På 1950-talet flyttade det som idag heter Köpenhamns Museum, men i folkmun går under benämningen Bymuseet, in i den klassicistiska 1700-talsbyggnaden på Vesterport som tidigare varit rum för Det Kongelige Kjøbenhavnske Skydeselskab. Köpen-

¹¹ DanmarksNationalmuseum, ”Introduction to the museum”. <http://natmus.dk/nc/en/>, [2013-03-26].

hamns Museum är ett stadsmuseum med arkeologiskt uppdrag för Köpenhamn och Fredriksberg och samarbetar dagligen med kommunala förvaltningar om kulturmiljö och det fasta kulturarvet.¹² Även den forskning som bedrivs på museet är lokalt förankrad, såväl den arkeologiska som den etnologiska. Köpenhamns Museums främsta målgrupp är köpenhamnarna, alltså de som bor i och/eller identifierar sig med storstadskommunen. Museet berättar främst om en lokal identitet, till skillnad från Nationalmuseet som har ett nationellt fokus.

Vita huset, Kulturen i Lunds huvudbyggnad, har varken varit hem för presidenter eller kungliga sällskap utan byggdes 1854 som privatbostad för två familjer.¹³ Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige köpte huset år 1927 och kunde därmed utvidga sin verksamhet. Redan 1890 hade föreningen köpt det så kallade Herrehuset med tillhörande mark dit byggnader från södra Sverige flyttades för att bland annat representera de fyra stånden; adel, präster, borgare och bönder. Två år senare invigdes Kulturen som det andra friluftsmuseet i världen och har enligt Björn Magnusson Staaf (2012:13f), arkeolog och lektor i museologi, gått från att vara ett nytt fenomen i Lunds stadsbild till att bli en plats för kontemplation och stillhet. Magnusson Staaf betonar att det dock fanns en viktig skillnad mellan Kulturen och det första friluftsmuseet, Skansen. Båda museerna präglades av en politisk dimension, men medan den på Skansen utgjordes av ett nationalistiskt budskap fokuserade Kulturen istället på det sociala perspektivet (Magnusson Staaf 2012:19). Istället för att relatera till det etniska stod alltså samhällsklasserna i fokus på Kulturen, både de rika och de fattiga. Detta präglar fortfarande friluftsmuseets uppbyggnad där de fyra stånden adel, präster, borgare och bönder finns representerade.

I Helsingborgs vita hus, Dunkers Kulturhus, ryms såväl utställningslokaler, konsertsal, teaterscen som stadens turistbyrå. Det invigdes år 2002 och är ritat av den danska arkitekten Kim Utzon. Husets framsida, med ingång till den stora entrén med högt i tak, vänder sig mot staden medan baksidan istället vänder sig ut mot Öresund. Inifrån museet, genom de stora fönstren, har besökaren utsikt mot Helsingör. Visionen med Dunkers Kulturhus var att det skulle bli ett kulturellt flaggskepp i Öresundsregionen och ett landmärke för Helsingborgs stad (Righolt 2007). Som nybyggt kulturhus hade Dunkers många olika förväntningar att leva upp till snarare än gamla traditioner att göra upp med. I egenskap av kulturhus ska Dunkers också göra rum för en bredare kulturell verksamhet, som inte nödvändigtvis har något att göra med den kulturhistoriska museifunktionen. Därför ryms även teater- och musikverksamhet samt annan skapande verkstad inom kulturhusets program. Denna undersökning utgår dock endast från museiverksamheten och dess förmedlingsarbete.

Borta på andra sidan sundet i Helsingör, dock inte synligt från Dunkers, ligger Danmarks Tekniska Museum. Lokalerna övertogs år 2002 och är från början byggda för ett järngjuteri. Museets grundades dock redan 1911 i Köpenhamn där det hade sin hemvist fram till 1960-talet då det flyttade till Helsingör. På 8000m² ryms flygplan, bilar, ångmotorer och andra föremål som vittnar om den moderna teknikutvecklingen. De rymliga och svala lokalerna påminner om en flyghangar eller om den industrimiljö

¹² Köpenhamns Museum, "Om museet: Formålop-gaverog ansvar". http://www.copenhagen.dk/dk/om_museet, [2013-04-02].

¹³ Kulturen i Lund, "Vita huset". <http://www.kulturen.com/byggnader/stad/vita-huset/>, [2013-05-28].

som föremålen kommit till i, vilket är både funktionellt och representativt. Runt om i lokalerna finns flera interaktiva inslag där brukarna antingen kan gå in i föremålen eller prova på att använda dem. Tekniken står i centrum men även människans tillverkning och behov av den återkommer på museet.

5.2 Identitetsförmedlingen på museerna

Identitetsbegreppet kan som nämnt vara svårt att definiera och därmed även problematiskt att tillämpa i museernas verksamhet. Samtliga informanter menar dock att de arbetar med identitet, om än på olika sätt. Enligt Madeleine Larsson, utställningspedagog, arbetar Kulturen i Lund med flera olika identiteter. Dels angriper de identitetsfrågorna ur ett geografiskt perspektiv där till exempel nationell tillhörighet behandlas. Men de arbetar också med ett demokratiskt perspektiv där rättigheter och skyldigheter problematiseras. När det kommer till utställningar, programverksamhet och värdegrundsarbete menar Larsson att den styrande principen på Kulturen i Lund är det demokratiska upplägget med en filosofisk/existentiell och etisk/moralisk karaktär. Tanken är att brukarna ska få förståelse för sin egen roll i historien. Kulturen i Lund vill uppmärksamma brukarna på hur de genom sina val bidrar till att skapa historia. ”Man själv är [både] produkten och producenten av historia, vi vill få en större insikt till att det är en del av deras identitet också - att de [brukarna] skapar historia själva” säger Larsson i intervjun. I Kulturens verksamhetsplan ingår även att ge brukarna insikt i hur de med sin identitetsuppfattning kan påverka samhället och omgivningen. Enligt Larsson spelar kulturarvsinstitutionerna en viktig roll i samhället då ökad kulturell delaktighet innebär ökad social delaktighet. För att möta detta vill Kulturen att deras brukare i så hög grad som möjligt speglar de olika identiteter och den mångfald som finns i dagens samhälle.

I sin pedagogiska verksamhet arbetar Kulturen mycket med mänskliga rättigheter. Det görs både i samband med att museet uppmärksammar vissa speciella tidpunkter på året, som till exempel minnesdagar och jubileer, och i mötet med skolelever. Demokrati och empati är enligt Larsson vägledande begrepp för att skapa förståelse för varandra och för den roll man själv och andra spelar i samhället. I samband med utställningen ”In hate we trust” (6 april - 13 maj 2007), bestående av verk av fotografen Elisabeth Ohlson Wallin, berättar Larsson att Kulturen arbetade med att ifrågasätta normsystem och fördomar i samhället. Detta perspektiv genomsyrade även de pedagogiska programmen. I centrum för diskussionen stod frågor om vilka olika beståndsdelar som utgör en individs personlighet och identitet. En infallsvinkel utgick till exempel från att sexualitet bara är *en* del av individens identitet. Även i utställningen ”EPA” (16 feb - 28 april 2013) är normskapande i fokus. Här ligger enligt Larsson förmedlingens fokus på det könsstereotypa och på problematiseringen av vad som uppfattas som manligt respektive kvinnligt.

Ett tredje exempel från Kulturen i Lund är barnutställningen ”Vem är jag?” (17 feb - 9 juni 2013) som uppmuntrar brukarna att på ett filosofiskt plan reflektera över sig själva. Denna utställning har även varit föremål för en av våra observationer som genomfördes i samband med en visning för en lågstadielklass den 5 mars 2013. Utställningen är producerad av Internationella Barnkonstmuseet i samarbete med Sveriges Nationalmuseum och lyfter fram självporträtt från hela världen av barn och

ungdomar, tillsammans med reproduktioner av självporträtt gjorda av kända konstnärer från Sveriges Nationalmuseums och Kulturen i Lunds samlingar.¹⁴

Sjöberg-Pietarinen (1994:274) menar att begreppet identitet artikuleras som svaret på frågan ”vem är jag?”. Under visningen användes dock inte begreppet identitet, kanske för att anpassa språknivån till målgruppen, däremot nämns ”jaget” flertalet gånger. Frågor om hur ”jaget” påverkas av födelseplats, kön och social status tas upp, liksom hur olika stilmässiga attribut såsom kläder kan förändra hur man själv och andra uppfattar ”jaget”. Miljö och omgivning utgör även tema för diskussionen om vem man är och hur man blir som man är. Genomgående under visningen är det barnens egna tankar och reflektioner som står i centrum för diskussionen. Dock följer pedagogen den varierande tematiken i sin förmedling och applicerar både ett historiskt och samtida perspektiv på visningen. Bland annat berörs den historiska relationen mellan Skåne och Danmark, främst i syfte att undervisa barnen i ländernas gemensamma historia. Under visningen tas även bildfenomenet upp och pedagogen nämner olika konstnärliga tekniker samt hur ljus- och färgsättning kan påverka upplevelsen av porträtten och dess sinnesstämning.

”Vem är jag?” är tydligt riktad till barn och unga vilket inte minst blir tydligt i och med den låga hängningshöjden på porträtten. Utställningen kretsar i huvudsak kring självporträtten men innehåller även en del interaktiva inslag där besökarna kan rita sina egna porträtt eller med hjälp av olika accessoarer förstärka eller förändra sin egen identitet. I den inledande texten som välkomnar besökaren till utställningen nämns begreppet identitet flera gånger, till exempel står det ”[a]tt söka sig bakom ansiktets mask och leta efter den egna identiteten kan vara en spännande resa i det inre” och ”[m]ånga konstnärer använder sin egen avbild eller sin kropp för att ta itu med frågor om identitet”. Utställningen problematiserar besökarens identitet genom att utgå från frågan ”vem är jag?”. Under visningen som var föremål för vår observation framkom detta i form av en diskussion om hur omgivningen kan påverka den egna personen.

Malmö Museer arbetar främst med att vara malmöbornas museum. Enligt Birgitta Petrén, enhetschef för pedagogiken på Malmö Museer, har Malmö 175 olika nationaliteter representerade i befolkningen och är därmed den mest mångkulturella kommunen i hela Sverige. Detta ses som en tillgång, men innebär också en stor utmaning för museet då de vill vara relevanta för hela Malmös befolkning. För att kunna uppnå detta och lyckas förmedla fler identiteter än de traditionellt ”svenska” alternativt ”malmöitiska” arbetar museet i nära kontakt med stadens invånare. Den styrande principen är således att stadens befolkning ska vara med och skapa så att deras identiteter kommer fram i utställningarna. Enligt Renee Götberg, pedagog på Malmö Museer, är detta ett sätt att lätta upp och förändra maktperspektivet då fakta och information kommer utifrån befolkningen och inte nödvändigtvis inifrån museet. Enligt Renee är det viktigast att museet känns relevant för ”malmöfolk”, oavsett ursprung.

Malmö Museer kan på så sätt anses ha ett lokalt fokus, samtidigt som den lokala befolkningen är väldigt internationell. Detta resulterar i att många utställningar för-

¹⁴ Kulturen i Lund, "Tillfälliga utställningar: Vem är jag?", <http://www.kulturen.com/utställningar/tillfalliga-utställningar/vem-ar-jag/> [2013-04-02].

medlas på både regional, nationell och internationell nivå. För att förbli relevanta och trovärdiga är tanken att museet inte ska göra något *för* Malmö stads befolkning, utan *tillsammans* med dem. När denna undersökning utfördes befann Malmö Museer sig i en omfattande förändringsprocess då de båda naturvetenskapliga och stadshistoriska utställningarna, som tidigare betraktats som permanenta, höll på att omarbetas. Enligt Götberg ska de nya utställningarna utgå mer från individen och på så sätt kommer identitetsarbetet på Malmö Museer att bli ännu tydligare i framtiden. Pedagogenheter på museet arbetar till exempel redan med att ta in externa experter vid visningar. Bland annat har en industriarbetare fått berätta om sitt arbete på Kockums i utställningen "Tidernas stad" (april 2007 - pågående). Petré menar att dessa specialister kan förmedla den autentiska identiteten på ett annat sätt än museipedagogerna, då den är en del av dem själva. Således får besökarna uppleva utställningen både utifrån ett historiskt och ett personligt perspektiv.

På Dunkers Kulturhus arbetar pedagogerna inte regionalt eller nationellt i samma utsträckning som på Malmö Museer. På Dunkers är det större fokus på det lokala, men i talet om stadens identitet ser man på människorna som har levt och lever i staden som identitetsbärare. Anja Petersen, utställningspedagog på Dunkers, berättar att de i den stadshistoriska utställningen "På gränsen" (27 april 2012 - pågående) försökt problematisera identitetsbegreppet eftersom:

Identitet är något som är annorlunda för olika människor, beroende på vem man är, vilka förutsättningar man har, var man kommer ifrån, vilka möjligheter man har i samhället, men också att det är kopplat till plats.

Anja Petersen, Dunkers Kulturhus

Dunkers Kulturhus har i samband med produktionen av "På gränsen" arbetat med Generic Learning Outcomes¹⁵ och effektmål som enligt Anja Petersen rör identitet, även om ordet i sig inte använts. Effektmålen har bland annat gått ut på att öka samhällsengagemanget och att koppla människors erfarenheter till föremål och platser. I utställningen har Dunkers använt sig av kommungränserna som en yttre gräns och försökt skapa en "vi-känsla" och en kollektiv identitet innanför dessa. En sådan retorik ligger inte så långt ifrån den traditionellt nationsbyggande museitanken - om än på en mer lokal nivå.

Ett annat museum som främst arbetar lokalt är Köpenhamns Museum. Museet, som verkar i en urban storstadsmiljö, arbetar i likhet med framför allt Dunkers Kulturhus, och i viss mån även Malmö Museer, grundläggande med att vara ett museum för stadsborna - köpenhamnarna. Sidsel Risted Staun, ledare för Skoletjenesten på Köpenhamns Museum, säger att identitet inte är något vi föds med, utan det är något vi kan konstruera genom livet och att det ligger både val och bortval i skapandet av den egna identiteten. Detta är ett uttryck som framkommer i utställningen "At blive københavner", där den grundläggande teoretiska ramen är att identitet/er skapas genom praxis och i olika gemenskaper. Enligt Risted Staun arbetar Köpenhamns Museum dels med stadens olika identiteter och dels med identiteter i specifika sammanhang för att skapa gemenskap. Pedersen på Nationalmuseet i Köpenhamn menar

¹⁵ Generic Learning Outcomes (GLO) är en utvärderingsmetod för museers pedagogiska verksamhet. För mer information, se t.ex. Hooper-Greenhill (2007) och Jönsson & Peterson (2011).

att Köpenhamns Museum arbetar med identitet som en process, att köpenhamnare inte är något man är utan något man hela tiden blir. Köpenhamns Museums uppdrag är bland annat att representera staden, vilket synliggörs i arbetet med att presentera de många olika identiteter som köpenhamnarna utgör. Enligt Risted Staun vill museet verka som en plattform för köpenhamnarnas röster och fungera som en stadshistorisk kunskapskälla. Således har museet en dubbel mission att sträva efter, både i form av representation och resurs.

Liksom Kulturen i Lund har Köpenhamns Museum varit ett fokuseum för denna undersökning. Vi genomförde en observation i samband med en visning av utställningen "At blive københavner" för en högstadielklass den 15 mars 2013. Utställningen öppnade 2011 och kretsar kring frågan "När är man köpenhamnare?". För att angripa denna fråga är utställningen uppdelad i fyra teman: "Ankomster", "Ønsket/Uønsket", "Kosmopolen København" och "Urbane fællesskaber".¹⁶ Visningen inleddes med en presentation av Köpenhamn som en stad byggd av invandrare. Som invandrare menas inflyttade människor med härstamning antingen från andra länder eller från andra delar av Danmark. "Men när blir man köpenhamnare?" frågar pedagogen under visningen. Svaret från deltagarna blir att det främst handlar om hur man känner sig, men även om hur man pratar. Dialekten framstår som viktig för köpenhamnaren som lätt kan skilja bönderna från stadsborna. Dikotomin mellan stad och landsbygd återkommer i visningen, oftast för att belysa fördomar och stereotyper.

Det är tydligt att visningen kretsar kring identitet och identifikationsprocesser. Tonen är problematiserande och i diskussionen finns inget rätt eller fel. Pedagogen använder ett rakt och tydligt språk med så få omskrivningar som möjligt - även när ämnet är känsligt. Mest problematisk blir balansgången under temat "Ønsket/Uønsket", där köpenhamnarnas öppenhet gentemot invandrare ställs på sin spets. Som exempel på önskade invandrare nämns de nederländska bönder som på 1500-talet slog sig ner i Dragör och än idag skiljer sig från resten av ortsbefolkningen, till exempel genom sin klädedräkt. Denna typ av invandring har setts som berikande medan till exempel romernas bosättningar inte bemötts med lika stort hänsynstagande. Därmed får romerna representera den oönskade invandringen, något som problematiseras både i utställningen och av pedagogen.

I temat "Kosmopolen København" presenteras Köpenhamn som en världsstad och ett antal olika nationaliteter uppmärksammas då de präglar stadsbilden. Musik, restauranger och butiker står i fokus, liksom migrationsfrågan. Den privata sfären diskuteras utifrån migrationsproblematik och hemmet. Såväl det fysiska rummet med fyra väggar och tak, som hemlandet med allt vad det innebär, tas upp som en viktig del av människornas identiteter. Det avslutande temat "Urbane fællesskaber" handlar om individens särintressen och behovet av gemenskaper. Här presenteras stadens identitet som ett resultat av den mix som dess invånares identiteter utgör och i likhet med Kulturens utställning "Vem är jag?" sätts de identitetsskapande processerna i relation till omgivningen.

¹⁶ "Ankomster", "Ønsket/Oønskat", "Kosmopoliten København" och "Urbana gemenskaper/sällskap" (uppsatsförfattarnas översättning).

Danmarks Tekniske Museum är det enda museum i denna undersökning som varit lite tveksamma till om de verkligen arbetar med identitet, eller åtminstone hur förmedlingen av identitet ser ut. Jens Breinegaard, Museumsdirektör på Danmarks Tekniske Museum, berättar att det under lång tid funnits en heroisk tradition, där den danska tekniken och designen hyllats. Den danska tekniken, som var internationellt framgångsrik i början på 1900-talet, har framhållits som identitetsskapande på ett nationellt plan. Samtidigt framhåller Breinegaard att museet nu försöker flytta fokus från pionjär- och hjälteförmedlingen över till berättelsen om hur det moderna Danmark skapats. Breinegaard påpekar också att museets besökare inte riktigt speglar den etniska mångfald som finns i det danska samhället. Därför blir det viktigt för museet att aktivt arbeta med att bli synligare för en bredare målgrupp genom att erbjuda utställningar som ännu fler kan identifiera sig med.

I kontrast till Danmarks Tekniske Museum berättar Christian Pedersen att Nationalmuseet är väldigt väl medvetna om identitetsarbetet som pågår på museet. Han berättar att de arbetar med identitet på flera olika sätt. På ett forskningsstrategiskt plan arbetar Nationalmuseet bland annat med människor och miljö, men även identitet och kulturmöten utgör några av grundpelarna i museets forskning. Identitet ingår i undervisningen på museet, men det som Christian Pedersen tar upp som främsta exempel är utställningarna. Den historiska utställningen ”Danmarkshistorier” är enligt honom ett tydligt exempel på den pluralistiska identitetsförmedling som pågår på museet. Han påpekar att det inte finns *en* stor berättelse utan många berättelser och många perspektiv och därmed också många identiteter. Han tillägger att Nationalmuseet försöker visa många olika folkligheter och olika sätt att vara dansk på i Danmark. Den grundläggande idén med utställningen är inte att det finns en nationell identitet eller en specifik danskhet, utan att det i princip finns lika många historier och berättelser som det finns danskar. Identitetsbygget framställs som en ständigt föränderlig process och tanken är att utställningen ska rymma många olika perspektiv, även minoritetsperspektiv.

Enligt Pedersen var identitetsaspekten viktig att förhålla sig till för att inte kommentera och börja reproducera nationella myter då museet tog sig an uppgiften att bygga en utställning om Danmark. Samtidigt tillägger Pedersen att det i utställningen ”Danmarkshistorier” finns många olika vinklar, men också överordnade berättelser som därigenom indirekt tillskrivits mer värde. Vidare berättar han om Nationalmuseets insamlingsarbete som det senaste seklet förändrats då det gått från att vara främst föremålsbaserat till att fokusera på berättelserna bakom föremålen. Därigenom har det blivit starkare fokus på människorna och deras identiteter. Enligt Pedersen uppmärksammade museet i slutet av 1960-talet och på 1970-talet även insamlandet av minoriteters föremål och berättelser. Detta arbete genomsyrades av Foucaults tanke om att det onormala kan belysa det normala. Samtidigt etablerades det demokratiska perspektivet allt mer på museet och man insåg att det inte bara är en mainstreamkultur som bör representeras på museet, utan att alla har rätt till historien. Pedersen menar att Nationalmuseet ofta har arbetat mycket medvetet med förhållandet mellan majoritet- och minoritetskulturer, alltså med en pluralistisk syn på vad det är museet skall göra. Enligt Pedersen försöker museet balansera sin utåtriktade verksamhet och visa upp denna pluralistiska syn på vad Danmark och dansk kultur är.

Till Nationalmuseet i Köpenhamn hör även industrikulturmuseet Brede Værk, som var en textil- och klädfabrik från slutet av 1700-talet till 1956 då den stängdes ner. Sedan 2009 är fabriken öppen för allmänheten, och det program som erbjuds fokuserar till stor del på identifikation och identitetsförmedling. Den som kommer till Brede Værk får inledningsvis välja en av sex identiteter, bland annat sömmerska eller direktör, och upplever sedan utställningen utifrån det valda perspektivet. Pedersen berättar att identiteten i detta sammanhang blir en metod för att låta besökarna sätta sig in i fabriken vardagliga arbete. I kombination med industrikulturmuseets andra del, som består av en mer traditionellt kulturhistorisk presentation, menar Pedersen att de interaktiva delarna ger ett starkt intryck. Brukaren får alltså inte bara lära sig om historien utan även praktiskt prova på den och leva sig in i fabriksarbetet.

Nationalmuseet arbetar även aktivt med att samla in berättelser från människor runt om i Danmark, bland annat för att bredda sina insamlingsmetoder som tidigare fokuserat främst på föremål. En av museets största insamlingsaktioner gjordes år 2004 i samband med kronprinsparets bröllop då alla som ville fick lämna in sin egen upplevelse av händelsen. Intresset visade sig vara stort, ungefär 4000 berättelser lämnades in och utgör nu en viktig del av Nationalmuseets samtidsdokumentation. Enligt Pedersen handlar dessa berättelser till stor del om identitet, de kanske inte säger så mycket om museets förmedling, men i och med att de samlats in bidrar de till att skapa en mer nyanserad bild av vem Nationalmuseet är till för.

5.3 Identitet som inlärningsmål

Museernas arbete med identitet återknyts ofta till skolans olika inlärningsmål. Det finns flera likheter mellan skolsystemen i Danmark och Sverige, till exempel börjar man förskolan vid sex års ålder och har tio års undervisningsplikt. I Danmark finns det dock ett elfte år på grundskolenivå som är frivilligt för eleverna. Även inlärningsmålen för undervisningen liknar varandra, åtminstone i stora drag. Ett av de ämnen som behandlas i mötet mellan skola och museum är historia. I den svenska läroplanen för historia i grundskolan står det att:

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur historiska berättelser används i samhället och i vardagslivet. Därigenom ska eleverna få olika perspektiv på sina egna och andras identiteter, värderingar och föreställningar.

Skolverket, 2011:172

Den danska folkeskolens¹⁷ motsvarande mål för ämnet historia är att:

[...] videreudvikle deres [elevernas] viden om, forståelse af og holdninger til egen kultur, andre kulturer samt menneskers samspil med naturen. [...] undervisningen skal styrke elevernes historiske bevidsthed og identitet og give dem indsigt i, hvordan de selv, deres livsvilkår og samfund er historieskabte, og give dem forudsætninger for at forstå deres samtid og reflektere over deres handlemuligheder.

Undervisnings Ministeriet, 2009:3

¹⁷ Danmarks motsvarighet till den kommunala grundskolan i Sverige.

I båda målformuleringarna är identitet ett centralt begrepp, både i relation till samhället och till olika kulturer. Skillnaden är dock att den svenska läroplanen lyfter fram *andras* identiteter medan den danska motsvarigheten främst betonar den *egna* identiteten.

För Madeleine Larsson på Kulturen i Lund är det viktigt att koppla museets arbete till skolans uppdrag och värdegrund. Detta görs både på ett generellt plan och i anknytning till mer specifika ämnen såsom historia, samhällskunskap och religionskunskap. Larsson tar upp ett exempel från den svenska läroplanen för grundskolan som också ingår i Kulturens verksamhetsplan:

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.

Skolverket, 2011:7

Det finns det även en direkt koppling till läroplanerna och EU:s barnkonvention i Kulturens pedagogiska arbete och program. Till exempel behandlar pedagogerna frågor som rör källkritik, historiebruk och mänskliga rättigheter. Larsson menar att Kulturen hela tiden försöker diskutera identitet och att detta ofta görs i samband med skolbesök. Det görs även i anslutning till att museet uppmärksammar speciella dagar så som Förintelsens Minnesdag, då framförallt empati, demokrati och förståelse för andra människor diskuteras. Skolprogrammen på Kulturen är nära kopplade till dessa diskussioner och genom etiska värderingsövningar uppmärksammas eleverna bland annat på mångfaldsbegreppets olika betydelser. Individualism kontra kollektivism tas upp liksom hur identiteten påverkas av såväl yttre som inre faktorer.

Enligt Birgitta Petrén finns det även en nära koppling till skola och läroplaner på Malmö Museer. De har även arbetat med fokusgrupper för att öka medvetenheten hos lärarna om på vilka sätt museet är relevant för undervisningen. På Malmö Museers hemsida finns dessutom en tydlig beskrivning av hur utställningarna kan kopplas till läroplan och inlärningsmål för samtliga årskurser på grund- och gymnasienivå. Till exempel framgår det att museet vill "hjälpa skolan att uppnå målen och öka elevernas nyfikenhet".¹⁸ Detta signalerar ett intresse hos museet av att vara en relevant kunskapskälla för skolan och inte bara ett historiskt dokument.

Dunkers Kulturhus utgår enligt Anja Petersen främst från läroplanerna när de tar fram sina pedagogiska program, dock inte i så stor utsträckning i arbetet med att skapa utställningarna. Någon tydligt uttalad identitetsförmedling i skolsammanhang framkommer inte, men i likhet med Malmö Museer har även Dunkers använt sig av lärare i fokusgrupper för att tillsammans med dem sätta upp effektmål för utställningen. Även om de inte tittar på läroplanerna vid uppbyggandet av utställningar så strävar Dunkers efter att uppfylla läromålen för ämnen som samhällskunskap, historia och religion på andra sätt i sin verksamhet, till exempel genom förmedlingsarbetet.

¹⁸ Malmö Museer (Malmö stad). "Koppling till läroplanen". <http://www.malmo.se/Medborgare/Kultur--noje/Museer--utställningar/Malmo-Museer/Barn-och-skola/Kopplingar-till-laroplanen.html>, [2013-03-27].

Den största skillnaden mellan museernas förmedlingsarbete i Danmark och Sverige ligger på en administrativ nivå. Medan initiativen till samarbeten mellan svenska museer och skolan främst tas av enskilda lärare och museipedagoger, fungerar Skoletjenesten i Danmark som ett samordnande organ. Skoletjenesten är en pedagogisk serviceinstitution som arbetar för att lyfta fram det pedagogiska värdet i kulturinstitutionernas lärandemiljöer.¹⁹ Skoletjenesten på Själland har till exempel flera fast förankrade samarbeten med kultur-, natur- och konstinstitutioner. Risted Staun på Köpenhamns Museum är anställd av Skoletjenesten men utstationerad som pedagog på museet. Hon berättar att museerna i Danmark, precis som i Sverige, ofta kopplar sina utställningar till skolans undervisningsmål. ”Att blive Københavner” är ett exempel på hur Köpenhamns Museum utgått från några av läromålets mest abstrakta element, identitet och identitetsförståelse.

Risted Staun upplever dock att museet befinner sig vid en brytningspunkt i det pedagogiska arbetet. Hon menar att frågan är om museet ska bedriva sådan undervisning som är anpassad till skolans mål eller om man först och främst ska tillgodose museets egen utställningspraxis. Frågan är också hur museets utställningspraxis kan levandegöras i förhållande till skolvärlden. Enligt Risted Staun är det inte bara på Köpenhamns Museum som diskussionen om utställningspraxis kontra skolvärlden förs, den är även aktuell på flera andra institutioner. Hon menar dock att åsikterna går isär bland de yrkesverksamma i museisektorn beroende på hur museets, respektive skolans, roller som kunskapsförmedlare värderas

Precis som Köpenhamns Museum arbetar både Danmarks Tekniske Museum och Nationalmuseet i Köpenhamn i nära samarbete med den danska Skoletjenesten. Båda museerna har pedagoger från Skoletjenesten utstationerade på respektive pedagog-enhet. Enligt Pedersen arbetar Nationalmuseet tätt tillsammans med pedagogerna från Skoletjenesten då de gemensamt utformar de olika undervisningsförlöppen. Pedersen berättar även att museet i största möjliga mån försöker titta på läroplanerna och försäkra sig om att det finns en bra och tydlig koppling mellan dessa och museets verksamhet. Breinegaard berättar att Danmarks Tekniske Museum arbetar med att göra skoleleverna delaktiga, till exempel genom att låta dem arbeta projektbaserat med olika frågor från utställningarna.

5.4 Kulturpolitiska förutsättningar: kanon och regionalisering

Museerna är inte bara idéhistoriska dokument, de är även kulturpolitiska arenor. Som sådana ser förutsättningarna och kontexterna olika ut för museerna i Danmark respektive Sverige. Å ena sidan kan man i Sverige skönja en ökad decentralisering, bland annat genom den portföljmodell som presenterades av regeringen i kulturpropositionen *Tid för kultur* där regionerna åläggs att själva fördela sina kulturmedel (Kulturdepartementet 2009:115f). I Danmark har Kulturministeriet istället satt det nationella i fokus genom att år 2006 presentera *Kulturkanon* (red. Hammershøy, Viking & Høvring) där en kanon för 96 danska konstverk och 29 punkter för historie-

¹⁹ Skoletjenesten. ”Skoletjenesten - laering/oplevelse/faglighed”. <http://www.skoletjenesten.dk/OmSkoletjenesten>, [2013-04-02].

ämnet räknades upp. Denna kanonisering kom dock att möta kritik från flera olika håll. På ett principiellt plan ställdes frågan om en sådan kanon överhuvudtaget varit önskad och hela urvalsprocessen ifrågasattes, var det de rätta 29 kanonpunkter som blivit utvalda och varför i så fall just de? Historikern Keld Grinder-Hansen var en av dem som formulerade den historiska kanonen och han menar att tanken bakom denna bara var att vara ett alternativ av många som skulle ”medvirke til at styrke historie-fagets faglighed i folkeskolen” (Grinder-Hansen 2008:150).

Vidare menar Grinder-Hansen (2008:150) att det i diskussionen kring kulturkanonen finns ett implicit antagande om att det i samtidens multietniska och globaliserade danska samhälle är nödvändigt att etablera en gemensam kulturell plattform för landets medborgare. En sådan gemenskap skulle således kunna antas fungera som en nödvändig samlingskraft för samhället, ett gemensamt arv, kollektivt för alla som identifierar sig som danskar. I *Kulturkanon* framgår det dock att dess syfte är ”ikke til at blot bekræfte egen kulturbakgrund [...], men også som en resource i udforskningen af og mødet med andre kulturer” (Kulturministeriet 2006:6). Således finns det en viss skillnad mellan det implicita antagandet och det faktiska uttalandet, även om det rör sig inom samma område. Formuleringarna i *Kulturkanon* är dock väldigt lika de mål som presenteras för folkeskolen. I båda fallen handlar det om *en* identitet och om att möta andra kulturer snarare än att sätta sig in i andra människors villkor.

Huruvida kulturkanonen och dess punkter skulle kunna skapa en kulturell gemenskap är Grinder-Hansen tveksam till. Han menar att man inte bör överdramatisera långtidseffekten av kulturkanonen och att en gemensam kunskapsgrund underlättar kommunikationen mellan människor i Danmark (Grinder-Hansen 2008:164). En stadig kulturell plattform skulle enligt Grinder-Hansen även vara den bästa utgångspunkten för att kunna möta främmande kulturer och människor med ett öppet och tolerant sinne. Värt att anmärka är dock att det är *mötet* med andra kulturer som står i fokus, inte integrationen. Dessutom skapar ordval som *andra* och *främmande* kulturer, i likhet med folkeskolens inlärningsmål, bilden av det danska som något ursprungligt och normativt i kontrast till de ”nya” kulturella elementen.

Christian Pedersen på Nationalmuseet i Köpenhamn säger i vår intervju att en kulturkanon strider mot det pluralistiska perspektiv som finns i museets utställningar. Därför tror han att presentationen av *Kulturkanon* möttes med stor skepsis av museipersonalen. Dock påpekar han att kulturkanonen också lever i brukarnas medvetande, något som museet måste ta hänsyn till. Nationalmuseet har, trots att det strider mot principen om en pluralistisk identitetsförmedling, även en egen kanon. Den följer visserligen inte Kulturministeriets punkter men lyder under samma princip genom att presentera så kallade highlights ur museets utställningar. Pedersen menar att det är svårt att röra sig i fältet mellan museets egna museologiska föreställningar och de förväntningar som brukarna har på sitt besök. Dessa förväntningar måste museet ta hänsyn till och därför menar han att det blir svårt att inte, på ett eller annat sätt, arbeta med något som påminner om kanonisering.

Enligt Risted Staun på Köpenhamns Museum ligger det som handlar om identitet och identitetsförståelse på en annan nivå än den undervisning som kanonpunkterna syftar till. Men denna nivå är relativt ny på Köpenhamns Museum. Risted Staun berättar att det så sent som för fem år sedan fanns ett större omedvetet stöd för en kanontanke i

museets utställningar. Då dominerade ett kronologiskt perspektiv, något som idag ersatts av ett mer tematiskt och tvärvetenskapligt arbetssätt. Hon menar dock inte att museets utställningspraxis på så sätt har tillgodosett kanontanken, däremot kan det ha varit vanligare förr i museets pedagogiska visningsverksamhet än vad det är nu.

Danmarks Tekniske Museum arbetar i högre grad än både Nationalmuseet och Köpenhamns Museum med att förmedla det kanoniserade kultur- och historiearvet. Jens Breinegaard berättar att Tekniska Museet använder sig av kontrafaktisk kulturförmedling i syfte att belysa den kanonpunkt som är aktuell för museets samlingar, den danska energikrisen 1973. Således arbetar museet inte med att knyta energikrisen till nutida förhållanden utan försöker istället få eleverna att själva reflektera över vad som hade kunnat påverka utfallet av denna historiska händelse. Breinegaard menar att eleverna på så sätt blir medskapare i förmedlingsprocessen och lättare engageras i diskussionen.

Kulturkanonens inverkan på de danska museernas förmedlingsarbete varierar alltså något. I institutionernas strävan att uppfylla brukarnas förväntningar på verksamheten förekommer viss kanonisering av kulturarvet. Samtidigt är både Nationalmuseet och Köpenhamns Museum noga med att påpeka att kanontanken skiljer sig från museernas pluralistiska identitetsförmedling. Men hur ser det då ut på den svenska sidan, har de medverkande museerna märkt av ett större fokus på det regionala och har detta i så fall påverkat deras förmedlingsarbete? I den svenska kulturpolitiken sätts regionernas nya roll i kontrast till en tidigare statlig dominans:

1974 års kulturpolitik utgick från att staten var den dominerande politiska nivån där det nationella perspektivet uppfattades som oomtvistat överordnat. Att staten satte den kulturpolitiska agendan uppfattades som självklart, liksom att kommuner och landsting skulle följa den. Med övergången till en ny tid fungerar inte det givna rollspelet längre. [...] En ökad tonvikt i samhället på lokala och regionala identiteter har också vuxit fram. Dessa faktorer för med sig att kulturfrågor får nya betydelser för kommunernas och landstingens politik.

Kulturdepartementet, 2009:110

Här blir det tydligt att en förskjutning från stat till landsting och region har ägt rum. Då 1996 års kulturpolitiska mål i detta hänseende liknar de från år 1974 kan den största förskjutningen i kulturpolitiken sägas ha ägt rum mellan åren 1996 och 2009.

Kulturen i Lund och Malmö Museer har i och med sina regionala uppdrag ett större fokus på Skåne än vad Dunkers Kulturhus har, vars utgångspunkt framförallt är Helsingborgs kommun. Vid intervjutillfällena har dock samtliga museer tagit upp de ekonomiska faktorer som påverkas av portföljmodellen. Enligt Anja Petersen har Dunkers Kulturhus fått ännu tydligare direktiv om att vända sig till sina skattebetalare, helsingborgarna. Därmed inte sagt att museiverksamheten enbart ska vända sig till kommuninvånarna men målgruppen är helt klart lokalt betonad då det är därifrån medlen kommer.

Birgitta Petré berättar att Malmö Museer har i uppdrag från Region Skåne att arbeta med barn och unga, etnisk och kulturell mångfald, jämställdhet samt tillgänglighet för personer med funktionsnedsättningar. Under 2013 ska museet även aktivt delta i det regionala arbetet med kulturarvsfrågor. Till skillnad från Dunkers Kulturhus har alltså

Malmö Museer ett uttalat regionalt fokus, något som också är ett villkor för de anslag verksamheten får från regionen. Även Kulturen i Lund arbetar med pedagogik för barn och unga i ett regionalt perspektiv och Madeleine Larsson betonar att de politiska besluten sätter riktlinjerna för vilka bidrag museet beviljas. I Kulturens verksamhetsplan framkommer att Region Skåne vill att Kulturen bidrar inom kulturarvsområdet genom att ge barn och unga bättre möjlighet att förstå det samhälle och den värld vi lever i. Övriga regionala uppdrag för Kulturen är att öka tillgängligheten, verka för ABM-samverkan, samordning av den regionala förvaltningsplanen och att arbeta med forsknings- och utvecklingsplaner.²⁰

När det kommer till regionalitet och regional tillhörighet är Dunkers Kulturhus, trots sitt lokala fokus, inte främmande för att ta upp ämnet med helsingborgarna. Detta görs enligt Petersen till exempel genom att belysa relationen mellan Helsingborg och Helsingör. Hon menar att Helsingborgs stad genom historien har haft mer att göra med Helsingör än med landsbygden runt omkring, bland annat för att det har varit lättare att ta sig dit. På så sätt belyser Dunkers Kulturhus snarare den transnationella Helsingborg-Helsingör regionen, även kallad HH-regionen, än den skånska regionaliteten. Larsson på Kulturen tror däremot att den regionala identiteten har blivit starkare i och med att regionen blivit modeord. Hon tar även upp Kulturpedagogernas Nätverk (KPN), verksamma i region Skåne, som ett exempel på hur samverkan mellan museer i regionen kan berika det pedagogiska arbetet.

Marianne Bomgren frågar sig om Malmö Museer i framtiden bör kalla sig hela Region Skånes museum då det inte bara är malmöborna som ska känna tillhörighet till museet. Birgitta Petrén ifrågasätter också hur stor en region är och menar att det kan variera beroende på det politiska sammanhanget. Ibland är det behändigt att hålla regionen liten och ibland kan den vidgas till att inkludera hela Skåne, Öresund och Själland. Oavsett så ser Petrén Malmö Stad som en stor del av regionen och därför också som något som bör ta plats på Malmö Museer.

Den svenska decentraliseringen har alltså dels lett till ett större fokus på kommunala skattebetalare i Dunkers Kulturhus fall, dels till en större regional medvetenhet hos Kulturen i Lund och Malmö Museer. I och med de regionala uppdragen ska besökare från hela Skåne, inte bara de enskilda kommunerna, känna tillhörighet till museerna. Den lokala anknytningen kan dock finnas kvar även på Malmö Museer och Kulturen i Lund men måste alltså i viss mån lämna plats åt ett vidare perspektiv.

5.5 Samarbete över sundet

Malmö Museer kan sägas ha ett konstant samarbete över sundets gränser då Marianne Bomgren har dels en tjänst som verksamhetsledare på Skoletjenesten Öresund och dels på Malmö Museer. Samtidigt menar Bomgren att samarbetet mellan henne och museet ofta kommer som någonting extra, utöver basverksamheten, om och när tid finns. Bomgren framhåller att Malmö Museer skulle kunna bli bättre på att integrera öresundsarbetet i sin basverksamhet så att det inte tar någon extra tid och menar att

²⁰ Kulturen i Lund, "Vision & Uppdrag: Regionalt museiuppdrag". <http://www.kulturen.com/forening/vision-uppdrag/regionalt-museiuppdrag/>, [2013-03-28].

museet i detta avseende inte har kommit så långt. Hon får medhåll av Renee Götberg som också tycker att det finns en naturlig sammankoppling i regionen och att gränserna håller på att luckras upp allt mer, hindret är helt enkelt att samarbetet inte prioriteras.

Enligt Anja Petersen på Dunkers Kulturhus prioriteras dock denna typ av samarbete i Helsingborg-Helsingör regionen. I och med HH-samarbetet finns det goda möjligheter till att söka anslag för utbyten och samarbeten med den danska grannstaden. Ett av HH-samarbetets fokusområden är kultur och upplevelser och Petersen menar att möjligheterna för samarbete har blivit allt bättre under de senaste åren. Dessutom finns det från politiskt håll en större vilja att samarbeta med Helsingör än någon annan stad i regionen. Ett problem som uttrycks i detta sammanhang är dock det språkliga, då barn och ungdomar idag har svårt för att ta till sig det andra språket. Detta ser Petersen dock som ett argument till att utveckla samarbeten mellan länderna. Hon nämner att det också inom MUSUND finns en språklig problematik där svenska och danska museirepresentanter tycks ha allt svårare att förstå varandra. Av tradition, och kanske av en viss grad av stolthet, är inte engelska ett alternativ. Därför blir det viktigt att länderna lär sig kommunicera med varandra, inte minst på ett grundläggande språkligt plan.

Jens Breinegaard på Danmarks Tekniske Museum har varit med och grundat MUSUND och han menar att den språkliga problematiken faktiskt är mycket större än vad många tror. Med anledning av detta kommer 2013 års MUSUND-seminarium att heta just "Museernas språk", ett tema som även är en metafor för flera av museernas förmedlingsaspekter. Men trots den språkliga problematiken upplever Breinegaard att det från den svenska sidan finns en väldigt positiv syn på samarbete över sundet, medan det från den danska sidan är mer återhållsamt. Han påpekar dock att en av anledningarna till detta skulle kunna vara att möjligheterna till att söka anslag har förändrats i Danmark. För att söka ekonomiskt stöd måste museerna numera vända sig till Kulturarvsstyrelsen, som utgår ifrån ett nationellt perspektiv, vilket har lett till att blicken främst vänds inåt mot det egna landet. Enligt Breinegaard finns det i Helsingborg-Helsingör regionen ett naturligt samarbete, men han menar också att intresset från övriga Danmark är svalt. Breinegaard, som arbetar mycket med MUSUND och de svensk-danska frågorna, menar att klyftorna mellan länderna i viss mån ökar och att det från politiskt håll finns en omedvetenhet om den språkliga problematiken. För att motverka detta vill han se mer språkfrämjande utbyten och fler samarbeten mellan museerna regionen.

Madeleine Larsson på Kulturen i Lund framhåller MUSUND som ett intressant initiativ där det finns möjligheter för yrkesverksamma på båda sidorna av sundet att dela med sig av sina erfarenheter. Hon menar även att seminarierna är bra tillfällen för att utöka sitt nätverk och att de är en bra grogrund för samarbetsprojekt. Hon upplever att viljan att samarbeta finns på både danska och svenska museer, men menar att de största hindren handlar om resurser då möjligheterna att avsätta tid och ekonomi är begränsade.

På Köpenhamns Museum har inga samarbeten med svenska museer ägt rum, trots kontinuerligt samarbete med Skoletjenesten Öresund för att främja utbyte mellan skolor i regionen. Enligt Risted Staun har museet många svenska besökare men näst-

intill inga svenska skolklasser. Även hon framhåller språket som ett hinder då svenska barn och ungdomar har svårt att förstå danska. Utöver detta ses även de ekonomiska förhållandena, och tiden det tar att förflytta sig rent geografiskt, som ett hinder för potentiella samarbeten.

På Nationalmuseet i Köpenhamn, som är det största och mest resursstarka museet i undersökningen, skiljer sig möjligheterna till internationellt samarbete från de andra museerna i regionen. Christian Pedersen ser till skillnad från de andra informanterna inga hinder för samarbete över nationsgränserna. Nationalmuseet har enligt tradition alltid varit väldigt nordiskt i sin orientering och trots att det inte finns något samarbetsavtal för förmedling så finns det i stor utsträckning ett etablerat samarbete med svenska museer. Vid tillfället för intervjun till denna undersökning pågick dock inte något samarbete i Öresundsregionen. Pedersen anser att det finns många fördelar med att arbeta gränsöverskridande då man genom att sammanföra sina olika erfarenheter, såväl som likheter och olikheter, kan utvecklas och lära av varandra.

5.6 Transnationella tendenser i identitetsförmedlingen

I och med den geografiska närheten går de transnationella processerna i Öresundsregionen långt tillbaka i tiden. Under århundraden har det politiska läget länderna mellan varierat, men utbytet i Öresundsregionen har mer eller mindre bestått. Detta återspeglas även i museernas arbete på den svenska sidan av sundet där Danmark ofta har en tydlig roll i förmedlingen av en skånsk identitet i historiska utställningar. I de undersökta svenska museernas förmedlingsarbete beskrivs Danmark ofta som en viktig del av den skånska historien och är således en del av den transnationella identitet som förmedlas. På den danska sidan är dock inte Sverige lika synligt. I utställningarna på Nationalmuseet i Köpenhamn förekommer till exempel Sverige enbart i skildringen av krigen länderna emellan, utan att relationen problematiseras ur ett identitetsperspektiv.

Nationalmuseet arbetar dock gränsöverskridande på andra sätt då de har många internationella projekt, till exempel i de forna danska kolonierna. Men Pedersen påpekar att museet för tillfället inte arbetar med de samtida problemställningarna kring de multikulturella fenomenen. Det finns till exempel inte många insamlingsprojekt som specialiserar sig på nutida danska muslimer, något som Pedersen kan tänka sig att arbeta mer med i framtiden. Men på grund av politiska och ekonomiska prioriteringar har det inte avsatts medel för forskning inom detta område, vilket lämnat en del kunskapsluckor. Nationalmuseet har dock många etablerade internationella relationer och flera pågående samarbeten med nordiska museer. Dessa samarbeten präglas av en viss tvärvetenskaplighet, något som Pedersen enbart ser fördelar med då de olika museerna kan bidra med kompletterande kompetenser.

Enligt Larsson förmedlar Kulturen i Lund en europeisk identitet där museet är en del av ett allt mer mångkulturellt samhälle. Samtidigt påpekar hon att tyngdpunkten i Kulturens förmedling ligger på det sydsvenska, inklusive det dansk-svenska perspektivet. Även om denna förmedling sker i en historisk kontext, där Skåne och flera av de nuvarande sydsvenska landskapen har varit danska, menar hon att folk i ett historiskt perspektiv ofta kände större gemenskap med varandra baserat på klassidentitet snarare än nationell tillhörighet. I Kulturen i Lunds verksamhetsplan finns

även ett visst fokus på kulturturism. Ett mål för verksamheten är till exempel att öka kunskapen "för att bli attraktivare för turistnäringen inom hela Öresundsregionen". Detta tyder på att det öresundsregionala perspektivet är viktigt för museet och att det även finns en transnationell medvetenhet som styr verksamheten.

Även på Malmö Museer förekommer Danmark i de historiska utställningarna, där de lokala och transnationella perspektiven ges utrymme i och med kopplingen mellan Danmark och Sverige. Petréon påpekar i detta sammanhang att Skåne faktiskt varit danskt längre än det varit svenskt, något som Bomgren ser utvecklingsmöjligheter i då det skapar en naturlig sammankoppling i regionen. Götberg tycker att det i vissa sammanhang till och med kan vara svårt att skilja på Malmö och Köpenhamn i regionen. Hon menar att gränserna luckras upp allt mer runt om i världen och att gränserna i Öresundsregionen, som är väldigt ytliga, inte borde vara svåra att över-skrida. "Det är ju otroligt smidigt och det är många som rör sig över [gränserna], utan att man känner att man åker till ett annat land", säger Götberg. Detta resonemang speglar samma attityd som framkommer i flera av texterna ur *Regionauterna* (2010).

Risted Staun på Köpenhamns museum ger en liknande beskrivning och hon menar att det bara är en tidsfråga innan Köpenhamn och Malmö smälter ihop helt. Samtidigt ifrågasätter hon varför museet ska ha öresundsidentiteten i fokus istället för att prioritera det identitetsbärande området som ligger söder om den danska gränsen. Alternativet skulle också kunna vara att profilera sig som ett storstadsmuseum genom att främst samarbeta med andra storstadsmuseer. Risted Staun berättar att Köpenhamns Museum tidigare har genomfört projekt där Öresund stått i centrum, bland annat i syfte att lyfta fram skillnader och likheter mellan svenska och danska identiteter. Detta skedde i samband med Öresundsbronns invigning men har sedan dess inte varit ett arbete som fortlöpt. Sverige eller den dansk-svenska relationen är inte heller speciellt synligt i utställningarna på museet.

På Dunkers Kulturhus och Danmarks Tekniske Museum framkommer dock en mer sammanlänkad bild, då det i Helsingborg-Helsingör regionen finns en lång tradition av gränsöverskridande samarbete. Idag är det med hjälp av HH-samarbetet som den naturliga gränsöverskridningen med mångkulturella förtecken kan utvecklas. Båda informanterna på de respektive museerna framhåller att Helsingborg och Helsingör är syskonstäder och att invånarna i respektive stad delar en gemensam historia. I och med synliggörandet av denna gemenskap blir alltså de transnationella tendenserna som allra mest framträdande i den norra delen av Öresundsregionen.

5.7 Inifrån och ut: museets röst

Ett återkommande tema i de intervjuer och observationer som vi har genomfört för denna undersöknings räkning har varit att de tillfrågade museerna arbetar med en deltagande, aktiv och pluralistisk identitet i sin förmedling. Men vilken röst har museet i förmedlingsarbetet, vilket "vi" talar museerna utifrån till sina brukare? Anna Sfard (1998), matematikdidaktiker, belyser två metaforer för lärande, bland annat om lärande som överföring. Denna upplysningsidealistiska syn på lärande innebär att budskapet ska gå oförändrat från avsändare till mottagare och att eleven således är ett kärl som ska fyllas av lärarens kunskap. I ett museisammanhang innebär det att museet är avsändaren och att brukaren okritiskt skulle ta emot den kunskap, identitet

och historiebild som förmedlas. Denna syn på lärande som överföring hör främst till det som Hooper-Greenhill (2000) kallar för det modernistiska museet, för post-museet står istället mötet och dialogen i centrum för de kunskapsskapande processerna.

I en diskursanalytisk kontext kan lärandet ses som en diskursiv formation, alltså som något som formas av den situation där lärandeprocessen äger rum (Sfard 1998:6). I denna undersökning är situationen förlagd till brukarens användning av museet, på museet. I den situationen finns det ett auktoritärt förhållande mellan brukare och museum, där museet antingen kan välja att fylla brukaren med sin egen världsåskådning eller göra denne till medskapare av den historia som berättas. Det deltagande perspektivet innebär att brukaren tillskansar sig kunskap genom att bli en del av museet. Men om det i förmedlingsprocessen inte finns någon ny och utifrånkommande kunskap blir det svårt att komma till nya insikter. Därför är det enligt Sfard (1998:6) i kombinationen mellan deltagande och kunskapsöverföring som det verkliga lärandet sker. En sådan syn rättfärdigar existensen av museets röst men betonar även vikten av delaktighet på museerna för att skapa en givande dialog framför en predikande monolog.

På Malmö Museer är det en ständigt pågående dialog om vilket ”vi” som ska knyta ihop de olika verksamheterna med varandra. Göteborg berättar att arbetet rör sig bort från det ”vi” som tidigare funnits på museet, ett auktoritärt vi som sagt ”så här är det!”. Istället har museet blivit mer utåtvänt med brukaren i fokus, till exempel genom att tala om ”din historia” och ”din natur”. Malmö Museer låter även andra utställare än den fast anställda museipersonalen berätta *sin* historia, därmed blir vi:et inte museets utan de personers som utställningen kretsar kring. I utställningen ”Olika vägar till samma mål” (23 mars 2013 - 27 okt 2013) är det till exempel sju unga killar som får komma till tals och berätta sin historia om hur de kommit till Malmö från Afghanistan och Somalia. Birgitta Petrén påpekar att detta rör en global fråga om ensamkommande flyktingbarn. Det är en fråga som är aktuell i flera delar av världen, inte bara för malmöborna. Flyktingproblematiken är även väl etablerad i Malmö Museers historia, år 1945 stängdes till exempel museet ner för att kunna göra rum för de som anlände med de vita bussarna från tyska koncentrationsläger. Således knyter de sju unga killarnas historier an till Malmö Museers egen historia samtidigt som det blir ett steg mot att göra museets röst mer nyanserad och pluralistisk.

De vita bussarna anlände även till Lund och på Kulturen i Lund står utställningen ”Att överleva - röster från Ravensbrück” (27 jan 2005 - pågående). Utställningens narrativ utgår från de föremål som kvinnorna och barnen tillverkat i koncentrationslägret för att minnas livet utanför fångenskapen och upprätthålla viljan att överleva. Föremålen kompletteras även med en del intervjuer. Rösten är kvinnornas men speglar även den demokratiska värdegrund som museet står för. Madeleine Larsson menar att det i vissa fall kan vara problematiskt att förhålla sig så neutralt som möjligt i sin förmedling då den värdegrund pedagoger själv har, liksom den som museet vilar på, är långt ifrån neutral. Hon betonar dock vikten av att inte komma med pekpinna från museets sida utan istället arbeta för att bjuda in till diskussion, även om man som pedagog i ett sådant samtal visar vad man står för.

Larsson tar även upp begreppet förhandlingsutrymme och menar att museet, både i utställningsarbetet och programverksamheten, måste lämna utrymme för förhandling.

Fakta och ren information är undantaget från dessa förhandlingar, där är istället tilliten till museets sakkunskap avgörande. Liksom Götberg på Malmö Museer motsätter sig Larsson det auktoritära vi:et som proklamerar ”så här är det!” och hon betonar vikten av att brukarens egna idéer och tolkningar får utrymme i diskussionen. Framförallt i sammanhang som rör identitet blir det viktigt att lämna utrymme för reflektion hos brukaren och Larsson tror att det i mötet mellan brukare och pedagog kan formas en gemensam värdegrund.

För Köpenhamns Museum finns gemenskapen i staden och dess invånares erfarenheter av att vara köpenhamnare. Enligt Risted Staun är museets intention att låta så många olika röster som möjligt få komma fram och höras i utställningarna. Det dominerande tilltalet är dock ”vi köpenhamnare”, vilket både kan vara mycket inkluderande och samtidigt få brukaren att ifrågasätta sin rätt att identifiera sig med detta urbana tilltal. I utställningen ”At blive københavner” rör sig museets röst på en generellt problematisk nivå, till exempel i temat ”Ønsket/Uønsket” känsliga frågor om vilka grupper i samhället som är mer önskade än andra berörs. Balansgången är svår men tilltalet riktas mot brukaren som uppmanas att reflektera över sina egna föreställningar och fördomar. Således skapas innehållet i utställningen i samspelet mellan museet och brukaren.

I egenskap av kulturhus formas tilltalet på Dunkers genom deltagande i flera olika former. Men i likhet med Köpenhamns Museum präglas Dunkers Kulturhus av det lokala tilltalet, i detta fall ”vi helsingborgare”. I kulturhusets varierande verksamhet märks detta tilltal framförallt i den stadshistoriska utställningen ”På gränsen” som sätter människan och Helsingborg i centrum. I utställningsbeskrivningen på Dunkers Kulturhus hemsida är den egna rösten tydlig, bland annat i formuleringar som ”[v]i som arbetar med utställningen är personal från Dunkers Kulturhus och Kulturmagasinet” och ”[k]anske upptäcker du fler gränser utanför utställningen än dem vi sett?”.²¹ Således är vi:et närvarande utan att bli auktoritärt genom att påstå sig sitta inne med sanningen. Gränsperspektivet är genomgående för utställningen och även om Helsingborg utgör avgränsningen för temat så är det upp till besökaren att avgöra var denna gräns går.

På Danmarks Tekniske Museum handlar tilltalet inte om att identifiera sig med det urbana eller det territoriellt avgränsade lokala, utan om att ha någon form av tekniskt intresse. Stereotypen av en sådan person har länge varit en man och Breinegaard påpekar att det genom åren i huvudsak har varit ett manligt tilltal på museet. Föremålen och deras egenskaper, till exempel bränsleförbrukning och hästkrafter, har tagit större plats än berättelserna, något som museet idag arbetar med att åtgärda. Teknikens plats i hemmet är ett tema där även kvinnor och barn kommer till tals och som fokuserar mer på att berätta om föremålens användning och sammanhang än deras tekniska egenskaper.

Berättelserna är centrala även på Nationalmuseet i Köpenhamn och Pedersen belyser återigen det pluralistiska perspektivet och menar att det också märks i museets tilltal. Överlag aktar sig museet för att använda ”vi” i verksamheten, om det sedan ändå görs

²¹ Dunkers Kulturhus hemsida, Utställning: ”På gränsen”. <http://www.dunkerskulturhus.se/utstallning/platshallare-utstallning/pa-gransen-en-utstallning-med-roster-fran-helsingborgs-forflutna/>, [2013-04-02].

i de pedagogiska programmen är upp till den enskilda pedagogen. I de fall som vi:et förekommer betonar Pedersen att det enligt museets principer aldrig ska vara ett icke-pluralistiskt "vi" utan att det måste kunna inkludera hela den tilltalade gruppen. Detta görs till exempel i betoningen av de pluralistiska danmarkshistorierna istället för att tala om *en* danmarkshistoria.

Delaktighet, pluralism och inklusivitet är återkommande teman för de röster som museerna talar med till sina brukare. Det finns en ovilja bland museerna att med auktoritär stämning proklamera "så här är det!", istället arbetar de med olika metoder för att öka delaktigheten och skapa reflektion och diskussion. Breinegaard erkänner dock att Danmarks Tekniske Museum inte alltid har varit inkluderande i den utsträckning som kanske skulle önskats men att museet idag arbetar med att vidga sitt perspektiv. Även Malmö Museer kan se större auktoritära drag i sin tidigare verksamhet och menar att det är en pågående process mot att bli mer brukartillvända. Om dessa processer skulle stanna av skulle det betyda att museerna anser sig ha hittat den "rätta vägen", vilket har en positivistisk klang och står i motsats till museernas pluralistiska strävan. Därför blir det viktigt att underhålla delaktigheten i museernas förmedling och förnya de drivande processerna för att skapa kontinuitet i det icke-auktoriära perspektivet.

6. Analys

Resultaten av denna undersökning visar att Danmarks Tekniske Museum i Helsingör, Dunkers Kulturhus i Helsingborg, Kulturen i Lund, Köpenhamns Museum, Malmö Museer och Nationalmuseet i Köpenhamn alla arbetar med förmedling av identitet på flera olika sätt. Arbetsmetoderna skiljer sig åt, de varierar från museum till museum men är även situations- och målbetingade. Museerna har kommit olika långt i övergången från ett modernistiskt museum till post-museet, något som bland annat blir tydligt i talet om identitet och identitetsförmedling. I huvudsak liknar dock principerna för identitetsförmedlingen varandra, till exempel är problematiseringen av identitet och ett pluralistiskt identitetsbegrepp återkommande. Utifrån de resonemang som tidigare förts inom de berörda forskningsfälten och de resultat som sammanställts utifrån intervjuerna och observationerna, kommer vi i detta kapitel att analysera talet, samt de medföljande handlingarna, om identitet och förmedling på museer i Öresundsregionen.

6.1 Identitetsuppfattningar och förmedling

Det finns många likheter i museernas uppdrag och arbete med identitetsförmedling i Danmark och Sverige. I båda länderna strävar institutionerna för att problematisera identiteter och förmedla en pluralistisk identitetsuppfattning. Dock verkar det finnas en grundläggande skillnad för förståelsen av identitet och på vilket sätt förmedlingen ska vara pluralistisk. Skillnaden ligger främst i synen på samspelet mellan de egna identiteterna och andras, hur de ska angripas och hur de påverkar varandra. I Danmark syns det både i läroplaner och i kulturpolitiken att den egna Identiteten med stort I är utgångspunkt för att kunna möta och förstå andra människor. I Sverige likställs de egna identiteterna med andras utan att betona förekomsten av *en*, alltså en huvudsaklig, egen identitet. Individens tillhörighet, identitet och kultur är mer central i Danmark där förståelsen av andra identiteter kommer efter förståelsen av den egna Identiteten.

Denna skillnad i identitetsuppfattningen påverkar givetvis diskursen om identitet då den svenska identitetspluralismen är kollektiv medan den danska betonar särarten. Inom båda dessa uppfattningar finns rum för ”den andre”, som enligt Persson (2008:40) är central för de identitetsskapande processerna. I identitetsförmedlingen är ”den andre” inte nödvändigtvis en negativ fiendebild men det kan bli problematiskt om den används för att dra gränser mellan olika människor och identiteter, en tendens som är tydligare i Danmark än i Sverige. Detta bekräftar Aronssons (2009) resonemang om att ”danskheten” har ett större värde i Danmark än vad ”svenskheden” har i Sverige, åtminstone ur ett identitetskritiskt perspektiv.

Å andra sidan riskerar den svenska identitetsuppfattningen att radera ut individen och att "putsas bort" de särdrag som skapar variation och mångfald i samhället. Dessutom skapar det utrymme för motsättningar och en pånyttfödd vurm för det traditionellt svenska i den politiska debatten. Det som av någon uppfattas som demokratiskt och inkluderande kan av någon annan istället uppfattas som exkluderande. Individen ställs mot kollektivet och balansgången mellan att låta människor vara olika och att börja värdera särarterna olika är härfin. Skillnaderna i identitetsuppfattningen är inte lika uttalade som de språkliga hindren mellan Danmark och Sverige. Men då de inte främjar gemenskapen i Öresundsregionen bidrar de kanske på ett omedvetet plan och i ännu större utsträckning till att förhindra de transnationella processerna.

På museerna finns samma problematik med individen och kollektivet i förmedlingsarbetet, till exempel i frågan om hur museer ska kunna representera och inkludera på samma gång. Utställningen "Jordens folk" på Nationalmuseet i Köpenhamn sattes upp i början av 1990-talet och har influenser från vad Hooper-Greenhill (2000) menar är det modernistiska museet. Utställningen är dels uppdelad i olika världsdelar och dels i olika folkslag så som eskimåer, indianer, samer och mongoler. Den presenterar och representerar särarterna hos dessa folkslag och visar samtidigt upp museets omfattande etnografiska samling. Således är "Jordens folk" ett exempel på hur Nationalmuseets besökare kan ta del av "den andre" och hur museets samlingar präglas av nationstankens exotisering av främmande kulturer. Även om "vi:et" inte är uttalat i utställningen så finns det ett tydligt "dem" som bryter mot Hooper-Greenhills (2000: 140) framställning av post-museet, där flera identiteter tillsammans utgör den kulturella verkligheten.

Pedersen på Nationalmuseet i Köpenhamn betonar dock att museets personal inte skulle känna sig bekväma med att förmedla en överordnad dansk identitet, något som tyder på att museets principer är post-museala men ännu inte all praktik. Likaså visar Köpenhamns Museum upp post-museala tendenser genom att problematisera och nyansera den köpenhamnska identiteten. Både Malmö Museer och Danmarks Tekniska Museum genomgår ett förändringsarbete i hur museerna talar om och förmedlar identitet, kanske är det en process som ständigt pågår även på de andra museerna. I arbetet med effektmål som indirekt rör identitet, genom att koppla människors erfarenheter till plats, arbetar även Dunkers Kulturhus med att problematisera identitetsuppfattningen. Om platsen står i centrum spelar härkomst och tidigare erfarenheter ingen roll utan det är själva mötet mellan individ och plats som blir viktigt. Även Kulturen i Lund betonar betydelsen av individens koppling till plats, identiteterna på friluftsmuseet är dock av tradition främst knutna till klasstillhörighet. I Kulturens pedagogiska verksamhet är plats, miljö och härkomst några av flera teman som återkommer i diskussionen om vem man är och hur man blir den man är. Även om identitetsuppfattningarna skiljer sig åt mellan Danmark och Sverige förblir pluralismen i den postmuseala diskursen den samma.

Enligt Hooper-Greenhill (2007:2) styrs museers identitetsförmedling av det narrativ som skapas genom urvalet i varje utställning. Berättelsen är alltså central för identitetsuppfattningen då den förmedlar det perspektiv på identitet som museet vill belysa. På Kulturen i Lund är det demokratiska perspektivet, enligt Madeleine Larsson, styrande för museets förmedling av identitet. Tanken är att brukarna ska reflektera över sin egen plats i historien, något som både belyses ur ett existentiellt

och ett moraliskt/etiskt perspektiv. Detta görs dock inte i syfte att lyfta fram den egna individen, utan för att visa hur de historieproducerande processerna också är en del av brukarnas identitet. På Danmarks Tekniske Museum är identifikationen mer central än problematiseringen av de egna identiteterna och det är viktigt att brukarna kan relatera till föremålen. Således har det skapats ett upprätthållande av den heroiska bilden av dansk teknik och design som museet nu försöker nyansera.

Risted Staun på Köpenhamns Museum menar att identitetsförmedlingen ligger på en annan nivå och att dess syften skiljer sig från kanontanken. Kanontanken går enligt Hooper-Greenhill (2000:21, 141) hand i hand med det modernistiska museet och förhindrar den pluralism som är essentiell för post-museet. Identitetsförmedlingen, eller åtminstone dess principer, ligger därför i sin pluralistiska ansats närmre det post-moderna än det moderna, vilket kan vara ett sätt att förklara hur den skulle ligga på en annan "nivå". Men kanoniseringen i Danmark har till följd av politiskt drivande krafter aktualiserats även för post-museet, något som påverkat både vad brukarna förväntar sig av verksamheten och hur förmedlingsarbetet lagts upp. Eftersom kanoniseringen av kulturarvet står i kontrast till post-museets pluralistiska principer är det även möjligt att det finns en större kritik mot post-museet i Danmark än vad som finns i Sverige. Att Sverige ännu inte har anammat kanontanken, utan snarare kritiserat den, tyder på att de svenska principerna ligger närmre post-museets än de danska. Kanontanken har dock även mötts av kritik i Danmark, inte minst på Köpenhamns Museum och Nationalmuseet. Museerna som institutioner har alltså lyft sig "över" kanoniseringen för att istället kunna förmedla en större mångfald och pluralism.

I Sverige har kanske förutsättningarna för museernas arbete sett annorlunda ut just på grund av att kanontanken inte har varit lika politiskt etablerad. Istället kan nästan det motsatta skönjas i decentraliseringen och regionernas ökade egeninflytande. Arcadius (1997) ser nationalismen som en övergripande dimension som inte är synonym med centralmakten medan Persson (2008) slår ihop nationalism med regionalism i begreppet "regionationalism". Ingen av dem benämner de regionala strömningarna som renodlad regionalism, något som även Sörlin (1992) är återhållsam med att göra. Som ideologi sätter regionalismen upp centralmakten som fiende men dess idéer är nära besläktade med nationalismens. Därför vore det kanske inte helt riktigt att benämna de svenska museernas arbete som regionalistiskt, även om regionen ur ett politiskt perspektiv är tydligt definierad. Både det regionala och det nationella innehåller även en underliggande kanontanke som strider mot den pluralistiska identitetsuppfattning som skolans läromål, kulturpolitiken och museernas förmedlingsverksamhet strävar mot.

Den pluralistiska identitetsförmedlingen är nödvändig för museerna av många olika skäl. På ett grundläggande plan behövs den för att tilltala en mångfald besökare som speglar verklighetens Danmark och Sverige. Dessutom finns identiteterna oavsett om museerna förmedlar dem eller inte. Men med en tradition av kunskaps- och identitetsförmedling, genom till exempel identifikation, kan det anses vara det museernas ansvar att som samhällsautoriteter nyansera sitt arbete med identitet. Således blir museerna både självreflekterande och representativa för en samtida identitetsdiskurs. Eventuell problematik som kan uppstå i arbetet med en pluralistisk identitetsförmedling är att lyfta perspektivet från den kanoniserande "vi-och-dem"-retoriken. Även politiska och ekonomiska prioriteringar kan göra museerna nödgade att åter-

vända till ”majoritetsidentiteterna” för att som det heter, locka så många besökare som möjligt.

Museerna vill dock inte alltid betrakta sig själva som auktoriteter, något som bland annat framkommer i oviljan att påstå sig veta sanningen genom att säga ”så här är det!”. Detta är ett typiskt post-musealt drag som bryter mot den modernistiska positivismen. Ändå är det svårt att komma ifrån uppfattningen om att det som presenteras på ett museum ofta förutsätts vara sanningen. I post-museet ersätts förmedlingen av den enda sanningen med fler perspektiv som nyanserar museernas dialog med brukaren. Diskussionen är viktig och det är inte ovanligt att museerna ställer frågor till brukaren som således själv bidrar till att öka sin kunskap. Museernas självbild är därmed ambivalent, de vet att de har auktoriteten att förmedla kunskap samtidigt som de allt mer låter brukarnas perspektiv färga verksamheten. En utmaning med denna post-museala självbild är att skapa balans mellan självreflektion och kunskapsförmedling utan att tappa förtroendet för autenticiteten. Museerna i Öresundsregionen står även inför utmaningen att lyfta fram den öresundsregionala identiteten utan att förlora fokus på de andra perspektiven som ingår i deras uppdrag.

6.2 Transnationalitet och regionalitet

Sörlin (1992) lyfter fram Skånes traditionella orientering gentemot Danmark, en relation som han benämner som nyregionalism. Denna öresundsregionala nyregionalismen sträcker sig över två nationer och utgör därmed en grogrund för transnationella processer. I de intervjuer som vi gjort framkommer det att de svenska museerna i regionen gärna vill samarbeta över nationsgränserna och således främja de transnationella processerna. Dessa transnationella processer är dock inte uppenbara eller på förhand givna. I Skåne ses Danmark som en självklar samarbetspartner, men inställningen är inte riktigt densamma på andra sidan Öresund. Ett exempel på den något mer tveksamma inställningen i Danmark är att Risted Staun på Köpenhamns Museum ställer sig frågande till varför samarbetet i Öresund ska vara i fokus och inte det gränsöverskridande arbetet som riktar sig till andra delar av landet.

Anledningarna till att inställningen till transnationellt öresundsregionalt arbete ser olika ut kan vara många. Då Köpenhamn är Danmarks huvudstad och har ett brett kulturellt utbyte i omnejd, så kanske inte den svenska sidan är lika attraktiv som den danska är för Skåne. Huvudstadsregionen är också Danmarks kulturella centrum och fungerar som ledstjärna för resten av landet, kanske är detta en anledning till att blicken vänds mer mot väst än mot öst. Det kan också bero på de olika prioriteringar som finns i verksamheterna. I Sverige finns en politisk vilja till samarbete som påverkar museernas verksamhetsbeskrivningar. Sådana transnationella prioriteringar syns inte lika tydligt i verksamhetsplanerna för de danska museerna. På ett politiskt plan finns det dock även i Danmark exempel på hur de transnationella processerna ska främjas, bland annat genom lanseringen av Copenhagen Malmo Region. Denna nya storstadsregion fokuserar dock inte så mycket på det transnationella som på vad som skulle kunna kallas för det *transurbana*. Det är alltså inte nationernas samarbete som står i fokus utan storstädernas förmåga att lyfta fram varandra i ett internationellt sammanhang. Trots det får nog Copenhagen Malmo Region-projektet ses som ett led i den transnationella utvecklingen av Öresundsregionen, då det bidrar till att skapa en nationsövergripande gemenskap.

Museerna på den svenska sidan kan anses vara transnationella i teorin, eller i sina principer, då det finns en vilja att arbeta transnationellt och verksamhetsbeskrivningarna uppmuntrar till detta. I verksamhetsplanen för Kulturen i Lund står det bland annat att kulturarvet har stor potential och museet ska bidra till att öka kunskapen inom hela Öresundsregionen. Detta är ett exempel på hur de transnationella mönstren ser ut i teorin, även om några större samarbetsprojekt inte har ägt rum i praktiken. En potentiell plattform för sådana transnationella samarbeten inom museisektorn i Öresundsregionen är MUSUND. Flera av våra informanter har i intervjuerna uttryckt sig i positiva ordalag om MUSUND som mötesplats för museer i Öresundsregionen. Detta tyder på att de transnationella processerna är aktiva och har potential att påverka kulturarvsinstitutionernas arbete. Dock äger MUSUND-sammankomsterna endast rum en gång om året. Att samla yrkesverksamma från museer i hela regionen tar både tid och fokus från linjeverksamheten vilket kan vara en anledning till att deltagandet upplevs minska.

Nationalmuseet i Köpenhamn är det museum i denna undersökning som har störst resurser och således även störst potential att utveckla och upprätthålla internationella samarbeten. Museet har många internationella kontakter och flera omfattande samarbeten med institutioner i andra länder, vilket återspeglas i både deras utställningar och i den pågående forskningen. Dessa utbyten är dock inte transnationella till sin karaktär utan fokuserar främst på relationerna mellan de olika nationerna. Att arbeta gränsöverskridande är inte problematiskt för Nationalmuseet, utan ses snarare som en förutsättning för att bedriva en verksamhet som är relevant för så många som möjligt. Nationalmuseet har även nationell status som forskningsinstitution och en vetenskaplig grund som i sig är internationell. Detta återspeglas tydligt i ett av målen för museets forskning som är att vara ”en attraktiv samarbetspartner för andre forskare inden for [...] museumsområdet både i Danmark og udlandet”, vilket direkt genererar gränsöverskridande arbete.²²

På Köpenhamns Museum tas problematiken kring identitet och självuppfattning upp i utställningen ”At blive københavner”. Bland annat problematiseras den urbana Köpenhamns-identiteten, en identitet som kanske är mer transnationell i relation till den danska nationella identiteten. I Köpenhamn blandas flera nationaliteter, gemensamt är dock språket och dialekten, en brytning ger till exempel en mer nyanserad köpenhamnsidentitet som skiljer sig från den traditionellt danska. Men att vara köpenhamnare handlar inte nödvändigtvis om att vara född inom kommunen, det kan snarare handla om självidentifikation - alltså att man är köpenhamnare om man känner sig som det. Dock är det en identitet som är tydligt knuten till Idvalls (2000) territoriella fenomen, man kan bara vara köpenhamnare om man bor i Köpenhamn. Att vara dansk handlar även till viss del om självidentifikation men även om medborgarskap och historieuppfattning. Danskheten är inte lika tydligt kopplad till det territoriella, då man till exempel kan vara dansk även om man bor i ett annat land.

Köpenhamns Museum har många likheter med Dunkers Kulturhus, framförallt i sitt lokala fokus som präglar både deras arbetssätt och den brukarmålgrupp som museerna

²² Danmarks Nationalmuseum, ”Forskning - forskning på Nationalmuseet”. <http://natmus.dk/forskning/>, [2013-05-23].

vänder sig till. På samma sätt som Köpenhamns Museum riktar sig till invånarna i den danska huvudstaden och problematiserar vad det innebär att vara köpenhamnare, finns det på Dunkers Kulturhus samma tydliga inriktning mot staden och helsingborgarna. Det finns även tydliga likheter i problematiseringen av den egna identiteten och hur relationen till staden påverkar individernas identiteter respektive stadens. Även om Helsingborg är en mycket mindre stad använder sig Dunkers Kulturhus av samma berättarröst som Köpenhamns Museum. Båda institutionerna vänder blicken in mot den egna staden och dess invånare och de använder sig även av ett liknande tilltal gentemot sina brukare. Gemensamt för Dunkers Kulturhus och Köpenhamns Museum är även att de använder kommungränserna som verktyg för att definiera de egna identiteterna och verksamheterna. Väl innanför dessa gränser är alla helsingborgare eller köpenhamnare, oberoende av individernas andra identiteter. På så sätt är museerna inklusiva i sitt arbete och sin förmedling, även om de framförallt håller sig på en lokal nivå.

Det finns en djupt rotad tradition av utbyte mellan Helsingborg och Helsingör, en samverkan som funnits oberoende av ländernas styrning. Detta framkommer också tydligt i Dunkers Kulturhus stadshistoriska utställning ”På gränsen”. Men även om den geografiska närheten underlättar de transnationella processerna finns det idag inget praktiskt gränsöverskridande samarbete mellan Dunkers Kulturhus och Danmarks Tekniske Museum. Däremot finns det en politisk vilja att främja utbytet mellan Helsingborg och Helsingör. Helsingborgs stad har, enligt Anja Petersen på Dunkers Kulturhus, uttryckt att man hellre ser samarbete med Helsingör än någon annan stad i regionen. Danmarks Tekniske Museum kan dock ses som en institution som arbetar gränsöverskridande då de, förutom sin starka roll i MUSUND, även samarbetar med Fredriksdals museer och trädgårdar som också ligger i Helsingborg. Detta samarbete har hittills främst bestått i att utveckla lärarhandledningar på det motsatta språket för att underlätta för skolverksamheterna.

Frågan är då varför museerna bör arbeta transnationellt? Enligt Sörlin (1992) skulle Öresundsregionen kunna ses som ett redskap för flera av Skånes städer för att kunna hävda sig mot och stärka sin position i förhållande till centralmakten. Inom den svenska museisektorn är centraliseringen stark i den mening att de flesta centralmuseerna ligger i Stockholm. Genom att samarbeta med Danmark kan de skånska museerna stärka sig i konkurrensen från den svenska huvudstaden. Idvall (2000:33f) menar att den öresundsregionala identiteten snarare är strategisk och taktisk än faktiskt regional och den är därmed något som Region Skåne skulle kunna dra nytta av. Ett ökat öresundsregionalt samarbete skulle även kunna stärka regionen i kommersiella och internationella sammanhang. Enligt Petersson (2008:309f) kommer regionerna i framtiden att spela en allt större roll i det inomeuropeiska samarbetet. Om det transnationella samarbetet skulle utökas i Öresundsregionen blir konsekvensen att regionen i sin helhet stärks. Detta skulle i förlängningen även kunna skapa ett större inflytande på ett europeiskt plan.

Utmaningen med att arbeta transnationellt i Öresundsregionen är, precis som Vestergaard (2010:21ff) beskriver, att ständigt balansera de båda nationernas intressen, traditioner och lagar. Samtidigt ser vi att det finns en möjlighet att genom att utöka museernas samarbete också utöka hela den kulturella verksamheten och integrationen. Om museernas utvecklade samarbete även innefattar en utökad skolverksamhet skulle

integrationen i sin tur också kunna göra skolans mål lättare att uppnå, då förståelsen för varandras identitetsuppfattningar också skulle kunna öka.

I mötet med människor från andra sidan sundet är språket en av de stora, eller åtminstone mest påtagliga, skillnaderna. Löfgren (2010:95ff) framhåller den kulturella barriären som ett hinder för regionens utveckling. I vår undersökning har vi sett att det språkliga hindret är en stor utmaning och ännu en anledning till att det gränsöverskridande samarbetet inte sker mer kontinuerligt. Danmarks Tekniske Museum har försökt lösa den språkliga utmaningen genom att utveckla lärarhandledningar på svenska för att underlätta de svenska skolklassernas besök. Detta gör att svenska skolklasser kan besöka museet och ta del av information om museet på svenska. Det är dock en kortsiktig lösning då informationen som finns på svenska är begränsad, samtidigt som det i längden innebär att förståelsen för det andra språket riskerar att bli ännu mindre. Detta skulle i sin tur kunna försvåra det transnationella arbetet i framtiden, då dagens skolungdomar får allt färre möjligheter att höra och lära det andra språket och därmed inte utvecklar den förståelse som skulle kunna underlätta det framtida samarbetet i Öresundsregionen.

Det finns olika sätt att använda sig av regionforskning, men framför allt syns två tydliga ingångar. Regionaliseringen är en av dessa, som kan beskrivas som en rörelse som kommer uppifrån. Det vill säga att staten går in för att framhäva en viss region för att på detta vis vinna ekonomiska, alternativt kulturella, fördelar. Till skillnad från regionaliseringen är regionalismen en rörelse underifrån, där individer på gräsrotsnivå arbetar för att göra regionen självständig och till sin egen (Petersson 2008:309ff). På ett liknande sätt finns det två olika perspektiv gällande transnationalitet. Det ena är att människorna som bor i regionen, genom vardagliga handlingar, tillämpar nationsöverskridande rörelser. Detta beskrivs av både Vertovec (2009) och Löfgren och Nilsson (2010) som en transnationell, gränsöverskridande, rörelse med underifrånperspektiv. Processen är ofta långsam och oförutsägbar då den sker på individnivå och inte är en officiell politisk konstruktion.

Öresundsregionen i sin helhet är dock på många sätt färgad av flertalet olika politiska processer, från både svenskt, danskt och europeiskt håll. Dessutom påverkas regionen i mångt och mycket av en marknad där turismen är en viktig kommersiell kraft. Det bör därmed tilläggas att det även finns ett transnationellt perspektiv som kommer uppifrån, där myndigheter och/eller andra maktinstitutioner manar till transnationalitet genom exempelvis verksamhetsplaner. Detta kan ses som en snabbare process, men då den delvis kan tolkas som påtvingad är det inte säkert att den får samma verkliga genomslagskraft i ett långsiktigt perspektiv som en underifrånkommande skulle kunna få. En politiskt pålagd transnationalitet gör dock att museerna måste ta ställning i Öresundsregionala frågor. Således kan museerna fungera som kulturella plattformar för en transnationell diskussion som i förlängningen även kan påverka den vardagliga uppfattningen av gemenskapen i regionen.

6.3 Museidiskurserna

Diskursanalysen är central i undersökningen av museernas identitetsförmedling och vi har ställt oss frågande inför vilka diskurser som är styrande på museerna i Öresundsregionen. Kan det sägas finnas en öresundsregional museidiskurs och i vilken uts-

träckning är museerna i så fall beroende av den nationella tillhörigheten? Museerna som har medverkat i denna undersökning är verksamma i ett transnationellt område, men deras möjligheter att agera i linje med de transnationella processerna varierar utifrån deras olika förutsättningar. Ett sätt att tolka vårt material är att säga att det finns tendenser till en gemensam museidiskurs där problematiseringen och den pluralistiska identitetsförmedlingen står i fokus. Det finns även tendenser till transnationellt, gränsöverskridande arbete inom museisektorn. Samtidigt är skillnaderna i både arbetsmetoder och identitetsuppfattning på museerna stora. Tolkningen blir därför att museerna i huvudsak styrs av de nationella diskurserna, inte de transnationella.

De två nationella museidiskurserna har dock en del gemensamma drag. Förmedlingsuppgiften ser i stort sett likadant ut på de undersökta museerna i Öresundsregionen, då de följer ICOM:s etiska regler. Även om museerna på den danska sidan påverkats av landets kulturkanon, som inte antagits på något liknande sätt i Sverige, liknar de kulturpolitiska målen och diskussionerna också varandra. Pedagogiken som riktar sig till skolorna skiljer sig dock åt i sitt sätt att angripa identitetsbegreppet, även om målen som eleverna ska uppnå i övrigt liknar varandra. Museerna förväntas fungera som källa till kunskap för eleverna och kan erbjuda inlärningsmetoder som skiljer sig från den traditionella klassrumsredovisningen. Det finns i mötet mellan skola och museum därför möjlighet att diskutera både historiska och samtida identiteter, inklusive den öresundsregionala som ju inte är ett nytt fenomen.

Som samhällsaktörer och debattörer är museerna tätt kopplade till de politiska diskurserna. De politiska diskurserna hänger i sin tur samman med nationen, vilket i förlängningen gör museerna till nationella aktörer. I den mån som det finns ett politiskt intresse för de transnationella processerna i Öresundsregionen kan museerna också vara transnationella, något som idag görs i varierande utsträckning. Det finns dock en medvetenhet på museerna om den öresundsregionala kontexten, även om diskussionen ter sig mest levande på den svenska sidan. Falkheimer (2004) menar att sociala och kulturella processer ofta är tidskrävande och komplexa. Han menar att nationen fortfarande är den primära referensramen och att det lokala, regionala och globala för de flesta människorna är sekundära komplement till det nationella (Falkheimer 2004: 28). Detta stämmer till viss del överens med resultaten av denna undersökning, då vi kan se att museidiskurserna fortfarande är tydligt kopplade till respektive nation. Samtidigt visar undersökningen att det även finns politiska tendenser i de nationella diskurserna som gör att Öresundsregionen kan fungera transnationellt och delvis frikopplad från nationen. Genom att tala om *en* museidiskurs antyds dock att museidiskursen är oberoende av den samhälleliga kontexten, vilket skulle vara missvisande.

I denna undersökning urskiljer vi en föreställning om att museerna och deras identitetsförmedling skulle vara nära kopplat till det nationella, regionala och/eller det lokala. Det transnationella tanke- och arbetssättet genomsyrar ännu inte verksamheterna på det sätt som vi kanske hade förväntat oss. Skulle museerna däremot prioritera en mer transnationell riktning i sitt förmedlingsarbete blir följderna att det nationella perspektivet minskar, dock utan att det danska respektive svenska kulturarvet nödvändigtvis förlorar sin särpräglighet. Flera av våra informanter påpekar hur likt Danmark och Sverige faktiskt är och att de i framtiden tror på en gemensam region där gränserna suddas ut allt mer. Det finns alltså möjlighet för museerna att utveckla sitt arbete i riktning mot att skapa *en* gemensam transnationell museidiskurs.

Vad gäller det större regionala arbetet med att finna gemensamma beröringspunkter skulle museisektorn således kunna ligga i framkant.

De pluralistiska principerna i den transnationella diskursen ligger nära teorierna om post-museet. Därmed inte sagt att de nationella diskurserna kan likställas med de modernistiska principerna. Även uppfattningen av det nationella har förändrats och dekonstruerats i både Sverige och Danmark som idag är mer inkluderande än för 100 år sedan. Men så länge nationaliteterna används för att definiera skillnader mellan danskar och svenskar i Öresundsregionen lever gränsdragningen vidare. Enligt Hooper-Greenhill (2000) kan museerna bli mer pluralistiska genom att tillämpa flera olika narrativ. Därmed skulle det vara tänkbart att öka Öresundsregionens och de öresundsregionala identiteternas synlighet på museerna för att skapa en större pluralism och samtidsförankring. I framtiden skulle den gemensamma öresundsregionala museidiskursen vara möjlig att utveckla genom att skapa en återkommande diskussion mellan museerna i regionen. Det är dock vår uppfattning att det nationella fortfarande kommer att vara aktuellt för öresundsmuseerna då de ingår i fler kontexter än enbart den regionala. Detta gäller även för till exempel de europeiska och globala museidiskurserna.

7. Diskussion

Under 2013 pågår en diskussion om ytterligare en Öresundsförbindelse som skulle kunna avlasta Öresundsbron om trafiken ökar i och med invigningen av förbindelsen över Fehmarn Bält 2018. Oavsett var och om den nya förbindelsen realiserar så kommer länken mellan Danmark och Sverige att bli starkare. Kanske kommer det att talas om en ny öresundsvurm likt den som eskalerade vid Öresundsbrons invigning år 2000. Om den nya förbindelsen förläggs någon annanstans än i Köpenhamn-Malmöregionen, till exempel i förbindelse med HH-leden, kommer dessutom en geografiskt större del av Öresundsregionen att påverkas av de ökade kommunikationsmöjligheterna. Men i och med att den öresundsregionala förbindelsen ytterligare befästs skulle troligtvis även förväntningarna på samarbeten öka. På sikt skulle detta kunna få konsekvenser för kulturarvsinstitutionerna som då skulle behöva utarbeta policys för hur den transnationella diskursen och dess identiteter ska behandlas och förmedlas.

Ett potentiellt steg för den transnationella utvecklingen i Öresundsregionen är att bejaka närheten och smälta ihop helt. Det går dock att identifiera ett antal problem som först måste övervinnas. Till exempel finns det en obalans mellan de två nationerna i regionen då Köpenhamn med sitt stora befolkningsantal, rika kulturutbud och internationella status utan tvivel är en mycket central del av Öresundsregionen. I detta sammanhang skulle det dock kunna tyckas att huvudstaden också ligger lite i vägen. Kanske är Köpenhamn faktiskt det största hindret för framväxten av en sann transnationell region? Men den danska huvudstaden ligger där den ligger, idag varken mitt i Danmark eller som sista utpost för att hålla svensken stången. Därför måste Köpenhamn integreras i Öresundsregionen utan att förlora sin styrande roll för resten av den danska nationen. Transnationaliseringen får alltså inte ses som ett hot mot nationen och bör i Köpenhamn därför enbart bli en av de många identiteter som ryms inom staden.

7.1 Barriär och funktion i en transnationell Öresundsregion

Ett av problemen med att transnationalisera Öresundsregionen är skillnaderna i identitetsuppfattningarna. För om den grundläggande identitetsuppfattningen skiljer sig åt mellan länderna, hur kan de då skapa en transnationell identitet? På museer och andra kulturinstitutioner finns förutsättningarna för att arbeta transnationellt med identitetsförmedling, till exempel genom att problematisera de olika identiteter som finns i regionen. Identitetsförmedling och problematisering ingår redan i museernas arbete, men det transnationella perspektivet saknas. Istället tenderar fokus att hamna på en lokal, regional eller nationell nivå, där det gränsöverskridande arbetet visserligen uppskattas men inte alls, eller i väldigt liten utsträckning, existerar.

Språkbarriären är också ett faktum och kommer inte att raderas från en dag till en annan. Ett sätt att gå runt den är att utöka museernas guidning och textning till att inkludera de båda öresundsregionala språken i större utsträckning. Det är genom ökat samarbete och utbyte av kunskap som barriären minskar och genom att vänja barnen vid de öresundsregionala språken skapas i förlängningen en än större rörlighet mellan länderna. Således skulle man alltså kunna gå tillbaka till Wings (2006) beskrivning av språket som situationsbetingat. Därmed har det transnationella större likheter med den förnationella språksituationen än med den nationella, som knyter språket till identiteten och skiljer danskar från svenskar.

De språkliga hindren är lätta att överse men det är nog så obetänksamt att inte ta hänsyn till dem. Skillnaderna i identitetsuppfattningen måste likaså angripas aktivt, då de i hög grad bidrar till att betona de nationella särarterna som skapar det som kan uppfattas som barriärer. Ju närmre de svenska och danska delarna av Öresundsregionen kommer varandra i form av kulturella samarbeten och utbyten, desto mer intressant kommer respektive grannlands politiska diskurser att bli. Det blir således upp till museerna att inte bara problematisera de olika identiteter som finns i regionen utan även de olika identitetsuppfattningarna. Om det dessutom skulle utvecklas ett närmre samarbete inom utbildningssektorn länderna emellan skulle detta kunna ge avtryck även på kulturarvsinstitutionerna. Genom att skapa ökad insikt i respektive skolväsende, där museet fungerar som en gemensam mötesplats, kan inblicken i varandras uppfattningar kring identitet öka och i framtiden bidra till transnationaliseringen.

Det gränsöverskridande arbetet på museerna i regionen är befintligt men i en transnationell mening mycket begränsat. Museer som Köpenhamns Museum och Dunkers Kulturhus arbetade under perioden för denna undersökning aktivt med att ifrågasätta de gränser som finns mellan människor, ett arbete som synliggörs i utställningarna "At blive københavner" och "På gränsen". De gränser som överträds och problematiseras är främst föreställda gränser som finns inom ramen för museernas verksamhetsområden. Enligt Anderson (1983) är även nationsgränserna konstruerade kulturella artefakter, men de ifrågasätts inte lika explicit i mötet mellan svenskt och danskt som gränserna mellan olika identiteter gör.

Skiftande politiska viljor och olikheter mellan de båda nationerna i Öresundsregionen är kanske det som i huvudsak förhindrar regionen från att bli funktionell, med sammanhängande regionala strukturer. Gustafsson (2002), Stubbergaard (2007) och Hansen och Serin (2002) är alla överens om att Öresundsregionen inte har haft den enighet som krävs för att kunna tala om en faktiskt fungerande region. Detta handlar dock främst om ett statsvetenskapligt synsätt, även om det också återkommer hos historiker och etnologer. Vanligare inom de humanistiska vetenskaperna är att även tillmäta den föreställda regionen en reell betydelse och således även angripa ideologiseringen av regionaliteten, regionalismen (se till exempel Sörlin 1992, Persson 2008).

Ideologiseringen av den transnationella Öresundsregionen kan kanske framförallt sägas ha ägt rum på ett konceptuellt plan. Både Idvall (2000) och Hansen och Serin angriper Öresundsregionen ur ett sådant perspektiv och Gustafsson lyfter även fram Öresundsregionen som en fantasiprodukt. Att arbeta konceptuellt är inte nytt inom museisektorn, dock kan det finnas viss reservation inför att kommersialisera inne-

börden av konceptualiseringen. Därmed kan man också fråga sig hur aktuellt det är att etablera Öresundsregionen som en faktiskt fungerande region eller om det räcker med en föreställd, konstruerad, region. För museerna i Öresundsregionen handlar det i dagsläget framförallt om att utöka sina samarbeten med varandra. Som det ser ut nu finns det ett naturligt sätt att samarbeta och dela upp uppgifter mellan de olika museerna inom samma nation. I ett transnationellt perspektiv räcker dock inte detta utan man måste även arbeta för att etablera ett kontinuerligt utbyte över nationsgränserna. Frågan är således inte längre om intresset i regionen är tillräckligt starkt för att stärka de sammanhängande regionala strukturerna i syfte att uppnå transnationalitet, istället handlar den nu om hur regional Öresundsregionen faktiskt ska vara.

7.2 Politik och samarbete i en transnationell Öresundsregion

Den kulturpolitiska agendan påverkar identitetsförmedlingen på museerna i regionen på flera plan. Inte minst skapar den de förutsättningar som finns för att arbeta med ett pluralistiskt identitetsbegrepp. Då museernas verksamhet är beroende av anslag prioriteras de områden som ligger i anslagsgivarnas intresse. Detta får som konsekvens att det pluralistiska identitetsbegreppet begränsas och således även förmedlingen av en identitetsmångfald.

Men var börjar då det pluralistiska identitetsbegreppet? I Danmark upplever vi en cirkelgång mellan skolans inlärningsmål och museernas identitetsförmedling. Om utgångspunkten är den egna individen och att andra identiteter först kan förstås efter att den egna Identiteten med stort I etablerats, så påverkas den pluralistiska ansatsen i de danska museernas förmedling. Huruvida denna identitetsuppfattning först etableras i samhället för att sedan ta plats på museerna eller om den genom att etableras på museerna bekräftas i samhället, är lite som att fråga om hönan och ägget. Evolutionsteorin säger dock att det kanske inte är så viktigt vad som egentligen kom först utan att det är utvecklingen som är det väsentliga. Enligt samtliga museer i denna undersökning är skolans läroplaner essentiella för den pedagogiska verksamhet som vänder sig till barn och unga. Om förändringen skulle börja någonstans skulle det alltså vara rimligt att göra det genom att omformulera den danska folkeskolens inlärningsmål som rör identitet. Om dessa blir mer pluralistiska i den meningen att Identiteten ersätts av identiteter, skulle även de danska museernas förmedlingsarbete följa efter.

De transnationella processerna sätter i förlängningen nytt ljus på de nationella identiteterna genom jämförelsen av de två olika nationernas identitetsuppfattningar. Den nationella diskursen begränsar oss till att tala om Danmark och Sverige utifrån principen om att de är något väsensskilt och inom ramen för respektive nation har olika definitioner av ”danskhet” och ”svenskhet” utvecklats. Dessa definitioner är beroende av en motpol och i mötet med en annan nation får denna ta just rollen som ”den andra”. Utställningen ”Jordens folk” är ett exempel på hur Nationalmuseets besökare kan ta del av ”den andre” och hur museets samlingar präglas av nationstankens exotisering av främmande kulturer. Även om ”vi:et” inte är uttalat i utställningen så finns det ett tydligt ”dem” som bryter mot Hooper-Greenhills (2000:140) framställning av post-museet, där flera identiteter tillsammans utgör den kulturella verkligheten.

MUSUND fungerar som en mötesplats för museiverksamma i Öresundsregionen och kan bland annat skapa förutsättningar för samarbeten över nationsgränserna. Varför

dessa samarbeten förekommer i så liten utsträckning som de faktiskt gör har blivit en viktig fråga i denna undersökning. Språket, politiken och pengarna har överlag varit återkommande anledningar men även det faktum att det ibland inte alltid är tydligt vad ett samarbete skulle kunna leda till. För den öresundsregionala identiteten är samarbetena väsentliga, genom att lyfta fram denna transnationella identitet på museerna bekräftas nämligen förekomsten av en sådan. Vare sig den öresundsregionala identiteten är faktisk eller en fantasikonstruktion blir den aktuell att bearbeta på museerna då de verkar i en öresundsregional kontext.

Enligt Torstendahl (2009a) står det nationella anslaget i historieforskningen i vägen för att det transnationella perspektivet ska kunna etableras. Frågan är då om det nationella måste upphävas för att kunna lämna plats åt det transnationella? Vestergaard (2010) menar till exempel att de transnationella processerna just synliggör skillnaderna mellan nationerna då de hela tiden balanserar mellan olika nationella intressen. I denna undersökning ser vi ett övervägande intresse för öresundsregionalt samarbete på de svenska museerna, vilket bidrar till att försvåra denna balansgång. Museernas identitetsförmedling utgörs av en mångfald identiteter men lyfter fram det nationella, regionala och lokala framför det transnationella. Därmed bidrar de till att belysa de föreställda skillnaderna mellan de två nationerna i Öresundsregionen. Enligt O'Dell (2010) kompletterar svenska och danska projekt varandra och ur ett sådant perspektiv skulle de föreställda skillnaderna i sin tur kunna bidra till att karakterisera Öresundsregionen.

Linde-Laursen (1995) menar att nationalismen har en tendens att färga av sig på uppfattningen av regionalismen. I Öresundsregionen är det två nationer som sätter sin prägel på en region, en process som inte bara ska vara politiskt initierad utan även finnas i regionauternas medvetande. Hylland Eriksen (1993) resonerar om att den nationella identiteten kan göra sig mer gällande i mötet med andra nationaliteter, något som går igen i mötet mellan de svenska och danska identiteterna. Även Löfgren (2010) är inne på att de nationella stereotyperna har blivit tydligare i och med Öresundsregionens utveckling och menar att nationstanken fortfarande är stark i både Danmark och Sverige. Löfgren är dock inte främmande för en föreställd gemensam öresundsidentitet, en identitet som vi menar uppstår just i mötet mellan de båda nationerna och inte minst i det gränsöverskridande samarbetet. Löfgren anser dock att de kulturella skillnaderna utgör hinder för regionens utveckling. Även dessa hinder skulle kunna problematiseras och överkommas av kulturella samarbeten mellan museerna i regionen.

Men även de allra mest välmenade samarbeten kan bidra till att belysa de föreställda skillnaderna mellan nationerna, något som projektet ”Ungdomar i gränsbygd” är ett exempel på. Därför är det kanske inte ett mål i sig att överkomma de nationella identiteterna, utan snarare att låta dessa mötas i ett gemensamt – transnationellt – sammanhang. Således medvetandegörs de transnationella identiteterna vilket kan bidra till att både öka förståelsen för varandra och hitta de gemensamma nämnare som förenar de svenska och danska identiteterna i ett öresundsregionalt sammanhang.

Det finns en enighet inom den tidigare forskningen om regionalismen i Öresundsregionen om att regionaliteten behöver en stark motpol att hävda sig inför. Hos till exempel Arcadius (1997), Linde-Laursen, Persson (2008) och Sörilin (1992) utgörs

denna motpol av nationaliteten. Den öresundsregionala identitetens antagonister skulle således vara Danmark och Sverige. Samtidigt måste skåningarna identifiera sig med danskarna och vice versa för att kunna skapa en gemensam grund för en gemensam identitet. Kanske behöver det dock inte nödvändigt vis vara på bekostnad av den egna nationaliteten som den nya regionaliteten kan omfamnas, ett alternativ är att den ”bara” blir en del av den pluralistiska identitetsuppfattningen och museernas förmedlingsarbete.

7.3 Slutdiskussion

Syftet med denna undersökning har varit att blottlägga de diskurser som präglar identitetsförmedlingen i Öresundsregionen. Det har vi gjort genom att lyfta fram på vilka sätt de nationella diskurserna kontra den transnationella diskursen är synliga i museernas arbete med identitet. För att skapa en fördjupad kunskap om hur arbetet med identitet ser ut i regionen har vi undersökt identitetsbegreppets pluralistiska roll och diskuterat de olika identitetsuppfattningar som präglar museerna i regionen. Målet har varit att i förlängningen kunna skapa ett underlag för ökade samarbetsmöjligheter mellan museerna i regionen och att placera in museerna i ett transnationellt sammanhang. Det övergripande transnationella perspektivet har lagt fokus på de gränsöverskridande rörelser som finns på de undersökta museerna i regionen. Resultaten av denna undersökning ger en bred förståelse för hur museerna i Öresundsregionen arbetar med förmedling av nationell, transnationell, regional och lokal identitet.

Utfallet har blivit en komparativ studie mellan två länder i konstant samverkan, både i infrastrukturella projekt, politiska diskussioner och vid kulturella utbyten. Det enskilda museet har fungerat som utgångspunkt för att identifiera den pluralistiska identitetsförmedling och de transnationella tendenser som finns i Öresundsregionen. Undersökningen visar att de transnationella processerna är mest inarbetade i den norra delen av regionen, framför allt på Dunkers Kulturhus där det finns en tydlig öresundsregional profil och en större målgrupp i Helsingör än i resten av Skåne. Även Kulturen i Lund och Malmö Museer har Öresundsregionen som arena, fokus ligger dock på det lokala och det regionala i relation till det nationella - Sverige. Således blir Danmark mest ett grannland med ett eget, från Sverige avskilt, kulturarvsutbud.

På de danska museerna är öresundsregionalismen inte lika prioriterad som på de svenska, vilket leder in på frågan om det verkligen är transnationalisering det handlar om när det verkar så enkelriktat? Måste transnationaliseringen vara ömsesidig eller kan den verka utan att vara ”medveten” hos den ena parten? I den naturliga rörelsen som finns över Öresund främjas de transnationella processerna automatiskt, men var gränsen går mellan internationellt utbyte och transnationalisering är inte alltid glasklart. Att tala om en öresundsregional identitet är däremot ett tydligt transnationellt tecken, vare sig det förekommer i båda länderna eller inte. Den kritiska ansatsen och diskursanalysen har i denna undersökning gynnat diskussionen om museernas roll som identitetsförmedlare i ett transnationellt sammanhang. Utgångspunkten för de forskningsfrågor som rör identitetsförmedlingen på museerna i Öresundsregionen är att museerna är maktinstitutioner vars förmedlingsarbete både påverkar och påverkas av individen så väl som samhällskontexten.

Hooper-Greenhills (2000) teorier om post-museet har varit användbara i denna undersökning för att kunna resonera om likheter och skillnader på museerna. De har även gett oss en ingång till att diskutera transnationalitet som en del av post-museets pluralism. Ofta brottas museerna i Öresundsregionen med att förbli autentiska och trovärdiga utan att vara positivistiska och auktoritära. Detta tyder på den konflikt som kan följa med museernas relativt nya självreflekterande drag och ökade brukardelaktighet. Även om övergången från de moderna principerna till post-museet idag ofta betraktas som självklar och överstökad inom museisfären, lever flera modernistiska drag kvar genom gamla utställningar och arbetsmetoder. Det är i mötet mellan gammalt och nytt samt mellan nationellt och transnationellt som det uppstår intressanta kontraster. Dessa kontraster blir i sin tur det som kännetecknar post-museet.

Intervjuerna och observationerna har fungerat som metoder för att samla in det empiriska material som legat till grund för identifieringen av de diskurser som är styrande för museernas identitetsförmedling. Genom att fråga och iaktta har vi kunnat säga något om de principer som styr identitetsförmedlingen och hur de omsätts i praktiken. Empirin står i centrum men tyngdpunkten ligger på tolkningen av materialet och de resonemang som förs utifrån det. Det är inte utsagorna i sig som är det väsentliga för att identifiera vad som styr identitetsförmedlingen på museerna, utan de sammanhang som de ingår i. De etnografiska metoderna i kombination med den kritiska diskursanalysen ger oss även en uppfattning om huruvida identitetsförmedlingen på museerna är pluralistisk eller inte.

I denna uppsats har vi främst utgått från de diskurser och gemensamma drag som finns på och mellan museerna i Öresundsregionen. Det kan dock vara aktuellt att ställa frågan om huruvida situationen är unik för just denna region eller om den återkommer på ett mer generellt plan i Sverige och Norden. Oavsett om man ansluter sig till Hooper-Greenhills post-museala begrepp eller inte så är det svårt att förneka att museernas roll, liksom den övergripande förmedlingen av kulturarv, förändrats sedan 1990-talets diskussion om den nya museologin. Förmedlingsarbetet har tagit ett stort kliv framåt medan föremålen främst har präglats av proveniens och berättelser. Dessa berättelser, och dess styrande narrativ, har därmed skapat förutsättningarna för vilka identiteter som förmedlas på museerna. I en kritiskt reflekterande kontext har således problematiseringen av dessa identiteter frammanat det som kan identifieras som en pluralistisk identitetsförmedling. I takt med att museerna "av-auktorerar" sig själva skapas även utrymme för fler röster att höras, något som inte alltid varit givet i museisammanhang.

Detta har inte skett i en geografiskt avgränsad region utan på ett större museologiskt plan. Därmed är denna undersökning en del av den museologiska forskning som berör museifenomenet och dess utveckling. Genom att placera in museerna i en nationell, transnationell, regional och lokal kontext skapas även en förankring till flera forskningsdiscipliner, så som historia, idéhistoria, etnologi och samhällsvetenskap. De tvärvetenskapliga dragen är återkommande inom museologin, något som denna undersökning är ytterligare ett exempel på. Genom att lyfta fram identitetsförmedlingens roll på museerna i Öresundsregionen, samt hur den förhåller sig till barn och unga, relaterar denna undersökning till pågående och tidigare forskning inom såväl det museologiska som det öresundsregionala fältet.

8. Konklusioner

Vi kan utifrån denna undersökning konstatera att identitetsuppfattningen skiljer sig åt mellan de två länderna i Öresundsregionen, vilket också återkommer i museernas arbete. På båda sidorna om sundet har museerna dock en gemensam post-museal diskurs där pluralismen är densamma. Den post-museala diskursen ligger i sin tur närmre den svenska identitetsuppfattningen där dialog och möte är centralt för kunskapsprocessen. Museerna som deltagit i undersökningen har alla post-museala principer där tankar om en mångfald av identiteter är styrande. Vi har dock sett en diskrepans mellan teori och praktik då det fortfarande finns tydliga modernistiska drag kvar i delar av verksamheten. Den verksamhet som har influerats av den danska kulturkanonen är exempel på hur de modernistiska principerna om en sanning fått förnyad kraft under senare år. Övergången från det modernistiska museet är en process som ser olika ut på museerna och således har de även kommit olika långt i sitt förnyelsearbete. Att tala om vem som kommit längst eller ligger mest efter är inte relevant för undersökningen då det är själva processen i sig och den förändrade inställningen som är det centrala. Att bearbeta sina gamla traditioner och ifrågasätta sin egen historia är en del av museernas dagliga arbete och utveckling. Därmed blir transnationaliseringen ett sätt för museerna att också ta sig an framtiden.

8.1 Museerna och identitetsförmedlingen

Museernas sätt att arbeta med förmedlingen av identitet är många. Oavsett om man tittar på varje enskilt museum eller om man ser dem ur ett gemensamt perspektiv så kan vi konstatera att museerna i Öresundsregionen är pluralistiska. Detta då det förmedlas många olika identiteter i regionen, men också då varje enskilt museum arbetar med varierande praktiska metoder. På Danmarks Tekniske Museum är processen med att problematisera sina gamla identiteter i full gång, även om kvarlevorna av den nationella teknikhjälten fortfarande märks i museets utställningar. Dunkers Kulturhus problematiserar i huvudsak de lokala identiteterna och lyfter fram den transnationella relationen till Helsingör. Även Köpenhamns Museum utgår från de lokala identiteterna och det urbana belyses ofta i kontrast till landsbygden. Nationalmuseet i Köpenhamn undviker medvetet att förmedla en överordnad dansk identitet. Fokus ligger fortfarande på det nationella men idag med en mycket mer problematiserande vinkling än vid museets grundande. Både Kulturen i Lund och Malmö Museer arbetar med ett lokalt perspektiv, ett skånskt regionalt perspektiv och ett öresundsregionalt sådant. På Kulturen betonas även den europeiska identiteten, en identitet som är än mer transnationell än den öresundsregionala. De verktyg som museerna i Öresundsregionen använder i sitt förmedlingsarbete varierar, men principerna för identitetsförmedlingen är likartad.

Genom att titta närmre på skolans inlärningsmål rörande identitet konstaterar vi att identitetsuppfattningarna skiljer sig åt mellan de två länderna i Öresundsregionen. I Danmark utgår man från den egna Identiteten med stort I, för att lära sig förstå andra identiteter. I Sverige betonas inte förekomsten av en huvudsaklig nationell identitet, istället likställs de egna identiteterna med andras för att på så sätt delvis förstå sig själv i relation till andra. I och med denna skillnad i identitetsuppfattning kan det vid första ögonkastet tyckas svårt att genomföra transnationella samarbeten. Men då de principiella metoderna, den pluralistiska förmedlingen och det problematiserande perspektivet är likartade, är förutsättningarna för att skapa en transnationell gemenskapsgrund stora. Generellt sett tacklas dessutom både Danmark och Sverige med samma sorts utmaningar i identitetsförmedlingen som är kopplad till skolverksamheten. Där består förmedlingsarbetets utmaning ofta i att skapa en acceptans för den mångfald av identiteter som det pluralistiska post-museet förmedlar. Detta upphör inte i och med att det transnationella perspektivet etableras på museerna, istället ställs ännu högre krav på nyansering av identitetsbegreppet och det nationella.

De kulturpolitiska riktningarna påverkar också de prioriteringar som museerna gör. På de svenska museerna har mångfald och representation under de senaste åren fått ta stor plats, medan de danska museerna arbetat mycket med den inhemska kulturen. Förutom att de kulturpolitiska målen och riktningarna påverkar museernas arbete, återkommer även den ekonomiska aspekten i våra intervjuer. Politiken och ekonomin går i museisammanhang ofta hand i hand till följd av den statliga och regionala anslagsgivningen. Således påverkar detta museernas prioriteringar av vilka ämnen och identiteter som ska angripas och problematiseras.

8.2 Museerna och det gränsöverskridande arbetet

Det gränsöverskridande arbetet på museerna i Öresundsregionen är, paradoxalt nog, begränsat. MUSUND står för en stor del av de nationsöverskridande samarbeten som faktiskt äger rum och fungerar därmed som en plattform för museerna att bygga vidare på för att öka utbytet mellan Sverige och Danmark. I nuläget är de transnationella samarbetena begränsade till interna sammanhang på museerna och sker oftast genom dialoger mellan de museiverksamma. Det är alltså inget som i någon vidare utsträckning är synligt för brukarna även om det indirekt kommer dem till del. Således är transnationaliseringen ännu osynlig i det publika arbetet, något som skulle kunna förändras genom att etablera de transnationella identiteterna i förmedlingsarbetet.

Samtidigt finns det en tydlig vilja att samarbeta inom Öresundsregionen, åtminstone från den svenska sidan. De danska museerna visar inte samma ihärdighet att samarbeta med svenska museer, något som bland annat kan bero på Köpenhamns dominans och position som huvudstad för hela Danmark. Det enda brukartillvända svensk-danska samarbete som tas upp i denna undersökning är det mellan Danmarks Tekniske Museum i Helsingör och Fredriksdal museer och trädgårdar i Helsingborg. I det samarbetet handlar det främst om att överkomma det språkliga hindret genom att översätta de pedagogiska programmen. Således blir det lättare att ta del av varandras verksamheter, även om det inte på lång sikt bygger upp en ömsesidig språkförståelse. Den historiska relationen mellan Helsingborg och Helsingör har resulterat i en svensk-dansk präglning på de lokala museerna, Dunkers Kulturhus inräknat. På Dunk-

ers räknas relationen till Helsingör in i det lokala, ett transnationellt perspektiv som kan fungera som inspiration för resten av Öresundsregionen.

Dunkers Kulturhus arbetar även med att ifrågasätta de olika gränser som finns mellan människor, något som också återkommer på Köpenhamns Museum. Överlag arbetar museerna mer med ett identitetsbetonat gränsöverskridande, genom att problematisera de olika identiteter som ryms inom individen, än med ett transnationellt. Många av museerna kan dock anses vara transnationella i teorin, men nästa steg är att omsätta detta till faktiska samarbeten över nationsgränserna. Genom sådana samarbeten kan museerna således problematisera det befintliga kulturarvet och de gemensamma nämnarna som finns i Öresundsregionen.

8.3 Museerna och de styrande diskurserna

Eftersom museerna är knutna till en nationell politisk kontext styrs de framförallt av de nationella museidiskurserna, vilket även genomsyrar principerna för identitetsförmedlingen. Dessa nationella diskurser är knutna till utvecklingen av post-museet och dess pluralism och självreflektion. Men i Öresundsregionen finns även en transnationell diskurs, en diskurs som har de post-museala tendenserna gemensamt med de nationella diskurserna. De nationella diskurserna präglas dock mer av den samhällseliga, politiska, kontexten medan den transnationella öresundsregionala diskursen uppstår i samspelet mellan de två nationernas politiska viljor. Det gränsöverskridande arbetet på museerna är idag inte etablerat i någon vidare utsträckning, men om det utvecklas skulle det kunna fungera som en språngbräda för transnationellt samarbete. Samtidigt ser vi att det redan finns transnationella tendenser på museerna i Öresundsregionen. Det är inte alla museer i regionen som arbetar medvetet med transnationella processer, men det går nästan inte att undvika att vara delaktig i det öresundsregionala sammanhanget. Transnationaliseringen sker huvudsakligen oberoende av museerna och den transnationella identiteten är bara en av flera möjliga identiteter för museerna att angripa i sitt förmedlingsarbete.

En framtida utvecklingsmöjlighet för museerna i Öresundsregionen är att etablera den transnationella diskursen i sitt arbete. Genom att medvetandegöra de transnationella processerna, för sig själva och för brukarna, skulle museerna kunna öka sin internationella relevans och leva upp till den pluralism som deras principer bygger på. Problematiken i transnationaliseringsprocessen ligger i att överkomma de skillnader som finns i identitetsuppfattningarna. Skillnaderna tenderar att lägga fokus på det nationellas särart, istället för på den transnationella gemenskapen. Att tillämpa ett transnationellt tankesätt innebär att vara pluralistisk, eller i Öresundsregionen åtminstone tvåfaldig. Det pluralistiska arbetet medför likaså transnationella utvecklingsmöjligheter där många olika identiteter får plats. Genom att utveckla transnationaliteten kan Öresundsregionen även stärka sin konceptuella status och öka sin regionala konkurrenskraft i ett såväl nationellt som internationellt sammanhang. I förlängningen kan kulturarvssektorn, i kombination med ett fungerande politiskt samarbete, eller som alternativ till frånvaron av ett sådant, bidra till att skapa en, om inte funktionell så åtminstone fungerande Öresundsregion.

8.4 Potentiella utvecklingsmöjligheter

I denna undersökning lyfter vi fram den nationella, transnationella, regionala och lokala identitetsförmedlingen på museer i Öresundsregionen. Resultaten landar i en diskussion om museernas pluralistiska, post-museala, principer men modernistiskt nationella karaktär. De två nationella museidiskurserna utgör både källan till och står i kontrast mot den transnationella öresundsregionala diskursen. Gemensamt för samtliga styrande diskurser är den post-museala utvecklingen, dock har vi inte fördjupat oss i hur etablerat det post-museala begreppet är i den danska respektive svenska museisektorn eller vilken kritik det har mött inom de olika verksamheterna. Istället har vi använt resultaten av undersökningen för att identifiera post-museala karaktärsdrag på museerna i regionen. En djupare undersökning om det öresundsregionala post-museet skulle dock kunna tänkas ligga till grund för framtida forskning, inte minst för att lyfta fram de olika problematiker som kan förknippas med begreppet.

Förekomsten av ett transnationellt perspektiv på de undersökta museerna varierar och är sällan uttalad, åtminstone inte på den danska sidan av Öresund. På de svenska museerna finns Öresundsregionen med som begrepp och målgrupp i större utsträckning, vilket gör att transnationaliseringen kan te sig enkelsidig. MUSUND är dock ett exempel på hur museerna från regionen kan mötas och samverkas, det är även ett tecken på att intresset för det andra landets museer och kulturarv finns även i Danmark, om än inte lika uttalat som i Sverige. Således skulle initiativet till samarbeten inom regionen kunna komma från båda sidorna om Öresund, även om det på den svenska sidan kanske finns större befogenhet till att driva igenom sådana projekt.

Undersökningen visar även att museerna kan, och kanske till och med bör, lägga till de transnationella öresundsregionala identiteterna i sitt förmedlingsarbete för att bli mer pluralistiska. Det skulle därför vara intressant att i framtida forskning undersöka hur museerna kan använda det transnationella perspektivet för att etablera det hos allmänheten och analysera de konsekvenser detta skulle få för ett fortsatt Öresundsregionalt samarbete. Hur skulle museerna till exempel kunna överkomma problematiken kring skillnaderna i identitetsuppfattning? Det skulle även vara relevant att undersöka hur de transnationella identiteterna uppfattas hos brukaren. Hur ser brukarna i Öresundsregionen på kulturarvet på andra sidan bron, känner de sig delaktiga i det eller står de nationella identiteterna i vägen? Om det politiska samarbetet inte alltid flyter på så bra som önskat, hur kan kulturarvssektorn och museerna bidra till att skapa ökad förståelse för varandra och en känsla av gemenskap? Med våra resultat som utgångspunkt skulle dessa frågor kunna skapa en intressant diskussion om kulturarvets transnationella karaktär.

Gemenskaper är komplexa till sin karaktär, även om de i grunden är föreställda kan de upplevas som basala och nödvändiga för att skapa identifikation och beröringspunkter mellan människor. I Öresundsregionen finns både en gemensam historia och en gemensam nutid. De så kallade regionauterna har etablerat en vardaglig rörelse över Öresundsbron och mellan nationerna som bidrar till de transnationella tendenserna i regionen. Museernas rörelse över sundet är dock inte lika naturlig. Genom att öka kontakten mellan museerna i regionen kan dels identitetsförmedlingen bli mer pluralistisk och dels museernas samtidsrelevans öka. Framtidens regionauter skulle således kunna ta del av ett stort kulturhistoriskt utbyte. Om allt fler tar del av det gemensamma kulturarvet och bidrar till den mångfald identiteter som finns i Öre-

sundsregionen, skulle vi i framtiden kanske kunna se en ny regionaut utvecklas – kulturarvsregionauten. För denne kulturarvsregionaut blir den öresundsregionala identiteten lika blandad som sundets bräckta vatten och de föreställda skillnaderna blir en del av gemenskapen. Det är kanske dags att sluta skaka på huvudet åt varandra.

Referenser

Litteratur

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber.

Alenäs, Stig; Bergman, Karl; Gustafsson, Harald & Lerbom, Jens (2006). När Öst-danmark blev Sydsverige: Integration, interaktion och identiteter. *Vid gränsen: integration och identitet i det förnationella Norden*. Gustafsson, Harald & Sanders, Hanne (red.) 2006. Göteborg: Makadam i samarbete med Centrum för Danmarksstudier vid Lunds universitet.

Alvesson, Mats & Sköldberg, Kaj (2008). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.

Anderson, Benedict (1983). *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism*. London: Verso.

Anderson, Benedict (1993). *Den föreställda gemenskapen: reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*. Göteborg: Daidalos.

Andersson, Jenny (2013). Kritik mot nya varumärket Copenhagen Malmo Region. *Helsingborgs dagblad* 2013-03-15. Helsingborg.

Arcadius, Kerstin (1997). *Museum på svenska: läns museerna och kulturhistorien*. Diss. Lund: Lunds universitet.

Aronsson, Peter (2009). De historiska platsernas betydelser. *Platser för en bättre värld: Auschwitz, Ruhr och röda stugor*. Peter Aronsson (red.) Lund: Nordic Academic Press.

Arvidsson, Claes (2005). Vill inte betala för kulturarvet. *Svenska Dagbladet* 2005-01-28. Stockholm.

Bennett, Tony (1995). *The birth of the museum: history, theory, politics*. London: Routledge.

Bourdieu, Pierre (1992). *Texter om de intellektuella: en antologi*. Stockholm: B. Östlings bokförlag Symposion.

- Börjesson, Mats (2003). *Diskurser och konstruktioner: en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.
- Chan, Sebastian; Kelly, Lynda; Russo, Angelina & Watkins, Jerry (2007). Social media and cultural interactive experiences in museums. *Nordisk Museologi* 2007:1 19-29. Umeå: Institutionen för museologi, Umeå universitet.
- Chaney, David C. (1994). *The cultural turn: scene-setting essays on contemporary cultural history*. London: Routledge.
- Conn, Steven (2010). *Do museums still need objects?* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- DeBardeleben, Joan & Hurrelmann, Achim (2011). Conclusion. *Transnational Europe: Promise, paradox, limits*. DeBardeleben, Joan & Hurrelmann Achim (red.), 257-263. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Eklöf Amirell, Stefan (2008). Den världshistoriska vändningen. *Historisk tidskrift* 128:4, 2008. Stockholm: Svenska historiska föreningen.
- Eriksen, Thomas Hylland (1993). *Etnicitet och nationalism*. Nora: Nya Doxa.
- Falkheimer, Jesper (2004). *Att gestalta en region: källornas strategier och mediernas föreställningar om Öresund*. Diss. Lund: Univ.
- Fichte, Johann Gottlieb (1914). *Tal till tyska nationen*. Stockholm: Bonnier.
- Foucault, Michel (2008). *Diskursernas kamp*. Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symplosion.
- Fredriksen, Christine & Norheim, Svein (red.) (2006). *På gränsen: svenske og norske ungdommer om identitet og tilhørighet*. Uddevalla: Bohusläns museum.
- Grinder-Hansen, Keld (2008). Kanon: et middel til at opnå samlingskraft i samfundet? *Kanon och kulturarv: historia och samtid i Danmark och Sverige*. Jönsson, Lars-Eric, Wallethe, Anna & Wienberg, Jes (red.), 2008. Göteborg: Makadam i samarbete med Centrum för Danmarksstudier.
- Gustafsson, Harald (red.) (2002). *På jakt efter Öresundsregionen: tankar och slutsatser från ett mångvetenskapligt forskningsprogram*. Lund: Öresundsuniversitetet.
- Gustafsson, Harald & Sanders, Hanne (red.) (2006). *Vid gränsen: integration och identitet i det förnationella Norden*. Göteborg: Makadam i samarbete med Centrum för Danmarksstudier vid Lunds universitet.
- Gustafsson Reinius, Lotten; Silvén, Eva & Svanberg, Fredrik (2012). The Socio-material Dynamics of Museum Collections. *Nordisk Museologi* 2012:2 97-106. Umeå: Institutionen för museologi, Umeå universitet.

- Hammershøy, Maria Krabbe, Viking, Mette & Høvring, Erik (red.) (2006). *Kulturkanon*. 1. udg. København: Kulturministeriet.
- Hansen, Povl A. & Serin, Göran (2002). Regionerne i regionen: om Øresundsregions regionalstrukturelle udvikling. *På jakt efter Öresundsregionen: tankar och slutsatser från ett mångvetenskapligt forskningsprogram*. Gustafsson, Harald (red.) 2002. Lund: Öresundsuniversitetet.
- Hazeliuss, Artur (1882). *Samfundet för Nordiska museets främjande 1882*. Stockholm: Nordiska Museet.
- Hooper-Greenhill, Eilean (1992). *Museums and the shaping of knowledge*. London: Routledge.
- Hooper-Greenhill, Eilean (2000). *Museums and the interpretation of visual culture*. London: Routledge.
- Hooper-Greenhill, Eilean (2007). *Museums and education: purpose, pedagogy, performance*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Houtkoop-Steenstra, Hanneke (2000). *Interaction and the standardized survey interview: the living questionnaire*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Idvall, Markus (2000). *Kartors kraft: regionen som samhällsvision i Öresundsbrons tid*. Lund: Nordic Academic Press.
- Jönsson, Anna & Peterson, Emma (2011). *Det angelänga museet: GLO - ett språk för förändring*. Lund: Lunds universitet.
- Kallin, Kajsa-Stina (2013). Copenhagen Malmo Region: en dansk kupp. *Sydsvenska Dagbladet* 2013-03-16. Malmö.
- Karlsson, Lars Göran & Lund, Anna (2005). The rebirth of the museum: spänningar, ambivalenser och dilemman. Konferensrapport publicerad elektroniskt på www.ep.liu.se/ecp/015/. Norrköping.
- Kohn, Hans (1961). *The idea of nationalism: a study in its origins and background*. New York.
- Kulturdepartementet (2009). *Tid för kultur*. Stockholm.
- Linde-Laursen, Anders (1995). *Det nationales natur: studier i dansk-svenske relationer*. Diss. Lund: Univ.
- Lundberg, Bengt (1999). *Museologisk grammatik: perspektiv på historia i museer*. Umeå: Umeå Universitet.

Löfgren, Orvar (2010). Hur finns regionen? *Regionauterna - Öresundsregionen från vision till vardag*, Orvar Löfgren och Fredrik Nilsson (red.), 95-113. Stockholm: Makadam i samarbete med Centrum för Danmarkstudier vid Lunds universitet.

Magnusson Staaf, Björn (2012). Friluftsmuseer: tradition och framtid. *Platsers historia: Kulturen 2012*. Gunilla Gardelin (red.) Lund: Kulturhistoriska föreningen för Södra Sverige.

Mills, Sara (2003). *Michel Foucault*. London: Routledge.

Nilsson, Fredrik (2012). Introduktion: Den transnationella Öresundsregionen. *Gränslös 1:2012*. Centrum för Danmarksstudier, Lunds universitet.

O'Dell, Tom (2010). Regionauternas ankomst: Rutinmässig rörlighet och hemkänslor. *Regionauterna: Öresundsregionen från vision till vardag*, Löfgren, Orvar och Nilsson, Fredrik (red.), 49-65. Stockholm: Makadam i samarbete med Centrum för Danmarkstudier vid Lunds universitet.

Pearce, Susan M. (1992). *Museums, objects and collections: a cultural study*. Leicester: Leicester Univ. Press.

Persson, Fredrik (2008). *Skåne, den farliga halvön*. Lund: Sekel.

Petersson, Bodil (2008). Skåne mellan nationerna: Arkeologi och regional identitet. *Öresund - barriär eller bro?*, Carlie, Anne (red.), 309-320. Göteborg: Makadam i samarbete med Centrum för Danmarkstudier vid Lunds universitet.

Ray, Larry & Sayer, Andrew (red.) (1999). *Culture and economy after the cultural turn*. London: SAGE.

Righolt, Niels (2007). Drömmar byggs i betong, eller hur?. *Dunkers kulturhus 2002-2007*. Carelli, Peter; Jensner, Magnus; Jönsson, Kajsa & Wilhelmsson, Lena (red.). Helsingborg: Dunkers Kulturhus.

Robson, Colin (2011). *Real world research: a resource for users of social research methods in applied settings*. 3. ed. Chichester: Wiley.

Rosengren, Henrik (2007). *"Judarnas Wagner": Moses Pergament och den kulturella identifikationens dilemma omkring 1920-1950*. Diss. Lund: Lunds universitet.

Sfard, Anna (1998). On two metaphors for learning and the dangers of choosing just one. *Educational Researcher*, 27(2).

Sjöberg-Pietarinen, Solveig (2004). *Museer ger mening: friluftsmuseerna Klosterbacken och Amuri som representationer*. Diss. Åbo: Åbo akademi.

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm.

- Smeds, Kerstin (2007). Vad är museologi?. *Rig.* 2007:2, s [65]-81.
- Statens institut för kommunikationsanalys (SIKA). Samverkan kring regionsförstoring. *Rapport 2007:1*. Stockholm.
- Strandgaard, Ole (2010). *Museumsbogen: praktisk museologi*. Højbjerg: Hikuin.
- Stubbergaard, Ylva (2007). Föreställningar om en gränslös Öresundsregion. *Öresund-sgränser: rörelser, möten och visioner i tid och rum*. Nilsson, Fredrik; Sanders, Hanne & Stubbergaard, Ylva (red.) 2007. Göteborg: Makadam i samarbete med Centrum för Danmarksstudier vid Lunds universitet.
- Sörlin, Sverker (1992). *Europa och regionerna: en idéhistorisk tolkning*. Umeå: Cerum.
- Thörn, Håkan (2002). *Globaliseringens dimensioner: nationalstat, världssamhälle, demokrati och sociala rörelser*. Stockholm: Atlas.
- Torstendahl, Rolf (2009):a. Idén om global historia och den transnationella trenden. *Historisk tidskrift* 129:2, 2009. Stockholm: Svenska historiska föreningen.
- Torstendahl, Rolf (2009):b. Transnationell eller global. *Historisk tidskrift* 129:3, 2009. Stockholm: Svenska historiska föreningen.
- Trost, Jan (2005). *Kvalitativa Intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Undervisnings Ministeriet (2009). *Fælles mål 2009: Historie*. Köpenhamn.
- Vadenbring, Jojan (2006). ”Om vi blir svensk”: Identitetsfrågor i övergångstid. *Vid gränsen: integration och identitet i det förnationella Norden*. Gustafsson, Harald & Sanders, Hanne (red.) 2006. Göteborg: Makadam i samarbete med Centrum för Danmarksstudier vid Lunds universitet.
- Vergo, Peter (red.) (1989). *The new museology*. London: Reaktion.
- Vertovec, Steven 2009. *Transnationalism*. London: Routledge.
- Vestergaard, Jacob (2010). Broen der byggede broer! En beretning om de strukturelle og menneskelige forandringer omkring Øresund siden år 2000. *Regionauterna - Öresundsregionen från vision till vardag*. Löfgren, Orvar och Nilsson, Fredrik (red.), 21-29. Stockholm: Makadam i samarbete med Centrum för Danmarkstudier vid Lunds universitet.
- Winge, Vibeke (2006). Language: Means of communication or national treasure?. *Vid gränsen: integration och identitet i det förnationella Norden*. Gustafsson, Harald & Sanders, Hanne (red.) 2006. Göteborg: Makadam i samarbete med Centrum för Danmarksstudier vid Lunds universitet.

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Österberg, Eva (1994). Tradition och konstruktion: svenska regioner i historiskt perspektiv. *Den regionala särarten*. Blomberg, Barbro och Lindquist, Sven-Olof (red.). Lund: Studentlitteratur.

Digitala källor

Danmarks Nationalmuseum

Introduction to the museum

<http://natmus.dk/nc/en/>

[2013-03-26]

Forskning - forskning på Nationalmuseet

<http://natmus.dk/forskning/>

[2013-04-19]

Dunkers Kulturhus

Utställning: "På gränsen"

<http://www.dunkerskulturhus.se/utstallning/platshallare-utstallning/pa-gransen-en-utstallning-med-roster-fran-helsingborgs-forflutna/>

[2013-04-02]

Kulturen i Lund

Tillfälliga utställningar: Vem är jag? <http://www.kulturen.com/utstallningar/tillfalliga-utstallningar/vem-ar-jag/>

[2013-04-02]

Vision & Uppdrag: Regionalt museiuppdrag

<http://www.kulturen.com/forening/vision-uppdrag/regionalt-museiuppdrag/>

[2013-03-28]

Vita huset

<http://www.kulturen.com/byggnader/stad/vita-huset/>

[2013-05-28]

Köpenhamns Museum

Om museet: Formål, opgaver og ansvar

http://www.copenhagen.dk/dk/om_museet

[2013-04-02]

Malmö museer (Malmö stad)

Koppling till läroplanen

<http://www.malmo.se/Medborgare/Kultur--noje/Museer--utstallningar/Malmo-Museer/Barn-och-skola/Kopplingar-till-laroplanen.html>

[2013-03-27]

MUSUND (Danmarks Tekniske Museum)
Om MUSUND
<http://www.tekniskmuseum.dk/ext.asp?id=20>
[2013-04-29]

Skoletjenesten
Skoletjenesten - laering/oplevelse/faglighed
<http://www.skoletjenesten.dk/OmSkoletjenesten>
[2013-04-02]

Skatteverket
Bo i Sverige och arbeta i Danmark
<http://www.skatteverket.se/privat/skatter/arbeteinkomst/internationellt/foretagarbeteid-anmark/danmark/boisverigearbetaidanmark.4.18e1b10334ebe8bc80003398.html>
[2013-05-18]

Sveriges Riksdag, EU-upplysningen.
EU-stöd till kultur, tv och film. <http://www.eu-upplysningen.se/Du-i-EU/Soka-EU-stod/EU-stod-till-kultur-tv-och-film/>
[2013-05-22]

Öresund Direkt
Avdrag - Gränsgångarregeln
<http://www.oresunddirekt.se/ekonomi/skatt/avdrag-graensgaangarregeln>
[2013-05-18]

Intervjuer

Bomgren, Marianne (2013-02-25).
Verksamhetsledare för Skoletjenesten Öresund, Malmö Museer.

Breinegaard, Jens (2013-03-14).
Museumsdirektör, Danmarks Tekniske Museum i Helsingör.

Götberg, Renee (2013-02-25).
Projektanställd museipedagog, Malmö Museer.

Larsson, Madeleine (2013-02-22).
Pedagog på Utställningsavdelningen, Kulturen i Lund.

Pedersen, Christian Sune (2013-03-20).
Overinspektør för Forsknings- og Formidlingsavdelningen, Etnografiska samlingen och Danmarks Nyere Tid, Nationalmuseet i Köpenhamn.

Petersen Anja (2013-03-06).
Utställningspedagog, Dunkers Kulturhus i Helsingborg.

Petrén, Birgitta (2013-02-25).
Enhetschef för Pedagogenheten, Malmö Museer.

Risted Staun, Sidsel (2013-03-15).
Ledare för Skoletjenesten, Köpenhamns Museum.

Observationer

Kulturen i Lund (2013-03-05).
Visning av utställningen ”Vem är jag?”.

Köpenhamns Museum (2013-03-15).
Visning av utställningen ”At blive københavnner”.

Bilaga 1: Intervjufrågor

Hur arbetar museet med förmedling av identitet? Vilka tankar och principer är styrande?

Hur förmedlas identiteten i praktiken? Konkreta exempel på hur de styrande principerna omsätts i praktiken?

Kopplar museet arbetet med identitet till läroplaner/dansk Skoletjenesten?

Har det skett någon förändring i förmedlingen efter *Kulturkanon* (2006)? (I Danmark)

Har de senaste årens ökade fokus på det regionala påverkat museets förmedlingsarbete? I så fall hur? (I Sverige)

Hur ser synen på samarbete över sundet ut? Finns det några befintliga, tidigare och/eller framtida samarbeten över nationsgränserna?

Vilka hinder och/eller fördelar finns det med att arbeta över sundet?

Vilken identitet förmedlas främst? Dansk/svensk nationell, lokal, regional och/eller transnationell öresundsidentitet? Vilket ”vi” förmedlas?

Bilaga 2: Observationsfrågor

I fokus:

Form och urval - att betrakta hela utställningen som text och göra observationer, där även utställningstexter ingår som förmedlingsverktyg.

Vilken röst har museet?

Vilket ”vi” förmedlas?

Vilken identitet förmedlas?

Byggnaden som en del av det museologiska rummet - vad representerar byggnaden och platsen?

Använder museet begreppet identitet i utställningarna? (I text och tal)

Talar pedagogerna om identitet? Hur förmedlas i så fall detta? Vilka begrepp används och återkommer?

Bilaga 3: Arbetsfördelning

Inledning, syfte och frågeställningar, bakgrund och tidigare forskning har vi skrivit tillsammans.

Teoretiska perspektiv har vi delat upp enligt följande:

Hannah Fredriksson har skrivit merparten av: 3. Teoretiska perspektiv; 3.1 Museologisk pluralism.

My Haväng Wallin har skrivit merparten av: 3.2 Foucault och kritisk diskursanalys.

Metodkapitlet har vi delat upp enligt följande:

Fredriksson har skrivit merparten av: 4.2 Intervjuer som metod; 4.3 Observationer som metod.

Haväng Wallin har skrivit merparten av: 4.1 Diskursanalys som metod.

Sammanställningen av resultaten har vi delat upp enligt följande:

Fredriksson har skrivit merparten av: 5.1 Utifrån och in: museibygnaden, dess historia och tradition; 5.4 Kulturpolitiska förutsättningar: kanon och regionalisering; 5.7 Inifrån och ut: museets röst.

Haväng Wallin har skrivit merparten av: 5.3 Identitet som inlärningsmål; 5.5 Samarbete över sundet; 5.6 Transnationella tendenser i identitetsförmedlingen.

Avsnittet 5.2 Identitetsförmedlingen har vi skrivit gemensamt.

Analys, diskussion och slutsatser har vi arbetat fram tillsammans.

Fredriksson har skrivit merparten av: 6.1 Identitetsuppfattningar och förmedling, 7. Diskussion.

Haväng Wallin har skrivit merparten av: 6.3 Museidiskurserna

Avsnitten 6.2 Transnationalitet och regionalitet samt 8. Konklusioner har vi skrivit gemensamt.

Transkriberingsarbetet har delats upp enligt följande:

Fredriksson: Kulturen i Lund, Nationalmuseet i Köpenhamn, Köpenhamns Museum.

Haväng Wallin: Dunkers Kulturhus, Malmö Museer, Danmarks Tekniske Museum.